

**ONDERWIJS
INSPECTIE**

OOG VOOR KWALITEIT

**Vlaamse
overheid**

RAPPORT

BEVRAGING VAN DE SCHOLEN OVER DE SAMENWERKING MET HET CLB

2021-2022

COLOFON

Samenstelling

Onderwijsinspectie

Verantwoordelijke uitgever

Lieven Viaene, inspecteur-generaal
Koning Albert II-laan 15, 1210 Brussel

Wettelijk depot

D/2022/3241/243

Copyright

© Niets uit deze publicatie mag worden gekopieerd
of op een andere wijze worden verspreid zonder bronvermelding.

Inhoud

1	Beleidssamenvatting	4
2	Inleiding	13
3	Werkwijze	15
4	Resultaten	17
4.1	Responsgraad.....	18
4.2	Waarom en met welke CLB-medewerkers werken de scholen hoofdzakelijk samen?	19
4.3	Ervaringen met het CLB.....	21
4.3.1	Kwantitatieve analyse.....	21
4.3.2	Kwalitatieve analyse	22
4.4	Samenwerking naar aanleiding van een vraag of een melding	25
4.4.1	Kwantitatieve analyse.....	25
4.4.2	Kwalitatieve analyse	27
4.5	Samenwerking met het oog op het versterken van het beleid op de leerlingenbegeleiding	29
4.5.1	Kwantitatieve analyse.....	29
4.5.2	Kwalitatieve analyse	30
4.6	Samenwerking binnen een handelingsplanmatige aanpak (enkel voor buo)	33
4.6.1	Kwantitatieve analyse.....	33
4.6.2	Kwalitatieve analyse	33
5	Uitnodiging tot reflectie	36
5.1	Thema 1: Een arbeidsorganisatie die de dienstverlening afstemt op de context en input	36
5.2	Thema 2: Een variatie aan expertise is nodig.....	37
5.3	Thema 3: Planlast of planmatig werken?	38
5.4	Thema 4: Proactief handelen om reactief handelen te kunnen hanteren.....	39
5.5	Thema 5: De centra en het handelingsplanmatig werken in het buitengewoon onderwijs	41
6	Besluit.....	42
7	Aanbevelingen.....	45
8	Bijlagen	48
8.1	Overzicht stellingen	48
8.2	De bevraging	48
8.3	Rapportoverzicht van alle resultaten.....	57

1 Beleidssamenvatting

De idee om scholen te bevragen over hun samenwerking met een centrum voor leerlingenbegeleiding (CLB) ontstond vanuit de behoefte om tijdens een doorlichting de betrouwbaarheid te versterken van het onderzoek naar de dienstverlening van een CLB. Elk centrum krijgt een rapport met de antwoorden van de scholen uit zijn werkgebied. Dat rapport kunnen de centra gebruiken voor hun interne kwaliteitszorg en voor het bespreken van de samenwerking met de scholen. Al snel vroegen centra om de eigen resultaten te kunnen vergelijken met andere centra. Daarom beslisten we de bevraging niet enkel voorafgaand aan een doorlichting af te nemen, maar alle scholen in Vlaanderen de kans te geven hieraan deel te nemen. Dat maakte het mogelijk om tijdens het schooljaar 2021-2022 elke school een stem te geven en elk centrum een eigen rapport. Gezien de nasleep van de coronapandemie en de voorziene uitrol van het leersteundecreet, leek het bovendien een geschikt moment om scholen en centra te laten stilstaan bij de effectiviteit waarmee ze samen aan leerlingenbegeleiding werken. Voor alle andere betrokken actoren op het vlak van leerlingenbegeleiding en voor de overheid is dit macrorapport - met alle resultaten op Vlaams niveau - een kans om kennis te nemen van een aantal vaststellingen over de samenwerking tussen scholen en centra inzake leerlingenbegeleiding. In totaal namen er 2310 van de 3814 scholen in Vlaanderen deel aan de bevraging, wat een responsgraad van 60,57% vertegenwoordigt.

Met dit macrorapport wil de onderwijsinspectie bijdragen aan een constructieve dialoog over wat nodig is om samen - school, CLB en andere betrokken partners - leerlingen te begeleiden en het schoolteam te ondersteunen om een kwaliteitsvolle brede basiszorg en verhoogde zorg te bereiken. Factoren die in dit verband relevant zijn, worden op het einde van het rapport gebundeld onder de vorm van enkele thema's. Die thema's nodigen uit tot reflectie en tot een gesprek over het beleid op het vlak van leerlingenbegeleiding, de concrete samenwerking tussen school en centrum en de te bereiken resultaten. De aanbevelingen tot slot sluiten aan op deze thema's.

Werkwijze

De bevraging¹ bestaat uit 24 stellingen, waarvan 22 stellingen voor het gewoon onderwijs. De vragenlijst is opgedeeld in vier delen: (1) de algemene ervaringen over de samenwerking met het CLB, (2) de samenwerking op het vlak van de individuele leerlingenbegeleiding, (3) de samenwerking met als doel het beleid op de leerlingenbegeleiding op de school te versterken en (4) de samenwerking binnen een handelingsplanmatige aanpak. Bij elk deel kan de school in een open tekstveld extra toelichting geven over de samenwerking.

De stellingen peilen naar de mate waarin een bepaald aspect van toepassing is (bv. *"De CLB-medewerkers zijn goed bereikbaar"*), naar de mate waarin scholen een effect ervaren (bv. *"De manier waarop het CLB ons signalen geeft, maakt het schoolteam alerter voor wat nodig is om de brede basiszorg te versterken"*) of tevreden zijn (bv. *"We zijn tevreden over de expertise bij de CLB-medewerkers met wie we samenwerken"*).

¹Zie bijlage 2.

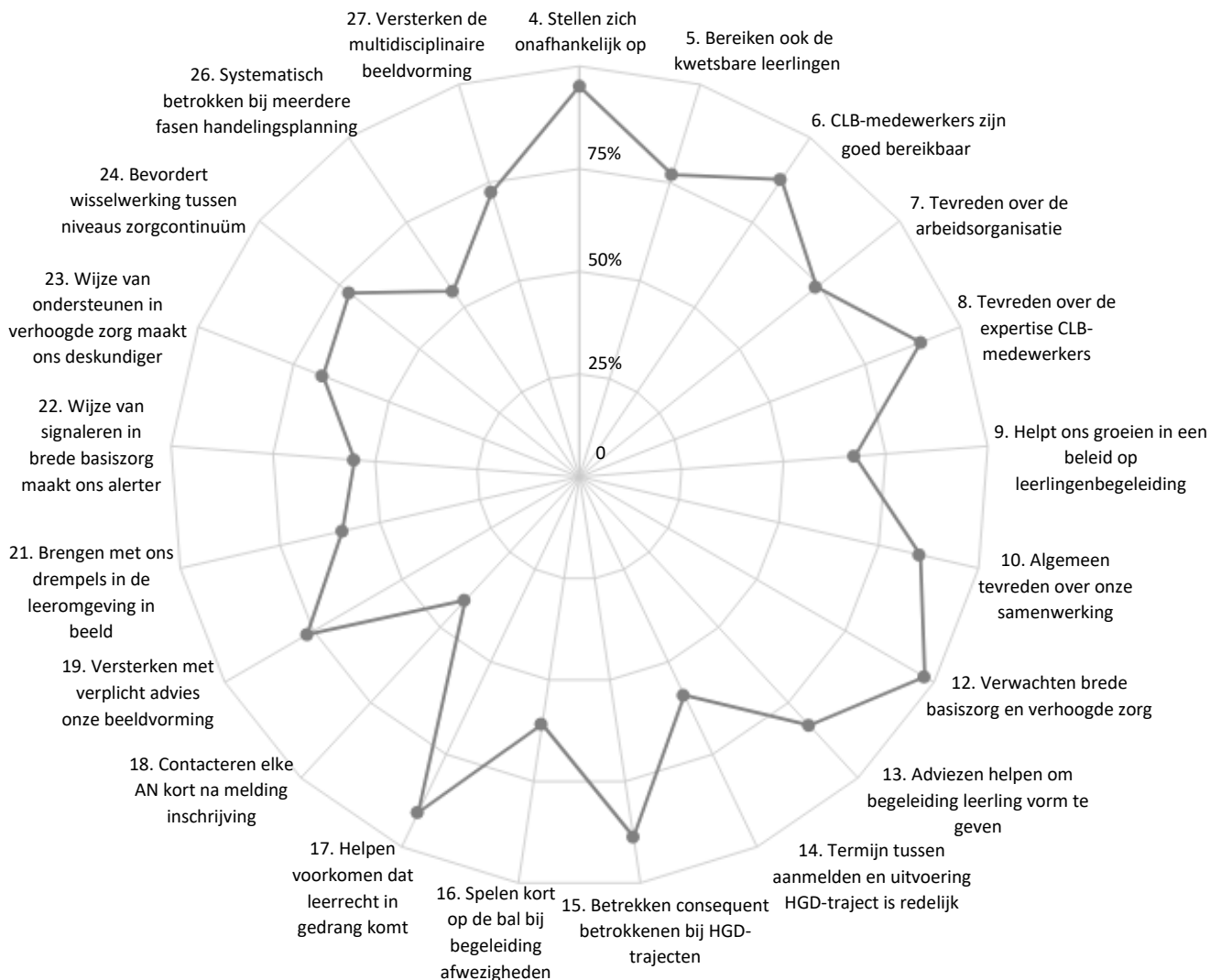
Alle stellingen werden positief geformuleerd. Er waren vijf antwoordcategorieën voorzien: (1) niet akkoord, (2) eerder niet akkoord, (3) eerder wel akkoord, (4) helemaal akkoord en (5) ik weet het niet/niet van toepassing. Zie bijlage 1 voor een overzicht van de stellingen per deel van de bevraging.

Scholen werden voorafgaand aan de doorlichting van een CLB of los van een doorlichting bevraged.

Resultaten

In dit rapport is er per deel van de bevraging telkens een kwantitatieve en kwalitatieve analyse opgenomen.

Onderstaand spindiagram geeft alvast een overzicht van het percentage scholen dat 'eerder akkoord' of 'helemaal akkoord' geantwoord heeft op de stellingen. Als de vraag werd beantwoord met 'ik weet het niet' of er werd gekozen voor 'niet van toepassing' dan is dit niet opgenomen in deze overzichtsgrafiek. Dat geldt vooral voor de stellingen 17 en 18, omwille van al dan niet ervaring hebben van scholen met anderstalige nieuwkomers of leerlingen die definitief uitgesloten werden.

Figuur 1: Overzicht percentage scholen dat 'eerder akkoord' of 'helemaal akkoord' heeft geantwoord.

Alle stellingen werden positief geformuleerd, waardoor het percentage in figuur 1 geïnterpreteerd kan worden als eerder of helemaal akkoord met de geformuleerde stelling.

De stellingen die overwegend positief beantwoord werden (> 75% eerder of helemaal akkoord), gaan over:

- de **werkingsprincipes** van het CLB: onafhankelijkheid (stelling 4), bereikbaarheid (stelling 6), subsidiariteit (stelling 12), betrekken van verschillende actoren (stelling 15) en het bewaken van het leerrecht bij definitieve uitsluiting (stelling 17).
- de **tevredenheid** van de scholen: de algemene tevredenheid van de scholen over de samenwerking (stelling 10) en de tevredenheid over de expertise bij de CLB-medewerkers (stelling 8).
- de **adviezen** die helpen om de begeleiding van de leerling vorm te geven (stelling 13).

De stellingen waar de meningen vaker over verschillen (> 25% eerder niet of niet akkoord), gaan over:

- de **tevredenheid** over de arbeidsorganisatie (stelling 7). Deze stelling valt als enige van de stellingen over tevredenheid nipt binnen deze categorie (25,87%), waarbij we uit de open tekstvelden konden afleiden dat ervaringen van de scholen met de arbeidsorganisatie verschillen.
- **tijdig handelen** door het CLB: de termijn tussen het aanmelden en opstarten van een traject (stelling 14), kort op de bal spelen bij afwezigheden (stelling 16) en een contactname met anderstalige nieuwkomers kort na de inschrijving (stelling 18).
- de **versterking van het schoolteam** met als doel **proactief** te handelen met effect op de kwaliteit van de brede basis- en verhoogde zorg: de samenwerking versterkt de school in het beleid op de leerlingenbegeleiding (stelling 9), brengt drempels in de leeromgeving in kaart (stelling 21), versterkt de brede basiszorg en verhoogde zorg (stelling 22 en 23) en bevordert de wisselwerking binnen het zorgcontinuüm (stelling 24).
- de **handelingsplanmatige samenwerking** in het buitengewoon onderwijs (stellingen 26 en 27).

Twee stellingen vertonen een genuanceerd antwoord:

- Het bereiken van de kwetsbare leerlingen (stelling 5, een werkingsprincipe) haalt weliswaar net 75%, maar het aandeel 'eerder akkoord' is beduidend groter (49,88%) dan het aandeel 'helemaal akkoord' (25,39%) en ook uit de toelichting van scholen in de open tekstvelden, weten we dat deze stelling nuance verdient.
- De verplichte adviezen versterken de beeldvorming over de opvoedings- en onderwijsbehoeften (stelling 19), valt nipt binnen de 75% eerder of helemaal akkoord, maar enkel doordat er geen rekening werd gehouden met de 9,69% scholen die 'ik weet het niet of niet van toepassing' hebben aangeduid. Ten aanzien van alle scholen die geantwoord hebben, komt dat op 69,33% eerder of helemaal akkoord en ook hier weten we uit de extra toelichting van scholen dat deze stelling uiteenlopende meningen genereerde.

Daarnaast zien we ook verschillen tussen de onderwijsniveaus. Over het algemeen laat het secundair onderwijs, in het bijzonder het buitengewoon secundair onderwijs (buso) zich kritischer uit dan het basisonderwijs (zie ook figuur 12 bij 6. Besluit). Dit is vooral zo voor stellingen 6, 7, 9, 21, 23, 24, 26 en 27.

Voor stelling 17 ('voorkomen dat het leerrecht van een leerling die definitief uitgesloten werd, in het gedrang komt') zien we dat het gewoon basisonderwijs (gbao: 73,01%) en het buitengewoon basisonderwijs (bubao: 57,94%) beduidend meer 'weet ik niet/niet van toepassing' kiezen dan het

gewoon secundair onderwijs (gso: 23,02%) en buitengewoon secundair onderwijs (buso: 18,99%), aangezien nu eenmaal minder leerlingen definitief worden uitgesloten in het basisonderwijs.

Een zelfde trend zien we bij stelling 18 ('contact met een anderstalige nieuwkomer, kort na de inschrijving') waarbij we in het buitengewoon onderwijs meer 'weet ik niet/niet van toepassing' zien (bubao 86,51% en buso 73,42%) dan in het gewoon onderwijs (gbao 52,92% en gso 41,70%) omdat ze daar een minder rechtstreekse instroom hebben van anderstalige nieuwkomers.

Ook voor stelling 19 ('versterken de beeldvorming door hun verplicht advies') zien we dat het bubao bijna dubbel zo vaak (40,48%) 'weet ik niet/niet van toepassing' kiest als buso (22,78%) en veel meer dan in gso (12,64%) en gbao (5,83%). Hierbij waren enkele voorbeelden opgenomen zoals verplichte adviezen bij zittenblijven, vervroegde instap, naadloze en flexibele trajecten (NAFT) ... die minder van toepassing zijn in het bubao.

Hete hangijzers die de samenwerking beïnvloeden

De bevraging van de scholen bevestigt sterktes en uitdagingen op het vlak van dienstverlening zoals vastgesteld tijdens doorlichtingen² en na bevraging van de centra over de uitvoering van de prioritaire opdrachten³. Bijvoorbeeld het proactief handelen. Dit werkingsprincipe blijkt tijdens de doorlichtingen vaak nog niet te voldoen aan de kwaliteitsverwachting uit het referentiekader CLB-kwaliteit (RclbK⁴). Van de centra die werden doorgelicht in 2018-2019 en 2019-2020 beantwoorden 35,3% aan de kwaliteitsverwachting, 11,7% overstijgt de verwachting en 64,7% komt nog niet tegemoet aan de verwachting. De bevraging over prioritaire opdrachten tijdens de coronapandemie bevestigde dit. De centra hadden een heldere kijk op wat nodig was om vanaf 2020-2021 te voorkomen dat kwetsbare leerlingen⁵ nog meer achterop zouden geraken⁶. Uit de bevraging over prioritaire opdrachten bleek niet dat ze proactief aan de slag gingen met dat inzicht. De bevraging van de scholen over hun samenwerking met het CLB bevestigt de uitdaging om tijdig te handelen naar aanleiding van bepaalde meldingen en proactief te handelen door bijvoorbeeld de brede basis- en verhoogde zorg te helpen versterken.

In principe bespreekt elke school jaarlijks de samenwerking met CLB-medewerkers waarmee ze (vooral) contact heeft. De scholen nemen de regie voor dat overleg in handen.⁷ De opdracht om het schoolteam te versterken, biedt het centrum doorheen het schooljaar bijkomende mogelijkheden om met de school stil te staan bij wat nodig is om allebei tegemoet te komen aan de kwaliteitsverwachtingen van het OK en het RclbK op het vlak van leerlingenbegeleiding. Voortgaand op de stellingen waarover scholen in hun antwoorden vaker van mening verschillen en waarover ze zich in de open tekstvelden regelmatig uitspreken, kunnen we onder meer volgende onderwerpen

² Zie Onderwijs Spiegel 2021 - <https://www.onderwijsinspectie.be/nl/jaarverslag-onderwijs Spiegel>

³ Bevraging van de centra voor leerlingenbegeleiding over de prioriteiten voor 2020-2021:

https://www.onderwijsinspectie.be/sites/default/files/atoms/files/20201206_Rapport%20prioriteiten%20CLB%20in%202020-2021_DEFINITIEF_0.pdf

⁴ https://www.onderwijsinspectie.be/sites/default/files/atoms/files/2018_RclbK_eindversie.pdf

⁵ Kwetsbaar omdat ze meer dan andere leerlingen het risico lopen nadeel te ondervinden van de coronamaatregelen.

⁶ In de belronde CLB 2019-2020:

https://www.onderwijsinspectie.be/sites/default/files/atoms/files/200701_Rapport%20belronde%20CLB.pdf werd de centra gevraagd wat er nodig is om de ontwikkelingskansen van alle leerlingen te verzekeren. Het antwoord daarop werd gebruikt om in de tweede bevraging na te gaan of ze er effectief in slaagden om de maatregelen uit te voeren die nodig zijn om de onderwijsdeelname van kwetsbare leerlingen te verzekeren.

⁷ Decreet betreffende de leerlingenbegeleiding in het basisonderwijs, het secundair onderwijs en de centra voor leerlingenbegeleiding (2018) <https://data-onderwijs.vlaanderen.be/edulex/document.aspx?docid=15236>

verwachten op de agenda van dergelijke overlegmomenten: de arbeidsorganisatie, de versterking van het schoolteam, problemen voorkomen door proactief te handelen, het verloop van de handelingsgerichte diagnostiek en het bereiken van kwetsbare leerlingen.

De centra zoeken naar een *arbeidsorganisatie* die hen toelaat de druk van de vraaggestuurde werking te hanteren met respect voor het principe van subsidiariteit en de vereiste expertise. Ze slagen er nog onvoldoende in om dat evenwicht zodanig te bereiken dat alle scholen de meerwaarde van het gekozen model van arbeidsorganisatie ervaren. De scholen vragen expertise die aanvullend is op wat ze zelf in huis hebben. Tegelijk vragen scholen samenwerking met CLB-medewerkers die de school voldoende kennen en met wie ze een samenwerking kunnen opzetten waarop ze kunnen verder bouwen zonder telkens opnieuw informatie te moeten delen, de CLB-medewerker vertrouwd te maken met hun visie op leerlingenbegeleiding en de organisatie ervan.

De *versterking van het schoolteam en proactief handelen* komen onder druk van de vraaggestuurde werking moeizaam op gang terwijl dit een grote impact kan hebben op het realiseren van de minst ingrijpende hulp in het belang van de leerling en op zijn ontwikkeling en het verloop van zijn onderwijsloopbaan.

De vraag naar *handelingsgerichte diagnostische trajecten (HGD)* is groot (en wordt groter) naarmate scholen de begeleiding van leerlingen als meer complex ervaren, behoefte hebben aan ondersteuning en vragen naar “extra handen”. De kwaliteit van HGD-trajecten staat onder druk naarmate de vraag naar gemotiveerde verslagen (GV) toeneemt. Gebaseerd op het jaarverslag van de CLB⁸, zien we dat de centra in 2018-2019 voor 1,33% (n = 15.939) van de leerlingen in Vlaanderen een GV opmaakten, dit daalde naar 1,13% (n = 13.617) in 2019-2020, waarbij de eerste lockdown duidelijk een rol speelde, om vervolgens in 2020-2021 verder te stijgen tot boven het niveau van 2018-2019 met 1,54% (n = 18.778). De druk op de kwaliteit van de HGD-trajecten wordt zichtbaar in de (soms lange) tijd die er tussen een aanmelding, het afronden van het HGD-traject en de opstart van ondersteuning zit. Dit blijkt ook uit de kwaliteit waarmee het HGD-traject wordt doorlopen (cf. Prodia) en de kwaliteit van de rapportering die er op volgt (GV, V, Handelingsgericht verslag), de (beperkte/ontbrekende) deelname aan overleg met de ondersteuners uit ondersteuningsnetwerken, de (beperkte) aandacht voor de wisselwerking tussen leerling en leeromgeving ... Alle betrokken partijen (school, centrum, ondersteuners ...) hebben op één of andere manier invloed op de kwaliteit van HGD-trajecten. Ze bepalen samen in welke mate de beschikbare middelen voor leerlingenbegeleiding (verspreid over de verschillende organisaties) op een coherente en effectieve manier worden ingezet. Centra geven tijdens een doorlichting soms zelf aan dat een antwoord op een hulpvraag bovendien niet altijd een handelingsgericht diagnostisch traject hoeft te zijn.

Volgens de scholen *bereiken* de centra doorgaans *de kwetsbare leerlingen*. Uit de kwalitatieve analyse blijkt dat de effectiviteit waarmee kwetsbare leerlingen worden opgezocht en opgevolgd nog kan verbeteren en ook een proactieve aanpak vereist.

⁸ https://pro.g-o.be/blog/Documents/ISC_jaarverslag_CLB_2020_2021_definitief.pdf

Besluit

De meeste scholen zijn in het algemeen tevreden over de samenwerking met het CLB (stelling 10). In het buitengewoon secundair onderwijs werd deze stelling met minder overtuiging bevestigd.

Het globale overzicht van de resultaten vertoont voor elk centrum ongeveer hetzelfde beeld. De stellingen waar scholen eerder eensgezind akkoord over zijn, zijn telkens dezelfde. De stellingen waar scholen meer van mening over verschillen, zijn ook telkens dezelfde. We kunnen hieruit afleiden dat er kwaliteitsverwachtingen zijn die de scholen herkennen als een onderdeel van de dienstverlening van een CLB en die te borgen zijn. Maar dat er ook kwaliteitsverwachtingen zijn die de scholen (eerder) niet terugvinden in de huidige samenwerking met het CLB en die het centrum (op maat van de context en de input van de school) moet aanpakken.

Wanneer de centra onderzoeken waarom de scholen in hun antwoorden soms van elkaar verschillen, dan moeten ze rekening houden met de onderwijsniveaus. Het verschil tussen onderwijsniveaus viel op bij de vergelijking van de responsgraad op de bevraging⁹ en het bleek opnieuw bij de vergelijking van de antwoorden op de stellingen.

Bovendien signaleren heel wat scholen grote persoonsgebonden verschillen tussen CLB-medewerkers wat hen soms deed twifelen over het wel of niet akkoord gaan met een bepaalde stelling. Al naargelang de CLB-medewerker die ze voor ogen hadden, verschilde hun antwoord. Ook dat is een gegeven waar centra meer vat op moeten krijgen als ze de samenwerking met de scholen rond bepaalde kwaliteitsverwachtingen van de dienstverlening willen versterken.

Centra worstelen met de druk van individuele begeleidingen en dat vertaalt zich onder meer in het zoeken naar een passend model van arbeidsorganisatie, het gebruik van quota per school (bv. maximaal 5 HGD-trajecten die tegelijk lopen) ... Hoe de arbeidsorganisatie en maatregelen zoals quota in de praktijk worden uitgevoerd, verklaart de uiteenlopende reacties van scholen op stelling 7. Er is tevredenheid (vaak afhankelijk van de CLB-medewerkers waarmee de school samenwerkt), er is begrip (gelet op de werkdruk in de centra) of onvrede (omdat de school de meerwaarde van de reorganisatie niet ervaart). Omwille van deze druk zetten de centra prioritair in op vraaggestuurde begeleidingen. Dat blijkt uit deze bevraging van de scholen en wordt bevestigd in de doorlichtingen en de eerdere bevraging van prioritaire opdrachten. Gesprekken met scholen tijdens de doorlichting en een analyse van de open tekstvelden tonen aan dat scholen (doorgaans) openstaan voor meer proactief handelen (bv. via de versterking van het schoolteam) maar niet ten koste van tijd voor individuele hulpvragen. Dat plaatst de centra voor een dilemma, het dwingt hen tot het maken van een keuze tussen reactief en proactief handelen. Scholen geven meermaals aan dit te begrijpen en het verklaart waarom ze in de toelichting bij de bevraging regelmatig begrip tonen voor al het werk dat de centra met het beschikbare personeel moeten verzetten.

De druk van individuele begeleidingen hangt samen met de uitdagingen waar scholen voor staan omwille van de (specifieke) onderwijsbehoeften van leerlingen maar ook met de kwaliteit van hun brede basis- en verhoogde zorg. Daarnaast verklaren externe factoren een niet aflatende druk op de

⁹ Responsgraad per onderwijsniveau: basisonderwijs (64,46%), secundair onderwijs (51,18%), buitengewoon basisonderwijs (61,81%), buitengewoon secundair onderwijs (54,35%)

scholen en de centra. Dat blijkt vooral uit gesprekken tijdens de doorlichtingen en soms ook uit een toelichting in de open tekstvelden. Zo heeft het beperkte aanbod op het vlak van integrale jeugdhulp een grote impact op de scholen en centra, net als het feit dat er niet enkel drempels zijn naar de niet rechtstreeks toegankelijke hulp, maar steeds vaker ook naar de rechtstreeks toegankelijke hulp. Scholen en centra ervaren voortdurend dat een doorverwijzing niet (tijdig) werkt en een begeleiding waarvoor werd doorverwezen, vaker of sneller naar hen terugkomt. Daardoor blijft de druk van individuele begeleidingen die zich binnen onderwijs opbouwt in belangrijke mate binnen onderwijs op te vangen en cumuleert het aantal hulpvragen. Het kan verklaren waarom scholen en centra niet enkel over een continue druk van begeleidingen spreken maar ook over een toenemende complexiteit van de hulpvraag. *“De begeleiding die ik twintig jaar geleden deed, doet de school nu en ik begeleid situaties die vroeger naar de jeugdhulp werden doorverwezen.”* Het roept de vraag op of onderwijs vragen moet opvangen die intrinsiek voor jeugdhulp zijn? En welk gevolg heeft dit voor een meer proactieve werking van de centra in samenwerking met scholen, ondersteuners en pedagogische begeleiding?

Aanbevelingen

De bevraging van de scholen over hun samenwerking met het centrum, de doorlichtingen in de centra en eerdere bevragingen naar aanleiding van de coronapandemie deden volgende gedachte bovendrijven: wat is nodig opdat de centra er zouden in slagen proactief te handelen door het schoolteam te versterken, terwijl ze tegelijk de vraaggestuurde begeleiding blijven verzorgen? Vooral in de scholen die zelf de veerkracht niet meer kunnen opbrengen om met diversiteit en complexe begeleidingen aan de slag te gaan of niet weten hoe er aan te beginnen. Waardoor de leraar vooral verwacht dat er individueel met de leerling wordt gewerkt (meer handen), eerder dan versterkt te worden in zijn handelen met ondersteuning op het niveau van de klas en de school.

Onze aanbevelingen sluiten hierop aan. Omwille van de vaststellingen over de huidige samenwerking tussen scholen en centra op het vlak van leerlingenbegeleiding en gelet op wat in de toekomst van hen wordt verwacht in het kader van (de conceptnota over) het decreet leersteun.¹⁰

Aanbevelingen voor de overheid

Om doelgericht te werken aan het versterken van de brede basiszorg en verhoogde zorg moet elke actor die in dat verband een opdracht heeft, inzicht hebben in leerling- én schoolgebonden factoren die impact hebben op het verloop van het leerproces en de schoolloopbaan van de leerling. Zorg daarom voor relevante en betrouwbare data over het welbevinden, het leren en het verloop van de onderwijsloopbaan van leerlingen. Bied deze data aan onder een vorm die het maken van een analyse van de impact op de leerling(en) bevordert en maak ze toegankelijk voor alle actoren met verantwoordelijkheid voor een doeltreffende leerling- en schoolgerichte begeleiding.

De soms moeilijke toegang tot hulpverlening zorgt voor veel en complexe zorgvragen bij scholen en centra omdat de doorverwijzing niet kan doorgaan of omdat de opvolging van de zorgvraag terugkeert naar de onderwijspartners. Dat remt de centra af in het versterken van het schoolteam en het proactief handelen. Breng de drempels in de samenwerking met de welzijnssector in kaart, werk ze weg en bekijk

¹⁰ Conceptnota Leersteun - doelstelling 2 - versterkt inzetten op leerlingenbegeleiding met effect op de klasvloer en verhoogde aandacht aan scholen die achterblijven (pg. 5): zie <https://onderwijs.vlaanderen.be/sites/default/files/2021-07/210625%20Mededeling%20conceptnota%20decreet%20leersteun.pdf>

hoe onderwijs en welzijn samen de middelen op het vlak van preventie en proactief handelen effectiever kunnen inzetten.

Om met de nodige expertise en continuïteit hun opdrachten uit te voeren, hebben de centra voldoende flexibiliteit nodig op het vlak van personeelsbeleid. Maak de flexibiliteit die er in theorie is, ook in de feiten mogelijk door centra meer mogelijkheden te geven op het vlak van aanwervingen en vervangingen.

De druk van de vraaggestuurde (individuele) begeleidingen zal niet meteen verdwijnen en zonder extra middelen komt het proactief werken helemaal in het gedrang. Stel daarom de middelen voor Vlaamse Veerkracht langer beschikbaar voor de centra.

Aanbevelingen voor de onderwijsinspectie

Stimuleer tijdens elke doorlichting in het leerplichtonderwijs en in de CLB's de aandacht voor resultaten en effecten die de school en het centrum in samenwerking met andere partners bereiken op het vlak van welbevinden, leren en een fair verloop van de onderwijsloopbaan.

Deel informatie over moeizame samenwerkingen tussen scholen en CLB's binnen de eigen organisatie met het oog op een mogelijke interventie aan de hand van een gedifferentieerde of geïntegreerde doorlichting.

Aanbevelingen voor de ondersteuners en pedagogische begeleiding

De scholen hebben nood aan een coherente, nabije, hanteerbare en effectieve samenwerking tussen verschillende partners. De middelen waarop ze voor hulp beroep kunnen doen, zitten verspreid bij de pedagogische begeleiding, de ondersteuners, het CLB en andere partners, die elk hun eigen organisatie en rol hebben. Zoek samen met het CLB oplossingen om de vele vragen van scholen en noden op het vlak van kwaliteitsvolle brede basiszorg en verhoogde zorg tijdig en adequaat te beantwoorden. Overstijg daarom in de dialoog tussen partners, het verdelen van rollen en taken en concretiseer wat er in de brede basiszorg en verhoogde zorg beter moet, welk traject er hiervoor met de school wordt gelopen en welke positieve impact op de leerlingen wordt beoogd.

Aanbevelingen voor de scholen

Evaluaties van de samenwerking tussen de school en het CLB tonen zelden aan dat beide partners met elkaar overleggen op basis van concrete resultaten die ze bij de leerlingen en het schoolteam willen bereiken en bereikt hebben. Verruim het onderwerp van overleg over de samenwerking: heb ook aandacht voor de impact van de leerlingenbegeleiding op de wijze en het succes waarmee leerlingen participeren aan onderwijs en voor resultaten op het vlak van kwaliteitsvolle brede basiszorg en verhoogde zorg.

Een hulpvraag focust vaak op problemen bij de leerling, zonder daarbij rekening te houden met de wisselwerking tussen de behoeften van de leerling en de leeromgeving. Bovendien zijn de ondersteuningsbehoeften van de leraar niet altijd duidelijk. Daardoor verloopt er soms een (te) lange tijd tussen het stellen van de vraag, de verheldering ervan en het antwoord hierop. Stel daarom aan het CLB een hulpvraag met aandacht voor de wisselwerking en de ondersteuningsbehoeften van de leraar.

Het is voor een centrum niet altijd duidelijk met welk advies ze erin geslaagd zijn om het schoolteam sterker en deskundiger te maken in het hanteren van diversiteit. Geef daarom concrete feedback aan het centrum over welke vormen van consultatieve leerlingenbegeleiding de school als ondersteunend ervaart.

Aanbevelingen voor de centra

CLB-medewerkers ervaren door de druk van de individuele begeleidingen onvoldoende tijd om de kernopdracht 'versterking van het schoolteam' uit te voeren. Bovendien voelt niet elke CLB-medewerker zich competent om deze opdracht op te nemen. Optimaliseer de arbeidsorganisatie zodat er voldoende tijd is om de kernopdracht 'versterking van het schoolteam' volwaardig aan bod te laten komen. Zorg ervoor dat elke CLB-medewerker met deze opdracht voldoende expertise heeft om die kernopdracht op te nemen met een effect op de kwaliteit van de brede basiszorg en verhoogde zorg.

Om een goed zicht te hebben op de wisselwerking tussen de leerling en de leraar is het essentieel een betrouwbaar beeld te hebben over de interacties tussen beiden, de drempels waar de leerling in de leeromgeving over struikelt en de ondersteuning die de leraar nodig heeft om deze drempels weg te werken of te verkleinen. De verschillende kernopdrachten bieden het centrum de kans om hierover informatie te verzamelen en te integreren tot een overzichtelijk beeld over deze wisselwerking. Het beeld over de wisselwerking kan betrouwbaarder worden door het aan te vullen met informatie vanuit de samenwerking met de scholen, ondersteuners en pedagogische begeleiding.

2 Inleiding

De idee om scholen te bevragen over hun samenwerking met een centrum voor leerlingenbegeleiding (CLB) ontstond vanuit de behoefte om tijdens een doorlichting de betrouwbaarheid te versterken van het onderzoek naar de dienstverlening van een CLB. Tijdens doorlichtingen zijn er namelijk geen observaties mogelijk van de dagelijkse samenwerking. Vóór deze bevraging werd een beperkte selectie van scholen uitgenodigd om naar aanleiding van de doorlichting met de onderwijsinspectie in gesprek te gaan. Dergelijke groepsgesprekken gaven echter onvoldoende inzicht in de samenwerking tussen de school en het centrum en de kwaliteit waarmee opdrachten worden uitgevoerd. Bovendien genereerde dit planlast voor de centra: zij nodigden de scholen uit, zorgden voor het onthaal en reserveerden in het centrum een lokaal dat groot genoeg was om met een groep scholen in gesprek te gaan. De scholen moesten zich voor dit gesprek naar het centrum verplaatsen en deze verplaatsing vroeg – afhankelijk van de afstand en drukte van het verkeer - best wat tijd. Een bevraging spoorde bovendien beter met de strenge coronamaatregelen omdat hierdoor het aantal contacten met derden werd vermeden.

Daarom werden de doorlichtingsactiviteiten op enkele punten aangepast met als doel een verbeterde betrouwbaarheid van het onderzoek, een vermindering van de planlast voor het centrum en een beperktere tijdsbesteding voor de scholen. Bovendien biedt het werken met een bevraging aan alle scholen van het werkgebied een kans om hun inbreng te doen en om de resultaten te gebruiken om hun samenwerking te bespreken en hun interne kwaliteitszorg te verbeteren.

De bevraging maakt deel uit van de data waarop de onderwijsinspectie steunt om na te gaan of het centrum zijn dienstverlening afstemt op de context en input, zoals vastgelegd in het RclbK. In de wijze waarop tijdens de doorlichting met cases wordt gewerkt zit het gesprek met de scholen geïntegreerd. De kwalitatieve toelichting in dit rapport gebeurt op basis van de toelichtingen in de open tekstvakken bij de stellingen. Doordat de bevraging 15 keer is gebruikt in combinatie met een doorlichting, kan de toelichting bij de bevraging ook vanuit de doorlichtingen geïnterpreteerd worden.

Toelichting casuïstiek tijdens de doorlichting

Tijdens elke doorlichting komt er een selectie van cases aan bod, waarbij het aantal cases varieert al naargelang de omvang van het werkgebied. Voor elke geselecteerde school is een half uur tijd voorzien om in gesprek te gaan over de samenwerking met het centrum. Tijdens dat gesprek met een zorgcoördinator of leerlingenbegeleider en soms ook directie, ligt de nadruk op onderwerpen die tot de focus van de doorlichting behoren. De onderwijsinspectie selecteert de school op basis van kenmerken van het werkgebied en houdt bijvoorbeeld rekening met het onderwijsaanbod, de regionale spreiding ... Met elke school wordt ook een case van een leerling besproken. Omwille van de focus op onder meer de kwaliteit van de handelingsgerichte diagnostiek, is dat een case waarvoor een HGD-traject liep. Alle cases samen geven een gevarieerd beeld van uitkomsten: gemotiveerd verslag, verslag, handelingsgericht verslag en (indien van toepassing) het soort expertise dat vereist is (cf. een bepaald type). Het centrum kiest de case van de leerling. Als aan deze case ondersteuning door het ondersteuningsnetwerk is verbonden, dan volgt er ook een gesprek met de ondersteuner over zijn ervaring met de samenwerking met het centrum. Al deze gesprekken met leerlingenbegeleiders uit scholen en ondersteuners verlopen online via video-conferentie en uitzonderlijk telefonisch.

Om het beeld over de uitvoering van opdrachten door het centrum nog betrouwbaarder te maken, krijgt elke school uit het werkgebied de kans om deel te nemen aan een bevraging. De stellingen gaan over meerdere opdrachten van het centrum omdat de onderwijsinspectie daardoor bij aanvang van de doorlichting een breder beeld krijgt over de werking van het centrum, zoals ervaren door de scholen. Niet alle opdrachten komen echter aan bod want om een hoge responsgraad te bereiken werd de tijd die nodig is om de bevraging te beantwoorden beperkt tot ongeveer 30 minuten.

Via de stellingen ontstaat een eerste beeld van bepaalde aspecten van de vraag- en aanbodgestuurde werking, de versterking van het schoolteam en de werkingsprincipes.

Tijdens de uitrol van deze nieuwe aanpak om met scholen (en eventueel ondersteuners) in gesprek te gaan, bleek al snel dat de centra graag het resultaat van hun eigen bevraging vergelijken met andere centra. Ze zagen hierin een extra informatiebron voor hun interne kwaliteitszorg. Daarop werden er een aantal stappen gezet om dit mogelijk te maken.

De onderwijsinspectie besliste alle scholen in Vlaanderen de kans te geven om deze bevraging in te vullen. Voorafgaand aan de lancering van de bevraging kregen de onderwijsverstrekkers hierover informatie.

Eerder werd de klankbordgroep CLB¹¹ geïnformeerd over de bevraging van het werkgebied als middel om het onderzoek tijdens de doorlichting te versterken. Ook de uitbreiding naar alle scholen in Vlaanderen werd hen meegedeeld. De onderwijsinspectie beloofde de kwantitatieve resultaten aan te vullen met een kwalitatieve analyse en een reflectie die de bevraging kadert in de actuele context.

Alle scholen (n= 3814) kregen na de paasvakantie (periode 21 maart t.e.m. 1 april 2022) de kans om de bevraging in te vullen en 2310 scholen grepen deze kans. Sommige scholen vroegen om uitstel om hun deelname mogelijk te maken. Andere scholen rapporteerden een probleem omdat het instellingsnummer naar waar de bevraging was verzonden, niet overeenkomt met de werkelijke wijze waarop ze zich organiseren. Het wijst op de betrokkenheid van de scholen en hun streven naar een zo accuraat mogelijke inbreng.

De onderwijsinspectie verwerkte vervolgens de resultaten van de bevraging voor heel Vlaanderen in een macrorapport en in een rapport per centrum.

Elk centrum kreeg een rapport met de resultaten voor het eigen werkgebied.

De scholen worden geïnformeerd door middel van het macrorapport, we nodigen hen uit om dit te gebruiken om met het centrum in gesprek te gaan over hun antwoord op de stellingen.

De onderwijsinspectie wil met dit macrorapport impact hebben op de kwaliteit van de leerlingenbegeleiding -zoals die door de samenwerking tussen verschillende partners tot stand komt- door:

- de dialoog te stimuleren tussen de school, het centrum, de ondersteuners en de pedagogische begeleiding over wat nodig is om de middelen voor leerlingenbegeleiding op een coherente en effectieve manier te gebruiken, rekening houdend met de specifieke context en input in een school
- de aandacht te vestigen op concreet te bereiken resultaten en effecten die de brede basis- en verhoogde zorg versterken en de leerling(en) maximale kansen geven om zich te ontwikkelen en gesterkt te voelen in hun mogelijkheden.

¹¹ Deze groep bestaat uit vertegenwoordigers van OVSG, Vrij CLB Netwerk, GO!, POV.

Voor elk centrum is er een rapport met de resultaten van de bevraging van het werkgebied. Deze resultaten geven inzicht in de mate waarin scholen het over bepaalde stellingen met elkaar eens zijn, de mate waarin er al dan niet relevante verschillen tussen onderwijsniveaus zijn en de mate waarin de centra voor elk van deze stellingen gelijklopende of verschillende resultaten hebben. Met die resultaten kan de onderwijsinspectie alvast nog werken tijdens de doorlichtingen in 2022-2023, aanvullend op de gesprekken naar aanleiding van cases. Een evaluatie zal nadien uitwijzen of de huidige bevraging ook nog kan gebruikt worden voor de doorlichtingen in 2023-2024 en of een algemene bevraging herhaald wordt en zo ja, op welke manier.

Door de kwantitatieve informatie aan te vullen met kwalitatieve informatie op basis van de antwoorden op de open vragen en de gesprekken tijdens de doorlichtingen, ontstaat een beter inzicht in de factoren die soms voor spanningen zorgen in de samenwerking tussen een school en een centrum en in de externe factoren die zowel de school als het centrum onder druk zetten. Dit macrorapport biedt de mogelijkheid om op deze factoren in te gaan. Dat is nodig omdat ze het succes kunnen beïnvloeden waarmee toekomstige beleidsinitiatieven die een versterking van de leerlingenbegeleiding beogen, worden geïmplementeerd.

We bedanken alle scholen die aan de bevraging meewerkten. We hopen dat ze in dit rapport aanknopingspunten vinden om de leerlingenbegeleiding en ondersteuning die ze nodig hebben te benoemen en concretiseren. Tegelijk hopen we dat ze met dit rapport gestimuleerd worden om te reflecteren over de kwaliteit van de leerlingenbegeleiding zoals ze die vandaag realiseren en over de impact hiervan op de samenwerking met het centrum.

3 Werkwijze

De selectie van de stellingen

De bevraging geeft een helikopterzicht op de samenwerking tussen scholen en CLB's. Om een zo groot mogelijke responsgraad te bereiken, kozen we bewust voor een beperkt aantal stellingen. De selectie van stellingen gebeurde op basis van de opdrachten van het centrum (zie raamwerk¹²), rekening houdend met wat post-corona een grote impact heeft op de meest kwetsbare leerlingen als er niet is voldaan aan de kwaliteitsverwachtingen van het RclbK. Niet alle opdrachten waarrond een CLB met scholen kan samenwerken en niet alle werkingsprincipes kunnen immers aan bod komen.

Een opdeling in vier delen

In vrijwel elk centrum werd een nieuwe arbeidsorganisatie geïntroduceerd, al dan niet in combinatie met een fusie of een bestuurlijke samenwerking. Met hoeveel verschillende CLB-medewerkers werkt een school samen? Welke invloed heeft dat op de algemene tevredenheid over de samenwerking? Dat globale beeld proberen we te vatten via de stellingen in deel 1.

¹² Raamwerk CLB: <https://www.onderwijsinspectie.be/nl/doorlichten-in-de-verschillende-onderwijsniveaus#CLB>

De druk van de vraaggestuurde begeleiding is groot en dat vertaalt zich vooral in individuele leerlingenbegeleiding (onthaal, vraagverheldering, intake, begeleiding, handelingsgerichte trajecten, draaischijffunctie ...). Bepaalde opdrachten behoren tot de aanbodgestuurde werking (bv. de werking rond afwezigheden, anderstalige nieuwkomers ...) en vertalen zich vooral in individuele leerlingenbegeleiding. Hoe scholen op dat vlak de samenwerking ervaren, proberen we te vatten via de stellingen in deel 2.

De opdracht om het schoolteam te ondersteunen bij het versterken van de brede basis- en verhoogde zorg, richt zich eerder op het beleid op het vlak van leerlingenbegeleiding en de uitvoering van de brede basis- en verhoogde zorg door het schoolteam. Aan de hand van de stellingen in deel 3 proberen we te vatten in welke mate de scholen ervaren dat de centra op dat vlak actief zijn en met welk effect op de kwaliteit van hun (beleid inzake) leerlingenbegeleiding.

In het buitengewoon onderwijs voorziet de regelgeving in een samenwerking tussen scholen en CLB's binnen de context van de handelingsplanmatige werking. De haalbaarheid van wat de regelgeving op dat vlak van de centra verwacht, wordt door de CLB-sector in vraag gesteld. De sector vraagt om deze regelgeving te actualiseren. Dat verklaart de twee specifieke stellingen voor het buitengewoon onderwijs. In deel 4 proberen we de realiteit op het terrein te begrijpen door na te gaan hoe de scholen buitengewoon onderwijs hun samenwerking met het CLB ervaren op het vlak van handelingsplanmatig werken.

De formulering van de stellingen

De bevraging bestaat uit 24 stellingen (22 voor het gewoon onderwijs). De stellingen peilen soms naar de mate waarin een bepaald aspect van toepassing is (bv. *"De CLB-medewerkers zijn goed bereikbaar"*). Of naar de mate waarin scholen een effect ervaren (bv. *"De manier waarop het CLB ons signalen geeft, maakt het schoolteam alerter voor wat nodig is om de brede basiszorg te versterken"*) of tevreden zijn (bv. *"We zijn tevreden over de expertise bij de CLB-medewerkers met wie we samenwerken"*). Alle stellingen werden positief geformuleerd. Er waren meestal vier antwoordcategorieën voorzien: niet akkoord, eerder niet akkoord, eerder wel akkoord en helemaal akkoord.

Een testfase

De bevraging werd getest in drie scholen: een school buitengewoon onderwijs, basisonderwijs en secundair onderwijs. Op basis van de feedback werd de formulering van bepaalde stellingen bijgestuurd.

Introductie van de bevraging bij de scholen

Via een begeleidend schrijven werd aan de directeur van de school gevraagd om de bevraging te laten invullen door de zorgcoördinator, leerlingenbegeleider, orthopedagoog ... Als dat om een of andere reden niet de persoon was met de meeste ervaring inzake de samenwerking met het CLB, dan kon dat ook een ander persoon zijn. De school kon naast het beantwoorden van de stellingen ook telkens een toelichting geven in een open tekstveld.

Bevraging en gesprek met scholen

De eerste reeks bevragingen gebeurde voorafgaand aan een doorlichting. De onderwijsinspectie bespreekt tijdens de doorlichting enkele casussen met scholen. Tijdens dit gesprek was er gelegenheid

om op bepaalde stellingen van de bevraging in te gaan. Dat leverde extra inzichten op over de samenwerking tussen scholen en centra en hielp om de antwoorden van de bevraging beter te interpreteren.

De verwerking in een rapport voor het CLB

De bevraging werd anoniem verwerkt tot een kwantitatief rapport per centrum. Dat bleek iets moeilijker te realiseren voor centra met een beperkt aantal scholen secundair onderwijs of een beperkt aantal scholen buitengewoon onderwijs. Als er voor een bepaald onderwijsniveau minder dan vijf scholen deel uitmaken van het werkgebied van het centrum, dan werden de antwoorden geaggregeerd op een hoger niveau. De toelichtingen van de scholen in de open tekstvelden werden geanalyseerd, maar niet in de individuele rapporten voor de centra verwerkt. De analyse werd wel gebruikt tijdens de doorlichting.

De verwerking in een macrorapport

Dit macrorapport gaat over alle 58 centra. Het bevat een kwantitatieve verwerking van alle antwoorden op de stellingen en een kwalitatieve verwerking van de toelichtingen die scholen in de open tekstvelden schreven. De kwalitatieve analyse verliep via een open codering totdat er een saturatie werd bereikt. Tijdens deze analyse werd nagegaan of er grote verschillen waren in de toelichtingen tussen de onderwijsniveaus. Bovendien werd voor de kwalitatieve verwerking gebruikgemaakt van informatie die we registreerden tijdens de doorlichtingen en die verband houden met deze bevraging.

Met dit macrorapport vragen we ook aandacht voor de bredere context van de samenwerking tussen scholen, centra en andere partners. De context kan verklarend zijn voor de resultaten van de bevraging en bepalend voor de mate waarin nieuwe en bestaande beleidsinitiatieven op het vlak van leerlingenbegeleiding succesvol uitgerold worden. We steunen voor een beschrijving van de context waarbinnen de leerlingenbegeleiding tot stand komt, op de resultaten van de bevraging en op de gesprekken met scholen, centra en ondersteuning tijdens de doorlichtingen. Factoren die de samenwerking tussen scholen en centra onder druk zetten, werden gebundeld binnen een aantal thema's met als doel het debat te stimuleren over wat remmend werkt. De aanbevelingen sluiten op de beschrijving van de context aan. Ze nodigen op hun beurt uit tot debat over wat nodig is om de samenwerking aan een doeltreffende leerlingenbegeleiding meer kansen te geven en over de opportuniteiten die zich hiervoor aandienen.

4 Resultaten

In dit hoofdstuk bespreken we eerst de responsgraad en waarrond en met welke CLB-medewerkers de scholen hoofdzakelijk samenwerken. Nadien bespreken we de resultaten volgens de volgorde van de opbouw van de bevraging.

Deel 1: de algemene ervaringen over de samenwerking met het CLB (zie 4.3)

Deel 2: de samenwerking op het vlak van de individuele leerlingenbegeleiding (zie 4.4)

Deel 3: de samenwerking met als doel het beleid op de leerlingenbegeleiding op de school te versterken (zie 4.5)

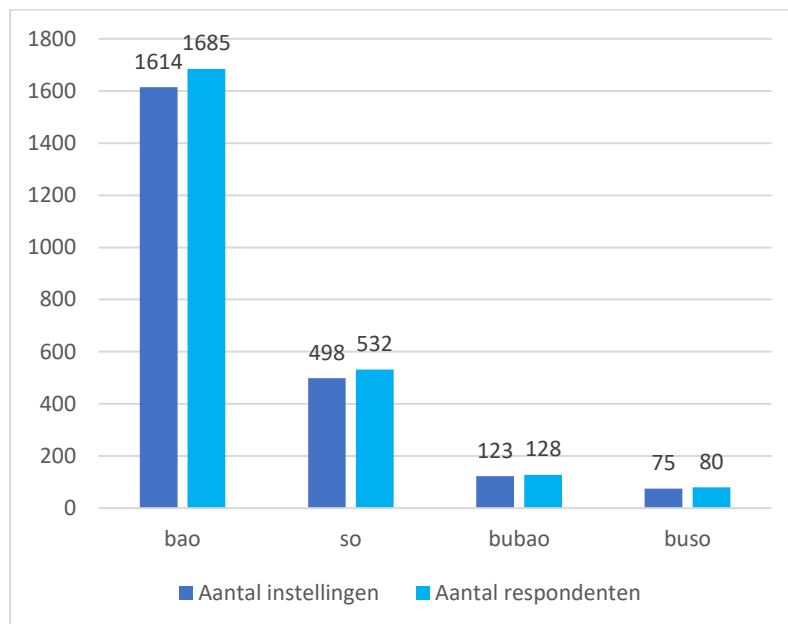
Deel 4: de samenwerking binnen een handelingsplanmatige aanpak (zie 4.6).

Elke deel omvat een kwantitatieve en een kwalitatieve analyse van de resultaten. Na de analyse volgt er telkens een uitnodiging tot reflectie.

4.1 Responsgraad

We stuurden een bevraging naar elke school (administratieve instelling met instellingsnummer) en hielden geen rekening met eventuele pedagogische eenheden. Ook de verwerking van de antwoorden is gebaseerd op de administratieve gegevens.

Bij het bezorgen van de bevraging gaven we uitdrukkelijk aan dat één respondent (N) per school de bevraging moet invullen. We zien dat er echter - omwille van onder andere verschillende afdelingen onder hetzelfde instellingsnummer - toch meer respondenten zijn dan scholen.

Figuur 2: Aantal respondenten en aantal scholen per onderwijsniveau uit het werkgebied die de bevraging hebben ingevuld.

Onderwijsniveau	Aantal deelnemende scholen	Populatie	Responsgraad
Bao	1614	2504	64,46%
So	498	973	51,18%
Bubao	123	199	61,81%
Buso	75	138	54,35%
Totaal	2310	3814	60,57%

Figuur 3: Responsgraad aantal deelnemende scholen vs. populatie.

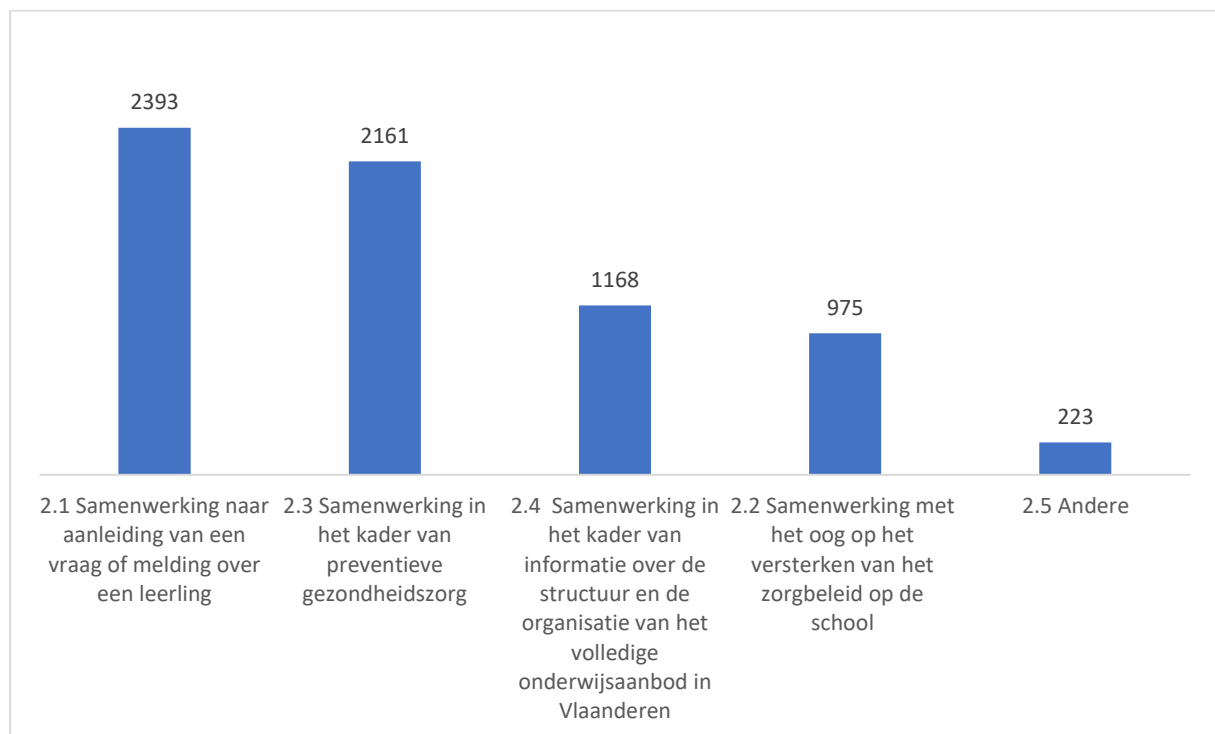
In totaal namen er 2310 van de 3814 scholen in Vlaanderen deel aan de bevraging, wat een responsgraad van 60,57% vertegenwoordigt. Vanuit het gewoon basisonderwijs namen er 1614 scholen deel (responsgraad 64,46%, 1685 respondenten), vanuit het gewoon secundair onderwijs 498

scholen (responsgraad 51,18%, 532 respondenten), vanuit het buitengewoon basisonderwijs 123 scholen (responsgraad 61,81%, 128 respondenten) en vanuit het buitengewoon secundair onderwijs 75 scholen (responsgraad 54,35%, 80 respondenten).

De bevestigingen die voorafgaand aan de doorlichtingen werden verstuurd voor maart 2022, behaalden over het algemeen een hogere responsgraad van gemiddeld 76,66%. De rechtstreekse link met een nakende doorlichting van het eigen CLB lijkt een positieve invloed te hebben op de responsgraad. De communicatie naar de scholen vanuit de centra speelde hier vermoedelijk een rol.

Omwille van de leesbaarheid van dit rapport, gebruiken we in de verdere bespreking van de resultaten 'scholen' in plaats van 'respondenten'.

4.2 Waarrond en met welke CLB-medewerkers werken de scholen hoofdzakelijk samen?

Figuur 4: Waarrond werken de scholen hoofdzakelijk samen met het CLB?

Scholen (n = 2393, 99,09%) werken hoofdzakelijk samen met het CLB naar aanleiding van een vraag of een melding over een leerling. Daarnaast geven scholen (n = 2161, 89,48%) ook aan dat ze regelmatig samenwerken met het CLB in het kader van preventieve gezondheidszorg. Ongeveer de helft van de scholen (n = 1168, 48,36%) doet beroep op het CLB in het kader van het verstrekken van informatie over de structuur en de organisatie van het volledige onderwijsaanbod in Vlaanderen. 40,37% van de scholen (n = 975) geeft aan samen te werken aan de versterking van hun zorgbeleid. Een minderheid van de scholen (n = 223, 9,23%) geeft aan ook nog rond andere aspecten met het CLB samen te werken.

Aantal verschillende medewerkers waarmee ze samenwerken	bubao		buso		gbao		gso		Totaal	
	aantal scholen	% scholen	aantal scholen	% scholen	aantal scholen	% scholen	aantal scholen	% scholen	aantal scholen	% scholen
1	15	12%	15	21%	226	14%	94	19%	350	15%
2	25	20%	20	27%	339	21%	148	30%	532	23%
3	39	32%	24	33%	454	29%	126	26%	643	28%
4	40	33%	14	19%	510	32%	113	23%	677	30%
5	3	2%			60	4%	11	2%	74	3%
Totaal	122	100%	73	100%	1589	100%	492	100%	2276	100%

Figuur 5: Met hoeveel verschillende CLB-medewerkers werken de scholen samen?

Uit figuur 5 blijkt dat een minderheid van de scholen (n = 350, 15,38%) aangeeft maar met één CLB-medewerker samen te werken. Samenwerking met vijf verschillende medewerkers gebeurt nog in veel beperktere mate (n = 74, 3,25%). Ongeveer een kwart tot een derde van de scholen werkt samen met twee (n = 532, 23,37%), drie (n = 643, 28,25%) of vier (n = 677, 29,75%) verschillende medewerkers.

De samenwerking met verschillende medewerkers (zie figuur 6) gebeurt in aflopende volgorde vooral met een psychopedagogisch consultant of -werker (n = 2003, 82,97%), een maatschappelijk werker (n = 1740, 72,08%), een paramedisch werker (n = 1570, 65,04%) en een arts (n = 1103, 45,69%). Enkele scholen (n = 176, 7,29%) werken nog met andere disciplines samen en een beperkt aantal scholen (n = 49, 2,03%) kent de discipline niet van de medewerkers waar ze mee samenwerken.

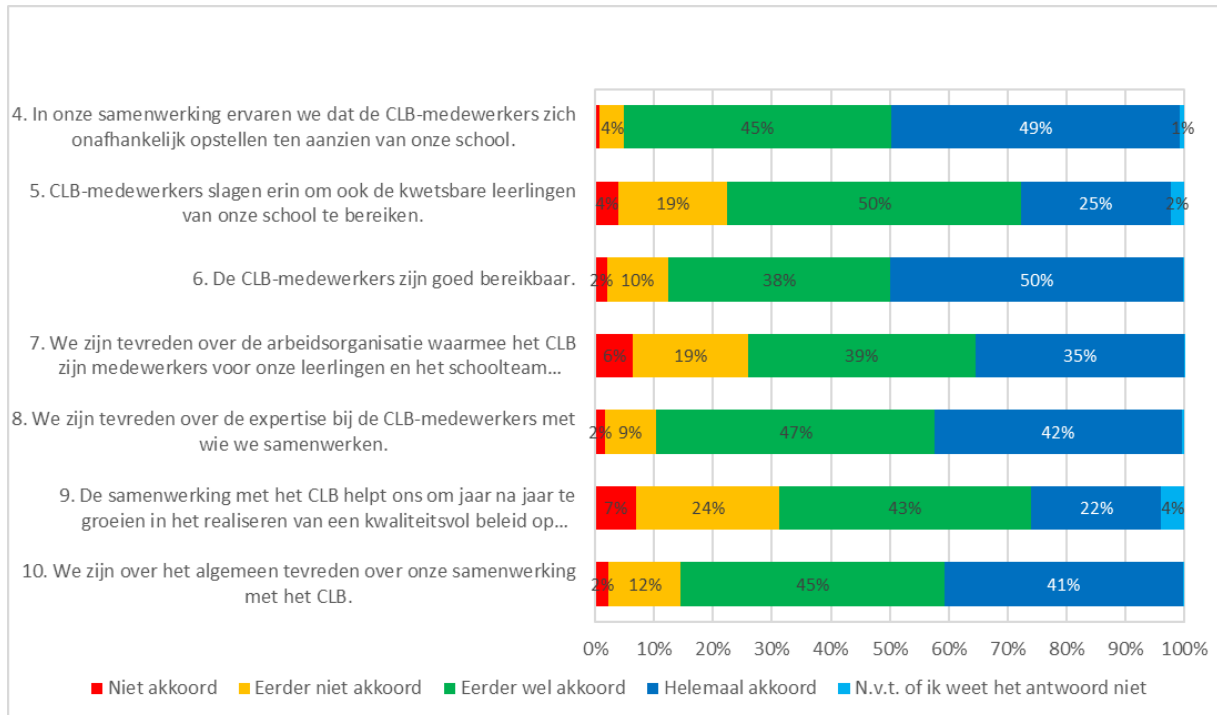
Met welke CLB -medewerkers werken de scholen samen?	bao		bubao		buso		so		Totaal	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
3.1 Maatschappelijk werker	1177	70%	90	70%	56	72%	417	79%	1740	72%
3.2 Psycho-pedagogisch consultant of -werker (bv. psycholoog)	1400	83%	115	90%	65	83%	423	80%	2003	83%
3.3 Paramedisch werker (bv. verpleegkundige)	1195	71%	91	71%	39	50%	245	46%	1570	65%
3.4 Arts	786	47%	64	50%	31	40%	222	42%	1103	46%
3.5 Andere	142	8%	7	5%	1	1%	26	5%	176	7%
3.6 Weet ik niet	36	2%	1	1%	1	1%	11	2%	49	2%

Figuur 6: Met welke CLB-medewerkers werken de scholen samen?

4.3 Ervaringen met het CLB

Het eerste deel van de bevraging peilde naar de ervaringen van scholen in de samenwerking met het CLB rond een aantal werkingsprincipes, tevredenheid over bepaalde aspecten en op welke manier het CLB de leerlingenbegeleiding versterkt.

4.3.1 Kwantitatieve analyse

Figuur 7: Ervaringen met het CLB.

De stellingen 4, 5 en 6 bevatten allemaal aspecten van werkingsprincipes en peilen respectievelijk naar de onafhankelijke positie van het CLB ten aanzien van scholen, of CLB-medewerkers erin slagen om ook de kwetsbare leerlingen te bereiken en hun bereikbaarheid.

Wat deze werkingsprincipes betreft, zijn de scholen vooral 'eerder wel of helemaal akkoord' met *het zich onafhankelijk opstellen van het CLB* (stelling 4, n = 2282, 94,38%). De meerderheid van de scholen (n = 2110, 87,44%) is 'eerder wel of helemaal akkoord' met de goede *bereikbaarheid* van de CLB-medewerkers (stelling 6). In het buitengewoon secundair onderwijs (buso) en gewoon secundair onderwijs (gso) is een groter aandeel (eerder) niet akkoord, respectievelijk 20,77% en 18,11%, in vergelijking met 7,03% bij het buitengewoon basisonderwijs (bubao) en 10,55% in het gewoon basisonderwijs (gbao). Op de vraag of de CLB-medewerkers er ook in slagen om *de kwetsbare leerlingen* van de school te bereiken (stelling 5), antwoorden scholen gevarieerder, waarbij nog steeds drie vierde van de scholen (n = 1820, 75,27%) eerder wel of helemaal akkoord is, maar het aantal scholen dat niet of helemaal niet akkoord (n = 542, 22,42%) neemt licht toe, net zoals de scholen die niet van toepassing of ik weet het niet antwoorden (n = 56, 2,32%).

De stellingen 7, 8 en 10 bevragen *de tevredenheid van scholen over respectievelijk de arbeidsorganisatie, de expertise van de CLB-medewerkers en de samenwerking in het algemeen*. Er is een vergelijkbare, hoge mate van *tevredenheid* ('eerder wel of helemaal akkoord') over de expertise bij de CLB-medewerkers (stelling 8, n = 2156, 89,09 %) en de samenwerking in het algemeen (stelling 10, n = 2048, 85,2%). Bij stelling 7 die handelt over de tevredenheid *over de arbeidsorganisatie* zien we een grotere variatie in de antwoorden, waarbij 74,09% (n = 1790) eerder wel of helemaal tevreden is, maar een vierde (n = 652, 25,87%) eerder niet akkoord of helemaal niet akkoord is met de stelling. We zien bij dit laatste een relatief groter aandeel van de scholen buso (35,89%) en gso (33,52%) in vergelijking met het gbao (23,57%) en het bubao (18,11%), zie 8.3 rapportoverzicht van alle resultaten, tabel 5.1b.

Stelling 9 peilt naar het effect van de samenwerking met het CLB op het *groeien in het realiseren van een kwaliteitsvol beleid op de leerlingenbegeleiding*. Ook hier zien we een grotere variatie in antwoorden met 64,83% (n = 1565) van de scholen die eerder of helemaal akkoord zijn, terwijl bijna een vijfde (n = 585, 24,23%) eerder niet akkoord is en 7% (n = 169) niet akkoord. Ook hier zien we verschillen tussen de onderwijsniveaus met een groter aandeel (eerder) niet akkoord in het buso (44,87%) en het gso (37,05%) dan in het bubao (33,59%) en het gbao (28,59%), zie 8.3 rapportoverzicht van alle resultaten, tabel 5.1b.

4.3.2 Kwalitatieve analyse

De scholen reageren vooral op de stellingen over de bereikbaarheid van CLB-medewerkers (stelling 6) en de arbeidsorganisatie (stelling 7). Ze brengen de opmerkingen over de arbeidsorganisatie in verband met de bereikbaarheid, de expertise van de CLB-medewerkers (stelling 8) en de versterking van de leerlingenbegeleiding op de school (stelling 9).

Scholen zijn over het algemeen tevreden over de bereikbaarheid (stelling 6). Meerdere scholen geven aan dat dit vlot, uitstekend, heel goed ... verloopt, maar als het gaat over het bereiken van kwetsbare leerlingen (stelling 5) stellen scholen zich kritischer op. In beide gevallen wijzen scholen expliciet op de grote verschillen tussen individuele CLB-medewerkers. *"We vinden dat er een groot verschil is tussen de verschillende medewerkers. De ene kunnen we heel snel bereiken terwijl we voor anderen heel veel moeite moeten doen en ze amper horen."* Sommige scholen wijzen op een gebrekkige organisatie. *"Meestal kunnen we telefonisch niemand bereiken: er zijn vaste permanentie-uren, maar ook tijdens deze uren is vaak niemand beschikbaar. Op mails wordt ook vaak lange tijd niet geantwoord. Voor opvolging van leerlingen is geen tijd."* De scholen hebben bedenkingen over de manier waarop CLB-medewerkers kwetsbare leerlingen proberen te bereiken: telefonische contacten, brieven sturen en Smartschool benutten als communicatiemiddelen, zijn volgens hen niet succesvol. De scholen geloven dat het opbouwen van een vertrouwensband, in combinatie met snelle en frequente huisbezoeken en een verregaand engagement, meer effect sorteren. Ze voelen zich niet altijd gesteund door de initiatieven van het CLB. Scholen hebben ook het gevoel dat het aanbod van het CLB voor kwetsbare leerlingen (en hun ouders) niet altijd even duidelijk is. Ze geven aan dat het bereiken van kwetsbare leerlingen belangrijk is voor informatieverstrekking, de opvolging van afwezigheden en de opstart van en betrokkenheid bij een handelingsgericht diagnostisch traject. Wanneer kwetsbare leerlingen niet bereikt worden door het CLB, blijven scholen en leerlingen "in de kou staan". Zo komt de klaswerking in gedrang en kunnen de handelingsgerichte diagnostische trajecten niet opstarten.

Scholen geven meermaals aan dat CLB-medewerkers (bv. de contactpersoon voor de school) proberen om zo snel mogelijk met hun vraag aan de slag te gaan maar daar vaak niet in slagen zoals ze zelf zouden willen. Verschillende scholen uiten hun appreciatie over de inzet van de CLB-medewerkers tijdens de coronapandemie. Ze waren er voor hen in moeilijke omstandigheden. Scholen vermelden meermaals dat de CLB-medewerkers overbevraagd zijn. Daardoor ervaren ze bijvoorbeeld dat er veel tijd gaat naar leerlingen met grote zorgvragen en andere leerlingen niet aan bod komen, dat ze minder leerlingen kunnen aanmelden terwijl de behoefte aan hulp toeneemt en dat de opvolging van dossiers vertraging oploopt. Tijdsgebrek verklaart volgens sommige scholen waarom het CLB weinig advies geeft om het beleid leerlingenbegeleiding op de school te versterken en het op de lange baan schuift (stelling 9). *“Door de overbevraging van de personeelsleden van het CLB, blijft er te weinig tijd over om samen na te denken over een kwaliteitsvoller zorgbeleid. Ze zouden daar wel bereid toe zijn, maar er is gewoon geen tijd.”* Het gaat echter niet enkel om een gebrek aan tijd. Andere redenen die we in deel 1 als verklaring lezen voor het onvoldoende versterken van het schoolteam zijn een gebrekkige beeldvorming over de leerlingenpopulatie en de schoolcultuur en verschillen tussen medewerkers.

Meerdere scholen vermelden een gebrek aan continuïteit in hun samenwerking met CLB-medewerkers. Scholen wijten dit aan diverse oorzaken, maar vooral aan de arbeidsorganisatie. *“Er zijn doorheen de jaren heel wat veranderingen geweest: nieuw concept traject onthaal, geen continuïteit in contactpersonen waardoor zorgvragen niet onmiddellijk kunnen worden aangepakt. Door verlofstelsels en vergaderingen in CLB is het niet altijd gemakkelijk om op korte termijn afspraken te maken.”* Door jaarlijkse wissels van personeel hebben sommige scholen het gevoel elke keer opnieuw van nul te beginnen. *“Er is veel personeelsverloop en ook veel afwezige CLB-medewerkers waardoor de achterstand nog groter wordt.”* Uit de doorlichtingen van de centra weten we dat discontinuïteit ook een gevolg kan zijn van het feit dat de centra blijven zoeken naar werkbare oplossingen voor de werkdruk, waarbij ze de verdeling van scholen over teams herschikken. Dat scholen vaak andere personen zien verschijnen om mee samen te werken, kan bovendien een gevolg zijn van de wijze waarop de trajecten binnen het CLB-team worden verdeeld en het aantal personen dat hierbij betrokken is. Sommige scholen geven aan te veel nieuwe gezichten te zien omdat verschillende CLB-medewerkers de begeleidingsaanvragen opnemen. De discontinuïteit belemmert volgens de scholen de uitbouw van de samenwerking op het vlak van leerlingenbegeleiding en een vlot verloop van de begeleiding van een leerling. Scholen die continuïteit missen zouden graag samenwerken met een CLB-medewerker die de school en de uitdagingen waar ze voor staat, kent, mee het ontwikkelingsproces van het beleid op leerlingenbegeleiding volgt en hier samen met de school op voortbouwt (zie ook stelling 9). De discontinuïteit in de samenwerking met bepaalde personen is de reden waarom scholen in de toelichting regelmatig vermelden dat het niet makkelijk is om op de vraag over tevredenheid (stelling 10) te antwoorden: op het moment van de bevraging was de tevredenheid er eerder wel, of net niet meer of weer opnieuw. Of ze waren tevreden over een bepaalde CLB-medewerker maar ontgoocheld in andere CLB-medewerkers.

Scholen wijzen in verband met de arbeidsorganisatie regelmatig op tijdverlies als gevolg van de procedure voor het opstarten van een traject. Ze vinden de procedure van aanmelding met onder meer de vraag naar “wat de school al deed op het vlak van begeleiding” te omslachtig en het gaat volgens hen gepaard met te veel administratie. Sommige scholen zouden zelf meer willen bepalen

welke trajecten er gelopen worden of ze zouden meer betrokken en beter geïnformeerd willen zijn. Meerdere scholen vinden dat de arbeidsorganisatie vertragend werkt en onnodig leidt tot het herhalen van informatie over reeds genomen stappen en maatregelen op het vlak van leerlingenbegeleiding. Na de CLB-medewerker die de vraag onthaalde en verhelderde, moeten ze nogmaals de CLB-medewerker informeren die het traject doorloopt en deze persoon moet ook nog de specifieke context in de school leren kennen. Uit de gesprekken met scholen tijdens de CLB-doorlichtingen weten we dat leraren die stap vaak ook al ten aanzien van de interne leerlingenbegeleiding hebben gezet. *"Nu moet dezelfde informatie vaak langs veel verschillende personen passeren."*

De samenwerking met meerdere CLB-medewerkers, afhankelijk van wie een traject opneemt, ervaren scholen niet altijd als een garantie voor de juiste expertise, zie stelling 8. Ze begrijpen dat de arbeidsorganisatie van het CLB die garantie net beoogt, maar ze ervaren het effect te weinig of niet. Scholen ervaren (soms grote) verschillen in expertise tussen verschillende medewerkers. In het basisonderwijs zijn de scholen doorgaans eerder tevreden over de mate van expertise bij de CLB-medewerkers waarmee ze samenwerken. In het secundair onderwijs geven scholen meer kritische toelichtingen. Ze missen onder meer initiatief, een onderzoekende houding en specifieke expertise bij thema's zoals cyberpesten en het begeleiden van OKAN-leerlingen. Sommige scholen gewoon onderwijs willen bij de CLB-medewerkers graag meer expertise zien voor de begeleiding van leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften .

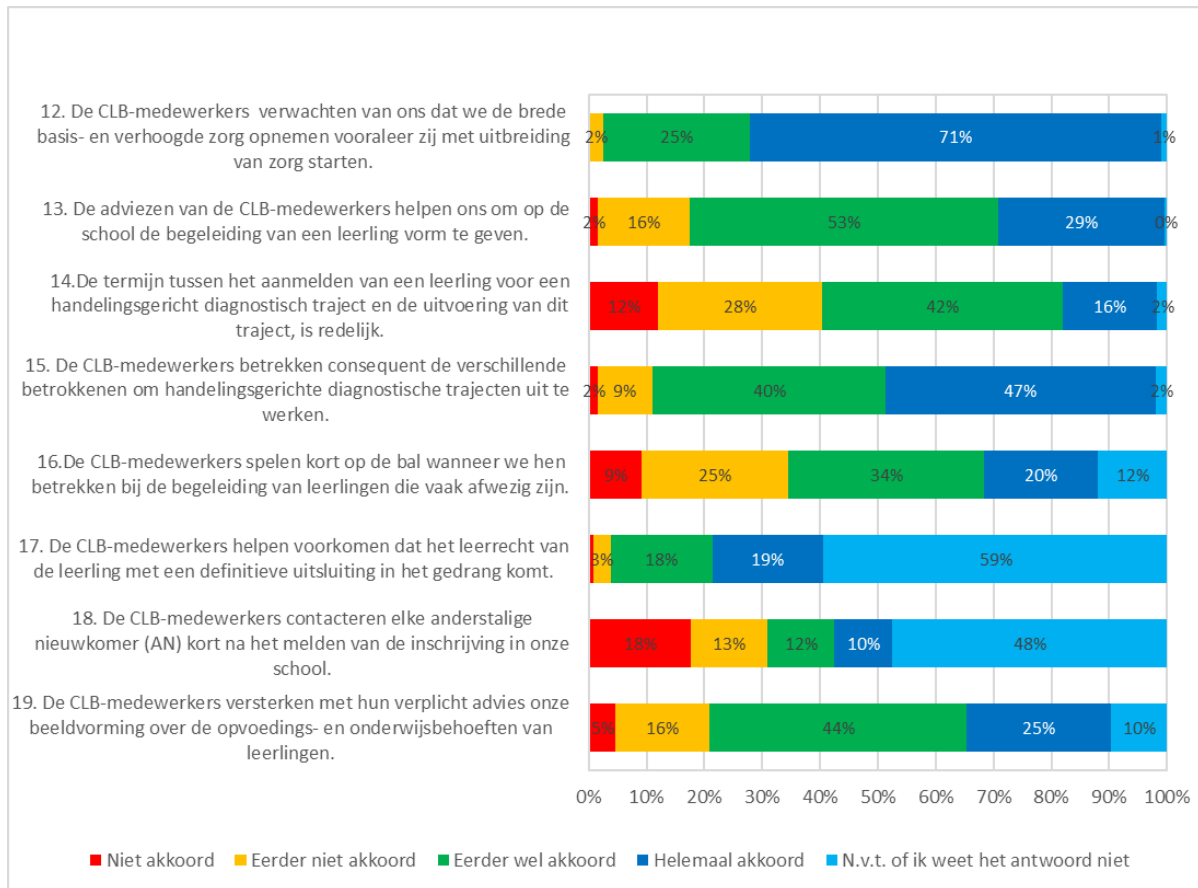
In de beperkte toelichtingen over de onafhankelijkheid van het CLB in de samenwerking met de school (stelling 4) benutten scholen woorden als 'kritisch zijn' en 'objectiviteit' om die onafhankelijkheid te benadrukken.

Tijdsgebrek is een mogelijke verklaring waarom volgens sommige scholen het CLB weinig advies geeft om het beleid inzake leerlingenbegeleiding op de school te versterken en het op de lange baan schuift. Andere redenen die in dit eerste deel van de bevraging aan de bod komen, zijn een gebrekkige beeldvorming waaronder te weinig notie hebben van de leerlingenpopulatie en schoolcultuur en verschillen tussen medewerkers.

4.4 Samenwerking naar aanleiding van een vraag of een melding

Het tweede deel van de bevraging gaat dieper in op de samenwerking met het CLB naar aanleiding van een vraag of een melding¹³.

4.4.1 Kwantitatieve analyse

Figuur 8: Samenwerking naar aanleiding van een vraag of een melding.

Ook hier zijn er stellingen die peilen naar *verschillende werkingsprincipes* zoals subsidiariteit (stelling 12), de betrokkenheid van de verschillende actoren (stelling 15) en het bewaken van het leerrecht van de leerling of het centraal stellen van het belang van de leerling (stelling 17).

Stelling 12 peilt of *CLB-medewerkers verwachten dat de school haar brede basis- en verhoogde zorg opneemt vooraleer zij starten met uitbreiding van zorg*, wordt van alle stellingen het meest positief beantwoord (96,40% eerder wel of helemaal akkoord). Ook stelling 15 die nagaat of de CLB-medewerkers *consequent de verschillende betrokkenen/actoren betrekken bij de handelingsgerichte diagnostische trajecten*, wordt grotendeels positief bevestigd. Bijna de helft van de scholen kiest de antwoordcategorie helemaal akkoord (n = 1134, 46,90%) en 40,12% (n = 970) kiest de categorie eerder wel akkoord, samen goed voor 87,02% van de respondenten. Een minderheid gaat eerder niet akkoord (n = 229, 9,47%) of niet akkoord (n = 40, 1,65%) met deze stelling.

¹³ Zie Referentiekader CLB-kwaliteit (RclbK).

Bij stelling 17 waarbij gevraagd wordt of de CLB-medewerkers *helpen voorkomen dat het leerrecht van de leerling met een definitieve uitsluiting in het gedrang* komt, duidt meer dan de helft van de respondenten (n = 1438, 59,50%) 'niet van toepassing' of 'ik weet het niet' aan. Bij deze stelling werd expliciet vermeld: 'Als je geen weet hebt van definitieve uitsluiting op je school, selecteer dan NVT.' In het gbao en bubao zien we hogere percentages die dit antwoord kozen, respectievelijk 73,01% en 57,94% in vergelijking met 23,02% in het gso en 18,99% in het buso. Bijna een vijfde van de respondenten (n = 462, 19,11%) gaat helemaal akkoord en eerder wel akkoord (n = 426, 17,63%) met de stelling. Slechts 2,90% (n = 70) van de respondenten is eerder niet akkoord en 0,87% (n = 21) van de respondenten is niet akkoord.

Daarnaast zijn er in deze rubriek twee stellingen die peilen naar effecten. Stelling 13 gaat na of de (handelingsgerichte) adviezen van het CLB de concrete begeleiding van de leerling helpen vorm te geven. Ongeveer vier op de vijf respondenten (n = 1990, 82,2%) zijn eerder wel of helemaal akkoord, terwijl 17,39% (n = 421) (eerder) niet akkoord is.

Stelling 19 gaat na of verplichte adviezen van het CLB de beeldvorming over de opvoedings- en ondersteuningsbehoeften van de leerling versterken. Een kleine 70% van de respondenten (n = 1676, 69,37%) gaat hiermee eerder wel of helemaal akkoord, terwijl 20,95% (n = 506) (eerder) niet akkoord gaat. Zo'n 9,69% (n = 234) van de respondenten duiden 'niet van toepassing' aan of 'ik weet het niet'. Binnen het buitengewoon onderwijs is het aandeel van deze laatste categorie aanzienlijk hoger dan binnen het gewoon onderwijs: bubao: 40,48%, buso 22,78%, gso 12,64%, gbao 5,83%.

Drie stellingen peilen naar de termijn tussen het stellen van de vraag of een melding en het opstarten van een actie zoals bijvoorbeeld een handelingsgericht diagnostisch traject (stelling 14), het kort op de bal spelen bij afwezigheden (stelling 16) of de eerste contactname na een inschrijving van een anderstalige nieuwkomer (stelling 18). In de grafiek is duidelijk zichtbaar dat het aandeel eerder niet akkoord of helemaal niet akkoord beduidend hoger is voor deze stellingen.

Op stelling 14, 'De termijn tussen het aanmelden van een leerling voor een handelingsgericht diagnostisch traject en de uitvoering van dit traject, is redelijk', zien we dat 40,26% (n = 974) van de scholen eerder niet of niet akkoord gaat met deze stelling. Respectievelijk 16,37% (n = 396) en 41,67% (n = 1008) gaat helemaal akkoord of eerder wel akkoord.

Stelling 16, die nagaat of CLB-medewerkers kort op de bal spelen wanneer ze door de school betrokken worden bij de begeleiding van leerlingen die vaak afwezig zijn, wordt door 34,45% (n = 832) van de scholen beantwoord met eerder niet of helemaal niet akkoord. Een derde (n = 820, 33,95%) van de scholen geeft aan eerder wel akkoord te zijn en bijna een vijfde (n = 476, 19,71%) gaat helemaal akkoord.

Stelling 18 vraagt of CLB-medewerkers elke anderstalige nieuwkomer (AN) kort na het melden van de inschrijving op school contacteren. Ook bij deze stelling werd expliciet vermeld: 'Gelieve NVT te selecteren als er zich nog geen inschrijving AN in je school voordeed sinds het schooljaar 2019-2020.' We zien dat bijna de helft van de respondenten (n = 1149, 47,54%) voor dit antwoord kiest. Hierbij zien we ook duidelijke verschillen tussen gewoon en buitengewoon onderwijs: 86,51% in bubao, 73,42% in buso, 52,92% in gbao, 41,70% in gso. Verder reageert 9,97% (n = 241) van de respondenten

met helemaal akkoord, 11,54% (n = 279) met eerder wel akkoord, 13,28% met eerder niet akkoord (n = 321) en 17,6% met niet akkoord (n = 427). Van de scholen die de vraag wel beantwoord hebben is dus meer dan de helft eerder of helemaal niet akkoord.

4.4.2 Kwalitatieve analyse

Ook in relatie tot de vraaggestuurde begeleiding verwijzen scholen vaak naar de arbeidsorganisatie. Dat doen ze vooral naar aanleiding van stelling 12: de verwachting dat ze brede basis- en verhoogde zorg aanbieden en stelling 14: de termijn tussen het aanmelden van een leerling voor een handelingsgericht diagnostisch traject en de uitvoering van het traject. De stelling over de mate waarin adviezen van het CLB de school helpen om de begeleiding van de leerling vorm te geven (stelling 13), ontlokt bij sommige scholen de bedenking dat het erg moeilijk is voor CLB-medewerkers om zonder observatie van de leerling en de leeromgeving adviezen te geven die voor de school een meerwaarde zijn in hun zoektocht naar maatregelen en een passende begeleiding van een leerling. Twijfels over de meerwaarde geldt bij sommige scholen ook als het over de verplichte adviezen gaat (stelling 19). Scholen vermelden in relatie tot de vraaggestuurde begeleiding bovendien dat de kwaliteit van de begeleiding afhankelijk is van de CLB-medewerker die de begeleiding opneemt. Dat uit zich in de mate waarin er kort op de bal wordt gespeeld in de opvolging van afwezigheden (stelling 16) en het contacteren van anderstalige nieuwkomers kort na de inschrijving (stelling 18).

Alle scholen zijn het bijna unaniem eens over het feit dat de CLB-medewerkers verwachten dat ze de brede basiszorg en verhoogde zorg opnemen vooraleer ze dit aanvullen met uitbreiding van zorg (stelling 12). CLB's bevragen de scholen over wat er in de brede basis- en verhoogde zorg gebeurde en willen graag weten welke aanpak wel of niet werkte. Sommige scholen vermelden dat deze aanpak een kritische manier van denken over hun leerlingenbegeleiding bevordert en de kwaliteit ervan verhoogt. *"We moeten als school steeds kunnen aantonen dat er al verhoogde zorg aanwezig is voor we een HDG-traject opstarten met het CLB. Dat vind ik correct en dat zorgt ervoor dat je er als school extra op toeziet dat je kinderen voldoende kansen geeft binnen de brede basis- en verhoogde zorg. Leerkrachten en zorgleerkrachten worden op die manier zelf experts in het inzetten van hulpmiddelen, wat heel sterk is en de kwaliteit van ons onderwijs aanzienlijk verhoogt."* Andere scholen ervaren de aanpak als een ingebouwde drempel die de 'bewijslast' bij de school legt en ze ervaren de vragen van het CLB als het in twijfel trekken van wat ze deden en als info gaven. *"Heel dikwijls moeten wij een harde strijd leveren om naar een volgende fase van het zorgcontinuüm te gaan, voortdurend opnieuw bewijzen welke acties al ondernomen zijn ..."*

Meerdere scholen vinden de termijn tussen aanmelden, een traject opstarten en effectief hulp krijgen, te lang (stelling 14). Sommige scholen spreken bv. over vijf maanden. Er zijn ook scholen die aangeven dat het soms nog langer duurt voor er effectief ondersteuning voor de leerlingen, de ouders en het schoolteam is. Uit gesprekken met scholen tijdens de CLB-doorlichting leren we dat de termijnen variëren van melding tot melding. De ene keer is de termijn al korter dan de andere keer en dat verklaart zich niet altijd vanuit de aard of de urgentie van de casus waardoor scholen de termijn soms niet 'redelijk' vinden. Sommige centra proberen zichzelf de limiet van drie maanden op te leggen. Dat er tijd nodig is om een HGD-traject te lopen, aanvaarden de scholen doorgaans als een noodzaak om tot de gepaste oplossingen en ondersteuning te komen. Scholen hebben het vooral moeilijk als ze zelf op zoek moeten om info te krijgen over de voortgang van het traject en als er ondertussen - terwijl het HGD-traject loopt - geen enkele vorm van ondersteuning is voor de leerling, het schoolteam en de

ouders. De invoering van quota (bv. maximaal vijf HGD-trajecten tegelijk in een school) is een andere reden waarom er soms veel tijd verstrijkt tussen de aanvraag en het opstarten van een HGD-traject.

Als scholen verklaringen geven voor termijnen die ze onredelijk vinden, dan verwijzen ze meestal naar de factoren die eerder werden vermeld in verband met de arbeidsorganisatie: te weinig CLB-medewerkers (te weinig uren, te veel dossiers om op te volgen), de procedure van aanmelden (bv. de wijze waarop de school om vraagverheldering wordt gevraagd via vraagverhelderingsfiches of aanmeldingsfiches of te volgen stappen), te veel tussenstappen voor er ondersteuning komt (bv. eerst de contactpersoon, dan het multidisciplinair overleg, dan de trajectbegeleider die start ...). De coronapandemie heeft de vragen en wachtlijsten nog doen toenemen hetgeen extra druk zet op de doorlooptijd van een aanvraag. Scholen verwijzen soms ook naar vertraging in situaties waar de ouders niet achter het advies staan. Sommige scholen zijn van mening dat het vereiste akkoord van ouders ertoe leidt dat kwetsbare leerlingen vaker niet in contact komen met het CLB. *“Het CLB en de school staan meestal op dezelfde lijn, maar het is niet altijd eenvoudig om de ouders mee te krijgen. Zonder medewerking van de ouders is het moeilijk om iets te bereiken.”*

Scholen laten in verband met stelling 13 blijken dat ze niet op het advies van het CLB wachten om de begeleiding vorm te geven. Ze zoeken eerder ondersteuning binnen het eigen team of buiten het CLB. Dat geldt vooral voor het buitengewoon onderwijs waar verwezen wordt naar de expertise van de orthopedagogen en ook bijvoorbeeld door samen te werken met een Multifunctioneel Centrum (MFC). *“Doordat elke casus eerst op team moet worden besproken, blijven de casussen liggen en gaat er een hele tijd overheen. Door het lang uitblijven van antwoorden, zoeken we als school zelf naar oplossingen en gaan we het hulpverleningslandschap verkennen waardoor we zelf de nodige expertise opbouwen.”*

Uit de toelichting bij stelling 19 leiden we af dat niet elke school de verplichte adviezen als een meerwaarde voor de beeldvorming ervaart. De expertise is er bijvoorbeeld niet en dat blijkt vooral uit opmerkingen over het ontbreken van expertise rond specifieke onderwijsbehoeften. Scholen ervaren het evenmin als een meerwaarde als het advies vooral een echo is van de informatie en de mening die de school zelf aanreikte en ze een onafhankelijke en deskundige feedback hierop mist. Dat lezen we vooral in het basisonderwijs. *“Té vaak worden adviezen samengesteld op basis van de zeer uitgebreide input die de school wordt verwacht te geven aan het CLB. Beeldvorming gebeurt dus op school en besluitvorming op het CLB, maar dat besluit geeft geen nieuwe inzichten omdat het meeste werk reeds gedaan is.”* In het secundair onderwijs blijkt dat er vooral naar het advies wordt gekeken als een toegangsticket, bijvoorbeeld voor NAFT. *“Zeer vaak zorgen wij zelf voor NAFT-trajecten en lichten het CLB daarna in. Door de wachtlijst bij het CLB is dit voor ons de enige manier van werken waarmee we onze leerlingen tijdig kunnen helpen. Vaak zijn trajecten reeds afgelopen alvorens het CLB dit in orde kan brengen.”*

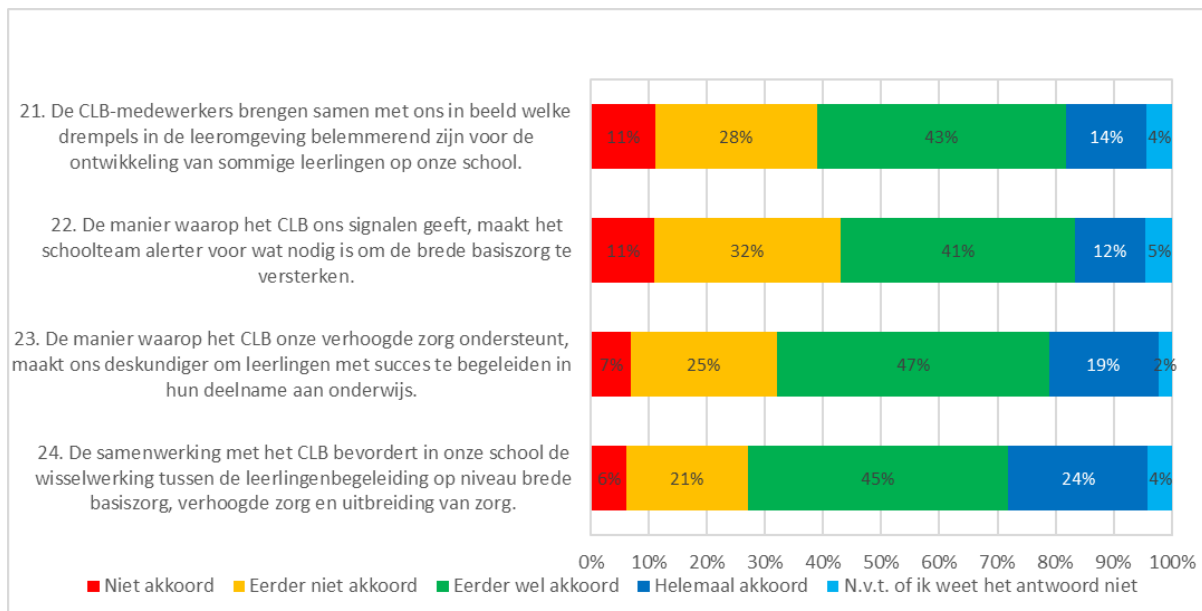
De afhankelijkheid van de CLB-medewerker(s) kwam in deel 1 al ter sprake. Dat wordt door meerdere scholen herhaald bij de antwoorden op stellingen over vraaggestuurde begeleiding (zie stellingen 12 t.e.m. 19). De leerling en het schoolteam zijn in belangrijke mate afhankelijk van de snelheid waarmee en de wijze waarop een CLB-medewerker de begeleiding opneemt. Dat geldt onder meer voor situaties waarbij het de verwachting is dat kort op de bal wordt gespeeld zoals bij afwezigheden (stelling 16) en het contact met anderstalige nieuwkomers kort na inschrijving (stelling 18). Scholen hebben de indruk dat de druk van de vragen aan het CLB ertoe leidt dat dit voor hen geen prioriteit meer kan zijn en ze

geven aan daardoor de opvolging eerder (langer) zelf te doen. *“Eens kinderen in een traject zitten, wordt er wel kort op de bal gespeeld. Wanneer de kinderen nog niet in een traject zitten (en dit duurt lang) wordt er veel verantwoordelijkheid en actie van de school verwacht.”* Over de opvolging van anderstalige nieuwkomers was er ondanks de omschrijving van het begrip in de bevraging verwarring bij de scholen. Sommige scholen interpreteerden het als ‘anderstalige leerlingen’ en misten ook daar een tijdige interventie. De antwoorden van de scholen die goed begrepen waarover stelling 18 gaat en er (eerder) niet mee akkoord gaan, wijzen bijvoorbeeld op de trage respons na inschrijving. *“AN worden na bijna 6 maanden pas onthaald.”* Of zien niet dat het wordt opgenomen. *“De zorgcoördinatoren nemen contact op met elke anderstalige nieuwkomer, niet onze CLB-medewerker.”* Sommige scholen wijzen eerder op het gebrek aan communicatie en opvolging. *“We melden het telkens aan het CLB maar we hebben geen info over de opvolging.”* Of zien enkel de opvolging van het medische luik en ook dat is niet altijd kort na de inschrijving. *“Bij AN-leerlingen worden enkel de vaccinaties van de kinderen in orde gebracht.”* Sommige scholen geven aan dat dit zowel voor de scholen als voor de CLB’s een werkpunt is.

4.5 Samenwerking met het oog op het versterken van het beleid op de leerlingenbegeleiding

Het derde deel van de bevraging peilt naar de manier waarop en de mate waarin de samenwerking met het CLB de school versterkt in zijn beleid op de leerlingenbegeleiding. Vooral stelling 22, 23 en 24 peilen naar het effect van die samenwerking.

4.5.1 Kwantitatieve analyse

Figuur 9: Samenwerking met het oog op het versterken van het beleid op de leerlingenbegeleiding.

Over de vier stellingen heen is er een relatief groot aandeel van scholen dat eerder niet of helemaal niet akkoord is met de stellingen. Het aandeel eerder niet en niet akkoord in het buso is vaak beduidend groter dan in de andere onderwijsniveaus.

Stelling 21 gaat na of de CLB-medewerkers samen met de school in beeld brengen wat er in de leeromgeving belemmerend is voor de ontwikkeling van sommige leerlingen op de school. Ruim de helft van de scholen (n = 1376, 56,83%) is eerder wel of helemaal akkoord, terwijl bijna 40 % van de scholen (n = 941, 38,87%) eerder niet of helemaal niet akkoord is. Per onderwijsniveau gaat dit respectievelijk over: buso 54,43% (n = 43), gso 46,9% (n = 249), bubao 38,59% (n = 49) en gbao 35,63% (n = 600) van de scholen.

Stelling 22 peilt naar het feit of de manier waarop het CLB de school signalen geeft, het schoolteam alerter maakt voor wat nodig is om de brede basiszorg te versterken. Iets meer dan de helft van de scholen (n = 1273, 52,58%) is eerder wel of helemaal akkoord, terwijl meer dan 40 % van de scholen (n = 1039, 42,91%) het hier eerder of helemaal niet mee eens is.

Op de vraag of de manier waarop het CLB de verhoogde zorg van de school ondersteunt, hen deskundiger maakt om leerlingen met succes te begeleiden in hun deelname aan onderwijs (stelling 23), antwoordt twee derde van de scholen met eerder wel of helemaal akkoord (n = 1590, 65,70%). Ongeveer een vierde (n = 606, 25,04%) is eerder niet akkoord en 6,94% (n = 168) is helemaal niet akkoord. Ook hier is het buso meer uitgesproken eerder niet of helemaal niet akkoord met 43,03% terwijl het bij de overige onderwijsniveaus tussen de 30-35% schommelt.

Het merendeel van de respondenten (n = 1666, 68,93%) gaat er eerder wel of helemaal mee akkoord dat de samenwerking met het CLB de wisselwerking bevordert tussen de leerlingenbegeleiding op niveau brede basiszorg, verhoogde zorg en uitbreiding van zorg (stelling 24). Ongeveer een vierde (n = 653, 27,04%) is eerder niet of helemaal niet akkoord met deze stelling. Ook hier is het buso meer uitgesproken eerder niet of helemaal niet akkoord met 36,71% terwijl het bij de overige onderwijsniveaus tussen de 25-30% schommelt.

4.5.2 Kwalitatieve analyse

Uit de toelichting bij de stellingen over het versterken van het schoolteam leren we dat scholen deze opdracht van het CLB niet altijd goed kennen. De reacties van scholen in de open tekstvelden leren ons verder dat de versterking van het schoolteam vooral gebeurt onder de vorm van (ad hoc) consultatieve leerlingenbegeleiding tijdens zorgoverleg. De leraren worden minder bereikt. Heel wat scholen ervaren weinig of weinig systematisch aanbod op het vlak van de versterking van de brede basis- en verhoogde zorg. Bovendien blijkt dat heel wat scholen voor deze opdracht niet veel verwachten van het centrum omdat drie belangrijke voorwaarden onvoldoende verzekerd zijn: tijd, contact met de klasvloer en expertise. Dat leidt er bij sommige scholen toe dat ze het centrum vooral een meerwaarde vinden als organisatie die uitbreiding van zorg mogelijk maakt door trajecten te lopen en stappen in bepaalde procedures te zetten. Sommige scholen reflecteren naar aanleiding van de stellingen over de versterking van de brede basiszorg en verhoogde zorg ook over de eigen werking en beseffen dat ze geen actieve vraag stellen of niet altijd aan de slag gaan met signalen en adviezen.

Uit de toelichting in de open tekstvelden leiden we af dat scholen het versterken van het schoolteam verwarren met ad hoc tips op een zorgoverleg: *“Het CLB denkt met ons mee”* of *“Het CLB doet ons nadenken over wat we zelf kunnen doen vooraleer een leerling aan te melden”*. Soms gaat het over het toepassen van de subsidiariteit bij individuele begeleidingen: *“In de brede basis- en verhoogde zorg betrekken wij het CLB nog niet. Als we vastzitten in fase 2 van het zorgcontinuüm betrekken we het CLB”* (zie stelling 12). Sommige scholen verwarren de stellingen over de versterking van het schoolteam met het verloop van een HGD-traject: *“Vaak is het lang wachten op acties. Een gemotiveerd verslag aanvragen begin september en effectief in handen krijgen eind juni duurt te lang. Er staan geen termijnen op en dat vertraagt extra hulp”*. Of ze verwarren de versterking van het schoolteam met de draaischijffunctie: *“CLB-medewerker geeft input en gaat aan de slag rond de samenwerking welzijn, OCI, justitie”*.

Die verwarring is er echter niet bij elke school. Sommige scholen weten goed wat ze van het CLB mogen verwachten. Hoe ze tegenover deze opdracht staan varieert echter en dat heeft te maken met de ervaring die een school met het centrum heeft op het vlak van de versterking van het schoolteam en met wat ze concreet verwacht van het centrum.

Af en toe licht een school toe dat ze bepaalde initiatieven als versterkend ervaart. *“Door hun brede kijk buiten onze school staat het CLB ons telkens weer bij om de valkuilen te zien in onze eigen werking op school”* of *“Soms doen onze CLB-medewerkers observaties in de klas/de speelplaats gevolgd door gerichte tips aan de leerkracht”*. Sommige scholen ervaren de jaarlijkse bespreking van de samenwerking als een meerwaarde omdat ze van het centrum feedback krijgen. *“Vanuit hun signaalfunctie geeft het CLB ons jaarlijks een zicht op onze interne zorgwerking en sturen we zo nodig bij in functie van onze leerlingenpopulatie”*. Er wordt in dat geval verwezen naar het centrum als een kritische vriend/onafhankelijke externe die hen bevestigt in hun aanpak, feedback geeft, hen alert houdt voor wetgeving of kaders of informatie aanreikt. Uitzonderlijk wordt naar het centrum verwezen als een partner die mee nadent over de uitwerking van een visie en beleid op leerlingenbegeleiding.

Meerdere scholen geven in hun toelichting aan dat ze openstaan voor een samenwerking om de brede basis- en verhoogde zorg te versterken. Tegelijk vermelden ze er niet te veel op te rekenen of geven aan hier zelf geen vragen over te stellen omdat *“de middelen van een CLB te beperkt zijn om de leraren te versterken”* of *“omdat CLB’s aangeven te weinig tijd te hebben voor de brede basiszorg en de verhoogde zorg”*. Scholen wijzen op het gebrek aan tijd en personeel dat het centrum voor hun school voorziet: *“Indien het aantal begeleidingsuren voor onze school kan verhoogd worden, dan zien we hier zeker nog meer mogelijkheden in”*.

Een andere reden waarom scholen soms niet veel verwachten van de versterking van het schoolteam, heeft te maken met het feit dat aan bepaalde voorwaarden niet is voldaan. Twee voorwaarden komen in de toelichting vooral aan bod: voeling met de klasvloer (en de leraar) en noodzakelijke expertise. Meerdere scholen geven aan dat CLB-medewerkers te weinig voeling hebben met de klasvloer. Scholen vermelden in dat verband onder meer dat CLB-medewerkers te weinig in de klas komen en op een eiland zitten met enkel de zorgcoördinator, tips geven zonder verdere opvolging of ondersteuning, niet aansluiten op hun noden of niet altijd haalbaar zijn, waardoor het schoolteam of de leraar niet vooruit kan. *“We missen realistische en haalbare input”*. Verder geven scholen meermaals aan dat de noodzakelijke expertise ontbreekt. Ze missen bijvoorbeeld meer didactische expertise bij CLB-

medewerkers. Het ontbreken van de vereiste expertise wordt in alle onderwijsniveaus vermeld, maar vooral benadrukt in het buitengewoon onderwijs: *“Wij hebben al een uitgebreide zorg, we hebben de noodzakelijk expertise zelf in huis en als dat niet het geval is, dan vinden we die doorgaans niet in het CLB (tenzij soms bij bepaalde personen)”*. En als de noodzakelijke expertise er toch is, dan vermelden scholen vaak expliciet een bepaalde CLB-medewerker, beschouwen ze dit als een gelukkig toeval en wensen ze vooral de samenwerking met deze CLB-medewerker te behouden. Of de expertise die nodig is om schoolteams te versterken beschikbaar is, kan ook samenhangen met de aanwezigheid van bepaalde doelgroepen: *“Aangezien in onze school vier doelgroepen zitten (...) merken we dat er een verschil zit in de manier waarop het CLB ondersteunend of versterkend kan zijn. Dit hangt deels samen met de noden en behoeften van de kinderen”*.

Omdat sommige scholen er niet te veel op hopen dat CLB-medewerkers ondersteuning zullen bieden ter versterking van hun brede basis- en verhoogde zorg, gaan ze op zoek naar een alternatief. Scholen voor buitengewoon onderwijs zoeken bijvoorbeeld expertise in de samenwerking met een Multifunctioneel Centrum (MFC). De ondersteuningsnetwerken worden door scholen heel frequent als alternatief vermeld: *“De laatste jaren zijn meerdere van deze taken opgenomen door de ondersteuners van het ondersteuningsnetwerk. Zij ondersteunen ons gericht”*. Of scholen geven aan zelf aan de slag te gaan: *“Vanuit het CLB komt er weinig feedback voor het versterken van het beleid. Zinnvolle feedback nemen we graag mee in deze beeldvorming. Als school gaan we zelf aan de slag met de vele (eigen of vanuit overheid verkregen) cijfergegevens”*. Sommige scholen kloppen aan bij de pedagogische begeleiding om hen deskundiger te maken of worden ernaar verwezen door het CLB.

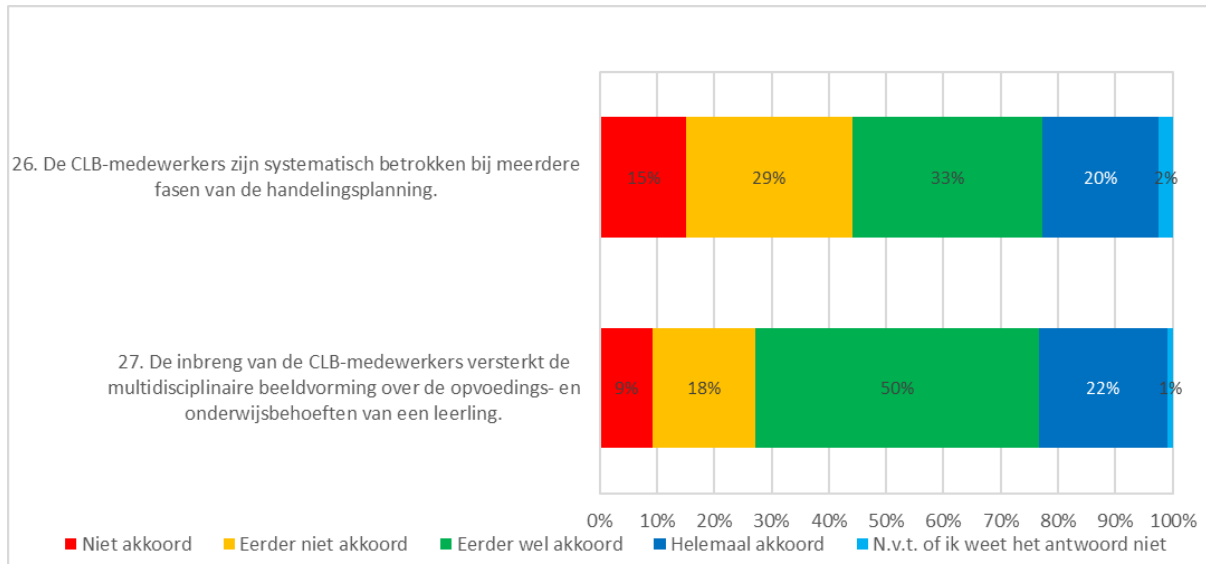
De stellingen over de versterking van het schoolteam deden sommige scholen in eigen boezem kijken. Ze beseffen bijvoorbeeld dat ze aan het centrum weinig vragen stellen over het versterken van de brede basis- en verhoogde zorg. Of ze zien in de eigen werking redenen waarom de versterking van het schoolteam niet of moeilijk van de grond komt: *“Met betrekking tot de brede basiszorg weegt dit samen met vele andere to do's voor leerkrachten zwaar door, waardoor de signalen vanuit het CLB alsook de interne leerlingenbegeleiding niet steeds opgevolgd kunnen worden”*.

De verwerking van de toelichtingen bevestigt wat tijdens doorlichtingen wordt vastgesteld: er wacht de centra een grote uitdaging op het vlak van beeldvorming, signaalfunctie en consultatieve leerlingenbegeleiding. Waarbij dat laatste meer wordt gepland en doelgericht verloopt (minder ad hoc). Om met deze uitdaging aan de slag te gaan, moeten de centra enkele belangrijke drempels overwinnen: tijd uittrekken, voldoende contact hebben met de leraar op de klasvloer en beschikken over de noodzakelijke expertise. Dat geldt voor elk onderwijsniveau, rekening houdend met de specifieke context en input. Op dit ogenblik wijzen de toelichtingen van scholen op het risico dat door het ontbreken van deze voorwaarden, de scholen hun samenwerking en verwachtingen met de centra richten op wat ze in dat geval als meerwaarde zien: centra die een praktische rol opnemen. Concreet gaat het dan over het aanvragen van ondersteuning, regelen van doorverwijzingen ... *“Rol CLB is eerder een praktische inschakeling in de procedures en trajecten”*.

4.6 Samenwerking binnen een handelingsplanmatige aanpak (enkel voor buo)

Het laatste deel van de bevraging peilt naar de samenwerking met het CLB binnen een handelingsplanmatige aanpak en werd enkel ingevuld door scholen voor buitengewoon onderwijs.

4.6.1 Kwantitatieve analyse

Figuur 10: Samenwerking binnen een handelingsplanmatige aanpak.

Iets meer dan de helft van de respondenten ($n = 110$, 53,4%) is eerder wel of helemaal akkoord dat de CLB-medewerkers systematisch betrokken zijn bij meerdere fasen van de handelingsplanning (stelling 26). Bijna een derde ($n = 60$, 29,13%) is eerder niet akkoord en 15,05% ($n = 31$) is helemaal niet akkoord met deze stelling. 2,43% ($n = 5$) van de respondenten duidt 'niet van toepassing' of 'ik weet het niet' aan. Buso is meer uitgesproken (eerder) niet akkoord dan bubao met respectievelijk 53,16% versus 38,59%.

Meer dan 70% van de respondenten ($n = 148$, 71,84%) is eerder wel of helemaal akkoord dat de inbreng van de CLB-medewerkers de multidisciplinaire beeldvorming over de opvoedings- en onderwijsbehoeften van een leerling versterkt (stelling 27). 17,96% ($n = 37$) is eerder niet akkoord en 9,22% ($n = 19$) is niet akkoord met deze stelling. Slechts 0,97% ($n = 2$) van de respondenten duidt 'niet van toepassing' of 'ik weet het niet' aan. Ook hier antwoordt het buso meer uitgesproken (eerder) niet akkoord dan bubao met 32,92% versus 23,62%.

4.6.2 Kwalitatieve analyse

De regelgeving¹⁴ gaat er van uit dat de klassenraad in het buitengewoon onderwijs door het CLB wordt bijgestaan. Het handelingsplan wordt opgemaakt door de klassenraad, in samenspraak met

¹⁴ Decreet basisonderwijs, artikel 3 en 46 en omzendbrief over de structuur en organisatie van het buitengewoon secundair onderwijs, punt 7.1.

het CLB en indien mogelijk met de ouders. Stelling 26 peilt naar deze betrokkenheid van het CLB. Stelling 27 zoomt in op de bijdrage van het CLB aan de beeldvorming. Dat kan als onderdeel van handelingsplanmatig werken of in de context van een traject. De toelichtingen van de scholen voor buitengewoon onderwijs in het open tekstveld schetsen enkele verzuchtingen die we herkennen uit de doorlichtingen. Het gaat vooral over de verminderde beschikbaarheid van CLB-medewerkers, over verwachtingen die ze hebben teruggeschroefd onder meer omdat de noodzakelijke expertise er niet altijd is en over de impact van persoonsgebonden verschillen bij CLB-medewerkers op de samenwerking.

CLB-medewerkers zijn minder dan voordien beschikbaar om met de scholen voor buitengewoon onderwijs samen te werken. De samenwerking tussen een school voor buitengewoon onderwijs en een CLB is de voorbije 22 jaar grondig geëvolueerd. Dat gebeurde onder meer onder invloed van de afschaffing van centra voor buitengewoon onderwijs in 2000 (decreet CLB) en het verminderen van de omkaderingsgewichten voor een leerling in het buitengewoon onderwijs. *“Cruciale overlegmomenten intern zijn niet altijd haalbaar voor het CLB om bij te wonen. Tuchtgesprekken, klassenraden en evaluatiemomenten. Beter om de CLB-collega’s een beperkt aantal scholen te geven zodat deze ruimte er wel is” (buso-school).*

Scholen voor buitengewoon onderwijs verwachten van het CLB vooral een vraaggestuurde begeleiding van leerlingen waarbij ze zelf vastlopen. In dat geval rekenen ze op een bijdrage aan de beeldvorming (onderzoek), hulp bij een doorverwijzing (externe expertise) of opvolging van de thuissituatie en samenwerking met de ouders. De verwachtingen die scholen voor buitengewoon onderwijs koesteren ten aanzien van het CLB, hangen samen met de mate waarin ze de CLB-medewerkers in staat achten om met hen samen te werken (tijd) en de mate waarin ze op eigen kracht in expertise voorzien door orthopedagogen aan te werven en (als het kan) samen te werken met een Multifunctioneel Centrum (MFC). Scholen geven aan bij het CLB niet altijd de expertise te vinden die ze nodig hebben: expertise ontbreekt of ze is beperkter dan de expertise van de orthopedagogen. *“De CLB-medewerkers zijn weinig betrokken bij de fasen van de handelingsplanning. De verslagen bij inschrijvingen zijn zeer wisselend opgemaakt. Vaak generisch opgesteld waardoor de beginsituatie en ondersteuningsbehoeften voor veel leerlingen dezelfde zijn. Dit is ook afhankelijk van welke medewerker het verslag heeft opgesteld. Als we op orthodidactisch vlak vastlopen kunnen we bij het CLB niet terecht omdat deze expertise bij hen ontbreekt” (bubao-school).*

Scholen voor buitengewoon onderwijs werken naast de vraaggestuurde begeleiding vooral met het CLB samen naar aanleiding van attestwijzigingen als gevolg van heroriënteringen en schoolverlaters. *“CLB is niet meer aanwezig bij de opmaak van de beginsituatie of evaluatiemomenten binnen de handelingsplannen. Ze zijn voornamelijk betrokken bij de overgang naar het buitengewoon secundair onderwijs (voor 15-tal leerlingen per schooljaar) of bij zorgen rond de thuiscontext/gedragsproblemen/afwezigheden/socio-emotionele problemen en mee zoeken naar externe hulp. De cyclus van de handelingsplanning per leerling volgen zij niet mee op (niet aanwezig op klassenraden)” (bubao-school).* Er is zelden sprake van een systematische betrokkenheid bij het handelingsplanmatig werken omdat de centra steeds minder deelnemen aan klassenraden en te weinig op de school aanwezig zijn. Scholen geven aan dat de CLB-medewerkers daardoor de leerlingen minder goed kennen, tenzij er voor een bepaalde leerling een traject loopt.

Er is veel variatie in de wijze waarop scholen verwijzen naar de betrokkenheid van het centrum bij het handelingsplanmatig werken.

Op het vlak van beeldvorming geven scholen voorbeelden zoals: *“We werken samen aan beeldvorming over een bepaalde leerling via testing, observaties”* of *“Het verslag vormt een deel van onze beginsituatie”*. Verder vermelden sommige scholen de betrokkenheid van het CLB bij beeldvorming over nieuwe leerlingen. Soms is er een kritische bedenking over de mate waarin de informatie de beeldvorming verrijkt: *“We hebben te weinig informatie over de context en voorgeschiedenis van de leerling”* of zijn er twijfels over de toewijzing van een type waar de school meent dat een ander type beter past zoals bv. type 9 i.p.v. type basisaanbod.

De betrokkenheid van het CLB bij de doelenselectie of de keuze van een bepaalde aanpak, komt zelden aan bod in de antwoorden. Je leest tussen de regels dat hier mogelijk tijdens het zorgoverleg over wordt gepraat wanneer bepaalde leerlingen vanuit de vraaggestuurde begeleiding worden besproken. De betrokkenheid van het CLB tijdens de evaluatiefase komt iets vaker in de antwoorden voor, zowel naar aanleiding van de handelingsplanmatige als bij de vraaggestuurde werking.

Uit de toelichting blijkt verder dat scholen voor buitengewoon onderwijs net als de scholen gewoon onderwijs ervaren dat veel afhangt van de CLB-medewerker waarmee ze samenwerken. *“De inbreng van CLB-medewerkers is zeer persoonsgebonden, er zijn een aantal krachten die ons aanvullen vanuit hun expertise. Maar er zijn ook een aantal krachten die inhoudelijk niks kunnen toevoegen. De rol van de CLB-medewerker lijkt op dit moment gereduceerd tot het maken van verslagen en het doorverwijzen naar andere soorten hulpverlening. Het werk is vooral administratief, het inhoudelijke gebeurt vooral door ons eigen schoolteam. Het contact met de CLB-medewerkers en het schoolteam is miniem. Er is geen inhoudelijke, theoretische, pedagogische of didactische versterking of toch maar weinig en slechts door bepaalde personen”* (bubao-school).

Als de expertise goed zit en scholen ervaren een meerwaarde of ondersteuning, dan spreken ze hier uitdrukkelijk hun waardering over uit. Ze verwijzen in dat geval naar het CLB als kritische vriend, iemand die met hen meedenkt en input levert voor de beeldvorming. Sommige scholen verwijzen naar de arbeidsorganisatie van het centrum als een factor die de samenwerking soms bemoeilijkt wanneer ze met te veel verschillende CLB-medewerkers moeten samenwerken.

5 Uitnodiging tot reflectie

Volgende thema's komen vaak terug in de toelichting die scholen in de open tekstvelden van de bevraging geven. De weerkerende opmerkingen in de toelichtingen komen bovendien vaak ter sprake in gesprekken met scholen, centra en ondersteuners tijdens de doorlichtingen. Omdat er tijdens de doorlichting dialoog over ontstaat, worden de context en de aanleiding voor bepaalde toelichtingen duidelijker. Op basis van beide bronnen: de bevraging en de doorlichtingen, kregen de thema's vorm. De onderwerpen die in de verschillende thema's aan bod komen, zijn indicaties voor wat de samenwerking tussen scholen en centra in het algemeen onder druk zet en voor spanningen zorgt.

5.1 Thema 1: Een arbeidsorganisatie die de dienstverlening afstemt op de context en input

De centra werkten jarenlang met kleine multidisciplinaire teams. Elke school werkt in dat model van arbeidsorganisatie samen met een team dat is samengesteld uit een psycho-pedagogisch consulent (of werker), een maatschappelijk werker, een paramedisch werker en een arts.¹⁵ Het decreet CLB zorgde er in 2000 voor dat de centra zich niet langer moesten beperken tot deze disciplines. Ze konden daardoor andere profielen werven als dat nodig was om hun dienstverlening zo goed mogelijk af te stemmen op de context en input van hun werkgebied. In theorie werd het mogelijk om het personeelskader in te vullen met een variatie aan deskundigheden. De centra geven in gesprekken over expertise echter aan dat ze in de praktijk omwille van regels over aanwervingen en vervangingen geremd zijn in de mogelijkheid om de expertise in de centra te verbreden. *“Ook al is het diploma op zich toegestaan, je bent vrijwel altijd verplicht om een openstaande vacature in te vullen door een persoon met hetzelfde diploma”.*

Stel dat een meer flexibel aanwervingsbeleid mogelijk is, welke (nieuwe) profielen zou een centrum dan graag willen aantrekken en waarom?

Hoe zouden scholen graag hebben dat centra met die flexibiliteit omgaan en waarom?

Wat kan vandaag al maar wordt misschien nog te weinig gebruikt?

Naarmate de leerlingenbegeleiding op de scholen zich meer ontwikkelde en de complexiteit van de hulpvragen aan de centra toenam, groeide de overtuiging dat het model op basis van kleine multidisciplinaire teams niet voldoet om in de uitbreiding van zorg of versterking van het schoolteam te reageren met de best passende expertise. Door een onderscheid te maken tussen de rol van de CLB-medewerker die de vraag onthaalt (vaak via het zorgoverleg en soms rechtstreeks via de leerling of de ouders) en de rol van de CLB-medewerker die een begeleidingstraject op zich neemt, proberen de centra tegemoet te komen aan de vraag naar expertise die de deskundigheid van de scholen aanvult. Het model met de kleine multidisciplinaire teams komt nog weinig voor en het model met een onthaler en trajectbegeleider doet zich in vele verschillende vormen voor. Tijdens de doorlichtingen blijkt dat de centra zoeken naar een arbeidsorganisatie die zowel tegemoetkomt aan de behoefte aan (meer gespecialiseerde) expertise als toelaat om dicht bij de school te staan én een oplossing biedt om de toenemende werkdruk te hanteren. Daardoor gebeuren er aanpassingen, wijzigen teams en rollen ... en dat heeft als nadeel dat de CLB-medewerkers waarmee een school samenwerkt de laatste jaren

¹⁵ En soms interculturele bemiddelaars.

regelmatig gewisseld worden. Soms ook door ziekte of omdat er steeds vaker een groot verloop van personeel is.

In deze context ligt mogelijk de verklaring voor de antwoorden op stelling 7 die peilt naar de tevredenheid over de arbeidsorganisatie. Van alle respondenten is 74,09% eerder wel of helemaal tevreden maar een vierde van de scholen (25,87%) liet weten niet of helemaal niet akkoord te zijn. Veel scholen geven bij deze stelling een toelichting waaruit soms begrip blijkt (te veel scholen/begeleidingen met te weinig personeel) of waaruit blijkt dat het verhoopte voordeel (expertise in de uitbreiding van zorg) voor hen onvoldoende wordt bereikt of onvoldoende opweegt tegen de nadelen van het samenwerken met veel verschillende CLB-medewerkers (naast andere partners waarmee de school samenwerkt). Soms twijfelen ze over hun antwoord omdat dit sterk verschilt al naargelang de CLB-medewerker (ooit wel akkoord maar nu niet meer want een nieuwe CLB-medewerker of omgekeerd ...).

Is de mate waarin scholen met meerdere CLB-medewerkers samenwerken een factor die de beleving doet verschuiven van 'tevreden' naar 'ontevreden' over de arbeidsorganisatie? En zo ja, wanneer en waarom wordt het voor een school te veel om een samenwerking met meerdere CLB-medewerkers (en andere partners) te hanteren?

Speelt de kwaliteit van de brede basiszorg, verhoogde zorg en de organisatie van het beleid op leerlingenbegeleiding in de scholen een rol in de beleving van de nieuwe arbeidsorganisatie? Bijvoorbeeld omdat het druk zet op het aantal HGD-trajecten (en de doorlooptijd) of op de toepassing van het principe van de minst ingrijpende hulp (subsidiariteit binnen het zorgcontinuüm).

5.2 Thema 2: Een variatie aan expertise is nodig

Scholen vragen en waarderen expertise maar ze hebben tegelijk behoefte aan het opbouwen van een band met de CLB-medewerkers waarmee ze samenwerken. Om die reden reageren ze in gesprekken tijdens een doorlichting of in de toelichting bij de bevraging soms met heimwee naar het model van de kleine multidisciplinaire teams met 'hun vaste begeleider'. De aard van de individuele hulpvragen en de professionaliteit die nodig is om de school te versterken op het vlak van brede basiszorg en verhoogde zorg, vereisen naast een degelijke beeldvorming over de leerling en leerlingenbegeleiding ook een variatie aan deskundigheden die je zelden in één persoon vindt en misschien ook onvoldoende in de samenstelling van het huidige multidisciplinaire team zit (bv. meer pedagogisch-didactische ervaring, ervaring met motorische ontwikkeling, spraak- taalontwikkeling ...).

Tijdens doorlichtingen signaleren scholen soms een vergelijkbare verwachting ten aanzien van de ondersteuning (bv. een vaste ondersteuner voor de school). Scholen zijn door het werken in bubbels tijdens de coronapandemie en het beperken van derden, vaak gewoon geraakt aan één vaste ondersteuner voor hun school, ondanks leerlingen met verschillende noden. Daardoor verwacht de school soms ook van de ondersteuner een combinatie van deskundigheden en een 'vaste band' met de school. Met als mogelijk gevolg dat er ondersteuning wordt opgestart op initiatief van de school en de ondersteuner, nog voor er een HGD-traject is doorlopen en afgerond. Dit zet het principe van

subsidiariteit wel eens onder druk. Soms ook met druk op het CLB om aan de gevraagde ondersteuning een bepaald type van expertise te verbinden. In dergelijke situaties getuigen CLB-medewerkers tijdens de doorlichtingen wel eens over het feit dat ze hun rol herleid zien tot het afleveren van een 'ticket' onder de vorm van een (gemotiveerd) verslag en eventueel attest.

De vraag naar (meer) expertise op het vlak van specifieke onderwijsbehoeften valt een aantal keren op in de toelichting die scholen bij de stellingen geven. In het gewoon onderwijs en zeker in het buitengewoon onderwijs. Met het decreet CLB werden in 2000 de PMS-centra voor buitengewoon onderwijs opgeheven en elk CLB moest een herkenbaar team buitengewoon onderwijs hebben. Die verwachting viel met het decreet leerlingenbegeleiding ook weg. Ondertussen investeerden heel wat scholen voor buitengewoon onderwijs in een personeelskader met orthopedagogen en paramedici. Het lijkt alsof de afstand tussen de centra en de scholen voor buitengewoon onderwijs groter werd naarmate de centra de voorbije 20 jaar de expertise rond specifieke onderwijsbehoeften niet konden vasthouden in het buitengewoon onderwijs en de scholen voor buitengewoon onderwijs hun expertise versterkten. Hierdoor kunnen de centra geen deskundige meerwaarde verzekeren inzake specifieke onderwijsbehoeften.

Hoe breed moet de variatie aan expertise zijn opdat de dienstverlening optimaal kan worden afgestemd op de context en input van het werkgebied?

In welke zin kan de verbreding van expertise (variatie aan diploma's en werkervaring) betekenisvol zijn voor de kwaliteit van het multidisciplinair handelen?

Wat is er in de centra concreet nodig op het vlak van expertise inzake specifieke onderwijsbehoeften opdat de ondersteuningsbehoeften van de leraar beter worden beantwoord?

Hoe bereiken de centra, de scholen, de pedagogische begeleiding en de ondersteuningsdiensten een coherente samenwerking op het vlak van specifieke ondersteuningsbehoeften die de noodzakelijke expertise verzekert en effectief is in de uitbreiding van zorg en de versterking van de brede basis- en verhoogde zorg in de school?

5.3 Thema 3: Planlast of planmatig werken?

Een van de nadelen die sommige scholen aan de nieuwe arbeidsorganisatie verbinden is planlast. Dat heeft te maken met de aanpak van het onthaal en de vraagverheldering van een hulpvraag. De centra vragen de scholen om een duidelijke hulpvraag te stellen, vergezeld van informatie die deze hulpvraag een minimum aan duiding geeft. Ook in samenwerking met de ouders, want ouderbetrokkenheid maakt deel uit van een kwaliteitsvolle werking van het centrum en de scholen. Centra gebruiken hiervoor documenten zoals aanmeldingsfiches, vraagverhelderingsfiches ... Op basis daarvan gaat het centrum aan de slag met individuele hulpvragen. Sommige scholen vinden deze stap overbodig en zien hierdoor nodeloze vertraging ontstaan ("Het is een herhaling van wat al in het leerlingendossier staat"). Andere scholen vinden het een goed moment om na te denken over wat ze al over de leerling weten, wat ze al deden, of dat succesvol was en welke hulp ze precies nodig hebben ("Het doet ons nog eens alles op een rij zetten en nadenken over wat we deden en hoe").

Wanneer is het opvragen van informatie bij aanmelding van een leerling planlast?

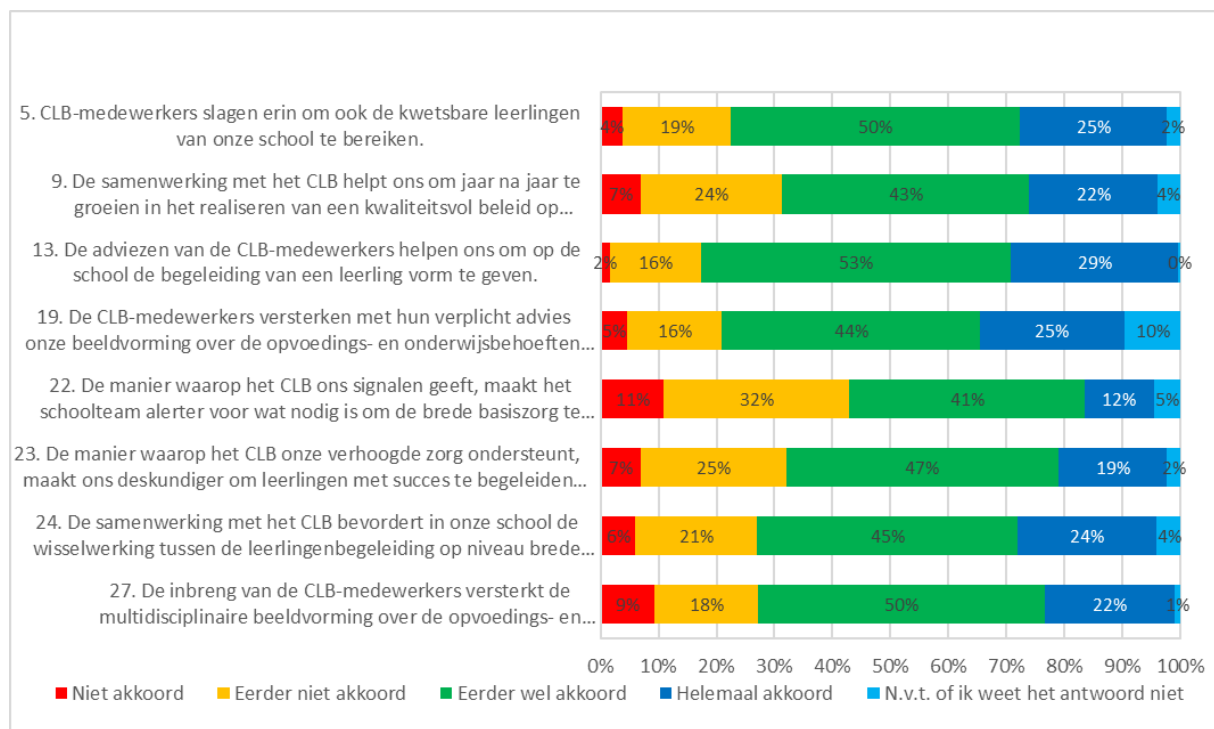
Wat maakt dat het opmaken van dergelijke informatie voor sommige scholen bijdraagt aan het verhogen van de kwaliteit van de hulpvraag?

Wanneer stimuleert het de school tot een reflectie over de kwaliteit van haar brede basis- en verhoogde zorg en het stellen van een vraag naar consultatieve leerlingenbegeleiding?

5.4 Thema 4: Proactief handelen om reactief handelen te kunnen hanteren

Een effectievere versterking van het schoolteam

Als het over de versterking van het schoolteam gaat, kan aan de school rechtstreeks gevraagd worden of ze daar effecten van ondervindt. In het rapport in bijlage 8.3 hebben we alle vragen over effecten geclusterd onder 4.2.a, waarvan we onderstaand beeld hebben overgenomen (zie figuur 11). We gingen het proactief handelen met effect voor het schoolteam en de (kansarme) leerling na aan de hand van een aantal stellingen. De antwoorden van de scholen varieerden vaak in belangrijke mate. De antwoorden op deze vragen zijn niet verrassend en school en centrum kunnen overleggen wat ze samen moeten doen om effectiever te zijn op het vlak van de versterking van het schoolteam, met concrete resultaten voor de kwaliteit van de brede basis- en verhoogde zorg en een positieve impact op de leerling.

Figuur 11: Samenvattend beeld voor de cluster effecten.

De centra beseffen tijdens de doorlichtingen dat ze op het vlak van versterking van het schoolteam nog voor een uitdaging staan. Sommige centra zijn aan de slag gegaan met beeldvorming over de context en input waarop ze hun (beleids)keuzes en begeleiding dienen af te stemmen, al dan niet

samen met de overkoepelende structuren (scholengemeenschap, scholengroep). Toch zie je tijdens doorlichtingen bij de CLB-medewerkers doorgaans onzekerheid over de mate waarin ze er zullen in slagen om meer en doelgerichter te investeren in proactieve acties die voor een krachtige leeromgeving zorgen. Deze onzekerheid wordt gevoed door een aantal externe factoren.

Factoren die de omslag naar een meer proactieve werking remmen

Op basis van gesprekken tijdens de doorlichtingen en hier en daar ook vermeld in de toelichting door scholen, wordt zichtbaar welke factoren een proactieve werking remmen. De beschikbare personeelskracht is (uiteraard) een vaak gehoorde factor. Het is echter niet de enige factor.

Druk op de vraag naar individuele leerlingenbegeleiding in de centra vanuit de sector onderwijs en rem op proactief handelen, bijvoorbeeld:

- aantal en aard van de hulpvragen
- kwaliteit en organisatie van de brede basis- en verhoogde zorg
- organisatie en financieringswijze van de ondersteuning
- het onderwijsaanbod in het werkgebied en de specifieke impact hiervan op de hulpvragen.

Druk op de vraag naar individuele leerlingenbegeleiding in de centra extern aan de sector onderwijs en rem op proactief handelen, bijvoorbeeld:

- de organisatie van de integrale jeugdhulp: aanbod, drempels in de toegang naar rechtstreeks toegankelijke hulp ...
- wachtlijsten
- te weinig aanbod
- na doorverwijzing (ook indien verontrustend) opnieuw de verantwoordelijkheid voor de begeleiding krijgen.

Welke externe druk binnen de sector onderwijs ervaren de school en het centrum waardoor proactief handelen door bv. de brede basis- en verhoogde zorg te versterken, moeizaam tot stand komt in de centra?

Welke externe druk vanuit welzijn (bv. integrale jeugdhulp) ervaren de school en het centrum waardoor proactief handelen door bv. de brede basis- en verhoogde zorg te versterken, moeizaam tot stand komt in de centra?

Op welke manier kunnen school, centrum en andere partners zich organiseren om druk die vanuit de sector onderwijs ontstaat te verminderen en druk die buiten de sector onderwijs ontstaat te hanteren (eventueel verminderen)?

Hoe kan voorkomen worden dat er een groot personeelsverloop is en vacatures moeilijk ingevuld geraken? Omdat personeel afhaakt op de combinatie van werkdruk door een toenemende vraag naar individuele begeleiding - waaronder handelingsgerichte trajecten -, het gevoel te vaak "het loket" te zijn dat toegang regelt tot een bepaalde hulp, ondersteuning of buitenschools aanbod en te weinig en niet consequent tot proactief handelen te komen.

5.5 Thema 5: De centra en het handelingsplanmatig werken in het buitengewoon onderwijs

De verwachting dat het handelingsplan in samenspraak met het CLB wordt opgemaakt door de klassenraad, wordt door de CLB-sector in vraag gesteld. Er is een vraag naar actualisering van de regelgeving omdat de opdracht in de huidige context niet haalbaar is. De bevraging bevestigt dat de praktijk inderdaad niet overeenstemt met de regelgeving.

Dat wil niet zeggen dat scholen voor buitengewoon onderwijs niet zouden openstaan voor een intensere samenwerking met het CLB op het vlak van handelingsplanmatig werken en voor sommige scholen geldt dat ook wat de versterking van het schoolteam betreft. Al moet hier een kanttekening bij gemaakt worden. Scholen voor buitengewoon onderwijs gaan er soms van uit dat de samenwerkingsmogelijkheden binnen handelingsplanmatig werken en versterking van de brede basis- en verhoogde zorg beperkt zijn, omdat de school zelf al een verregaande zorg biedt. Deze aanname hangt samen met de mate waarin een school voor buitengewoon onderwijs bij het centrum voldoende expertise op het vlak van specifieke onderwijsbehoeften ervaart. De samenwerking kan echter verdergaan dan elkaars expertise aanvullen en zou er moeten toe leiden dat leerlingen kunnen rekenen op een consequente keuze voor de minst ingrijpende zorg. Dat principe zit vervat in het concept zorgcontinuüm hetgeen scholen voor buitengewoon onderwijs echter niet altijd als passend voor hun specifieke context ervaren.

Verwachtingen van scholen voor buitengewoon onderwijs ten aanzien van het centrum, kunnen sterk variëren. Uit toelichtingen bij de stellingen en gesprekken tijdens de doorlichtingen, blijkt dat onder meer volgende factoren van invloed zijn op wat een school voor buitengewoon onderwijs van een centrum verwacht: de instroom van leerlingen met een meer complex profiel, de oprichting van een nieuw type in het onderwijsaanbod, (evolutie in) de kracht van de eigen uitgebouwde leerlingenbegeleiding, de mogelijkheid om samen te werken met een MFC, meerdere hulpvragen met moeilijke thuissituaties ...

Vooraf het buitengewoon secundair onderwijs reageert opvallend kritischer op de stellingen dan andere onderwijsniveaus.

Niet voldoen aan de verwachtingen op het vlak van deelname aan het handelingsplanmatig werken leidt soms tot spanningen tussen de school en het CLB. *“Dit blijft een discussiepunt tussen ons CLB en de school. Wij hopen dit nog steeds te realiseren, maar voor het CLB blijkt dit momenteel onhaalbaar te zijn” (buso-school).*

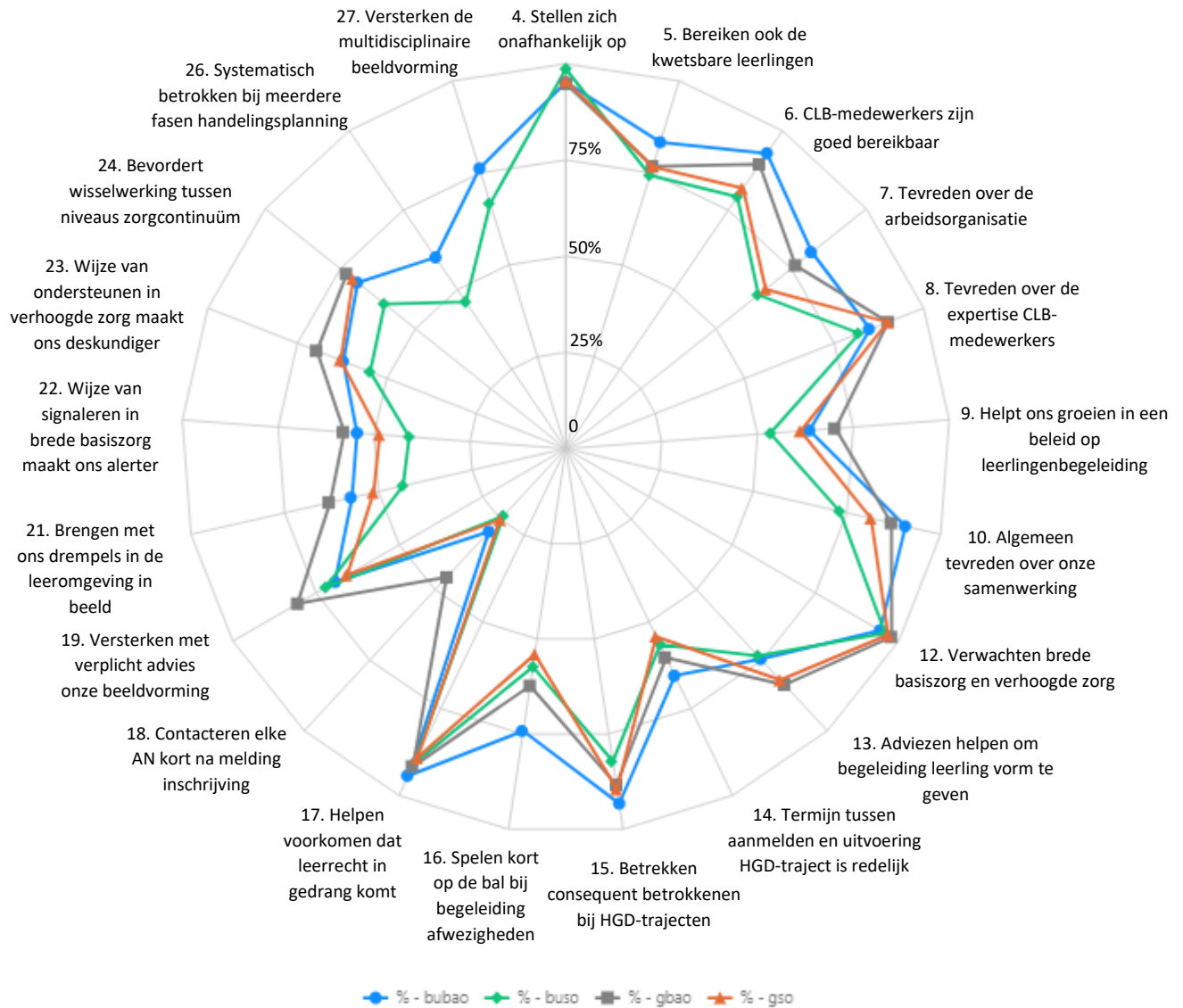
Moet de regelgeving over de betrokkenheid van het centrum bij handelingsplanmatig werken veranderen? Of moeten er afspraken worden gemaakt om de betrokkenheid van het centrum bij handelingsplanmatig werken te versterken?

Welke betrokkenheid is - gelet op de rol van het centrum (bv attestwijziging ...) en het belang van de leerling (bv. leerrecht, subsidiariteit ...) - minimaal vereist en waarom?

Hoe zien school, centrum, ondersteuningsnetwerk zich samen evolueren om scholen gewoon en buitengewoon onderwijs van de nodige expertise te verzekeren?

6 Besluit

De meeste scholen zijn in het algemeen tevreden over de samenwerking met het CLB (stelling 10). In het buitengewoon secundair onderwijs werd deze stelling met minder overtuiging bevestigd.

Figuur 12: Overzicht percentage scholen per onderwijsniveau dat 'eerder akkoord' of 'helemaal akkoord' heeft geantwoord.

Het globale overzicht van de resultaten van de bevraging vertoont voor elk centrum ongeveer hetzelfde beeld. De stellingen waar scholen eerder eensgezind akkoord over zijn, zijn telkens dezelfde. De stellingen waar scholen meer van mening over verschillen, zijn ook telkens dezelfde. We kunnen hieruit afleiden dat er kwaliteitsverwachtingen zijn die de scholen herkennen als een onderdeel van de dienstverlening van een CLB en die te borgen zijn. Maar dat er ook kwaliteitsverwachtingen zijn die

de scholen niet terugvinden in de huidige samenwerking met het CLB en die het centrum (op maat van de context en de input van de school) moet aanpakken.

Wanneer de centra onderzoeken waarom de scholen in hun antwoorden soms van elkaar verschillen, dan moeten ze rekening houden met de onderwijsniveaus. Het verschil tussen onderwijsniveaus viel op bij de vergelijking van de responsgraad op de bevraging¹⁶ en het bleek opnieuw bij de vergelijking van de antwoorden op de stellingen.

Bovendien signaleren heel wat scholen grote persoonsgebonden verschillen tussen CLB-medewerkers wat hen soms deed twifelen over het wel of niet akkoord gaan met een bepaalde stelling. Al naargelang de CLB-medewerker die ze voor ogen hadden, verschilde hun antwoord. Ook dat is een gegeven waar centra meer vat op moeten krijgen als ze de samenwerking met de scholen rond bepaalde kwaliteitsverwachtingen van de dienstverlening willen versterken.

Centra worstelen met de druk van individuele begeleidingen en dat vertaalt zich onder meer in het zoeken naar een passend model van arbeidsorganisatie, het gebruik van quota per school (bv. maximaal 5 HGD-trajecten die tegelijk lopen) ... Hoe de arbeidsorganisatie en maatregelen zoals quota in de praktijk worden uitgevoerd, verklaart de uiteenlopende reacties van scholen op de vraag naar hun tevredenheid over de arbeidsorganisatie. Er is tevredenheid (vaak afhankelijk van de CLB-medewerkers waarmee de school samenwerkt), er is begrip (gelet op de werkdruk in de centra) of onvrede (omdat de school de meerwaarde van de reorganisatie niet ervaart). Omwille van deze druk zetten de centra prioritair in op vraaggestuurde begeleidingen. Dat blijkt uit deze bevraging van de scholen en wordt bevestigd in de doorlichtingen en de eerdere bevraging van prioritaire opdrachten. Gesprekken met scholen tijdens de doorlichting en een analyse van de open tekstvelden tonen aan dat scholen (doorgaans) openstaan voor meer proactief handelen (bv. via de versterking van het schoolteam) maar niet ten koste van minder tijd voor individuele hulpvragen. Dat plaatst de centra voor een dilemma, het dwingt hen tot het maken van een keuze tussen reactief en proactief handelen. Scholen geven meermaals aan dit te begrijpen en het verklaart waarom ze in de toelichting bij de bevraging regelmatig begrip tonen voor al het werk dat de centra met het beschikbare personeel moeten verzetten.

De druk van individuele begeleidingen hangt samen met de uitdagingen waar scholen voor staan omwille van de (specifieke) onderwijsbehoeften van leerlingen maar ook met de kwaliteit van hun brede basis- en verhoogde zorg. Daarnaast verklaren externe factoren een niet aflatende druk op de scholen en de centra. Dat blijkt vooral uit gesprekken tijdens de doorlichtingen en soms ook uit een toelichting in de open tekstvelden. Zo heeft het beperkte aanbod op het vlak van integrale jeugdhulp een grote impact op de scholen en centra, net als het feit dat er niet enkel drempels zijn naar de niet rechtstreeks toegankelijke hulp, maar steeds vaker ook naar de rechtstreeks toegankelijke hulp. Scholen en centra ervaren voortdurend dat een doorverwijzing niet (tijdig) werkt en een begeleiding waarvoor werd doorverwezen, vaker of sneller naar hen terugkomt. Daardoor blijft de druk van individuele begeleidingen die zich binnen onderwijs opbouwt in belangrijke mate binnen onderwijs op te vangen en cumuleert het aantal hulpvragen. Het kan verklaren waarom scholen en centra niet enkel

¹⁶ Responsgraad per onderwijsniveau: basisonderwijs (64,46%), secundair onderwijs (51,18%), buitengewoon basisonderwijs (61,81%), buitengewoon secundair onderwijs (54,35%)

over een continue druk van begeleidingen spreken maar ook over een toenemende complexiteit van de hulpvraag. *“De begeleiding die ik twintig jaar geleden deed, doet de school nu en ik begeleid situaties die vroeger naar de jeugdhulp werden doorverwezen.”* Het roept de vraag op of onderwijs vragen moet opvangen die intrinsiek voor jeugdhulp zijn? En welk gevolg heeft dit voor een meer proactieve werking van de centra in samenwerking met scholen en ondersteuners en pedagogische begeleiding?

7 Aanbevelingen

De bevraging van de scholen over hun samenwerking met het centrum, de doorlichtingen in de centra en eerdere bevragingen naar aanleiding van de coronapandemie deden volgende gedachte bovendrijven: wat is nodig opdat de centra er zouden in slagen proactief te handelen door het schoolteam te versterken, terwijl ze tegelijk de vraaggestuurde begeleiding blijven verzorgen? Vooral in de scholen die zelf de veerkracht niet meer kunnen opbrengen om met diversiteit en complexe begeleidingen aan de slag te gaan of niet weten hoe er aan te beginnen. Waardoor de leraar vooral verwacht dat er individueel met de leerling wordt gewerkt (meer handen), eerder dan versterkt te worden in zijn handelen met ondersteuning op het niveau van de klas en de school.

Onze aanbevelingen sluiten hierop aan. Omwille van de vaststellingen over de huidige samenwerking tussen scholen en centra op het vlak van leerlingenbegeleiding en gelet op wat in de toekomst van hen wordt verwacht in het kader van (de conceptnota over) het decreet leersteun.¹⁷

Aanbevelingen voor de overheid

Om doelgericht te werken aan het versterken van de brede basiszorg en verhoogde zorg moet elke actor die in dat verband een opdracht heeft, inzicht hebben in leerling- én schoolgebonden factoren die impact hebben op het verloop van het leerproces en de schoolloopbaan van de leerling. Zorg daarom voor relevante en betrouwbare data over het welbevinden, het leren en het verloop van de onderwijsloopbaan van leerlingen. Bied deze data aan onder een vorm die het maken van een analyse van de impact op de leerling(en) bevordert en maak ze toegankelijk voor alle actoren met verantwoordelijkheid voor een doeltreffende leerling- en schoolgerichte begeleiding.

De soms moeilijke toegang tot hulpverlening zorgt voor veel en complexe zorgvragen bij scholen en centra omdat de doorverwijzing niet kan doorgaan of omdat de opvolging van de zorgvraag terugkeert naar de onderwijspartners. Dat remt de centra af in het versterken van het schoolteam en het proactief handelen. Breng de drempels in de samenwerking met de welzijnssector in kaart, werk ze weg en bekijk hoe onderwijs en welzijn samen de middelen op het vlak van preventie en proactief handelen effectiever kunnen inzetten.

Om met de nodige expertise en continuïteit hun opdrachten uit te voeren, hebben de centra voldoende flexibiliteit nodig op het vlak van personeelsbeleid. Maak de flexibiliteit die er in theorie is, ook in de feiten mogelijk door centra meer mogelijkheden te geven op het vlak van aanwervingen en vervangingen.

De druk van de vraaggestuurde (individuele) begeleidingen zal niet meteen verdwijnen en zonder extra middelen komt het proactief werken helemaal in het gedrang. Stel daarom de middelen voor Vlaamse Veerkracht langer beschikbaar voor de centra.

¹⁷ Conceptnota Leersteun - doelstelling 2 - versterkt inzetten op leerlingenbegeleiding met effect op de klasvloer en verhoogde aandacht aan scholen die achterblijven (pg. 5): zie <https://onderwijs.vlaanderen.be/sites/default/files/2021-07/210625%20Mededeling%20conceptnota%20decreet%20leersteun.pdf>

Aanbevelingen voor de onderwijsinspectie

Stimuleer tijdens elke doorlichting in het leerplichtonderwijs en in de CLB's de aandacht voor resultaten en effecten die de school en het centrum in samenwerking met andere partners bereiken op het vlak van welbevinden, leren en een fair verloop van de onderwijsloopbaan.

Deel informatie over moeizame samenwerkingen tussen scholen en CLB's binnen de eigen organisatie met het oog op een mogelijke interventie aan de hand van een gedifferentieerde of geïntegreerde doorlichting.

Aanbevelingen voor de ondersteuners en pedagogische begeleiding

De scholen hebben nood aan een coherente, nabije, hanteerbare en effectieve samenwerking tussen verschillende partners. De middelen waarop ze voor hulp beroep kunnen doen, zitten verspreid bij de pedagogische begeleiding, de ondersteuners, het CLB en andere partners, die elk hun eigen organisatie en rol hebben. Zoek samen met het CLB oplossingen om de vele vragen van scholen en noden op het vlak van kwaliteitsvolle brede basiszorg en verhoogde zorg tijdig en adequaat te beantwoorden. Overstijg daarom in de dialoog tussen partners, het verdelen van rollen en taken en concretiseer wat er in de brede basiszorg en verhoogde zorg beter moet, welk traject er hiervoor met de school wordt gelopen en welke positieve impact op de leerlingen wordt beoogd.

Aanbevelingen voor de scholen

Evaluaties van de samenwerking tussen de school en het CLB tonen zelden aan dat beide partners met elkaar overleggen op basis van concrete resultaten die ze bij de leerlingen en het schoolteam willen bereiken en bereikt hebben. Verruim het onderwerp van overleg over de samenwerking: heb ook aandacht voor de impact van de leerlingenbegeleiding op de wijze en het succes waarmee leerlingen participeren aan onderwijs en voor resultaten op het vlak van kwaliteitsvolle brede basiszorg en verhoogde zorg.

Een hulpvraag focust vaak op problemen bij de leerling, zonder daarbij rekening te houden met de wisselwerking tussen de behoeften van de leerling en de leeromgeving. Bovendien zijn de ondersteuningsbehoeften van de leraar niet altijd duidelijk. Daardoor verloopt er soms een (te) lange tijd tussen het stellen van de vraag, de verheldering ervan en het antwoord hierop. Stel daarom aan het CLB een hulpvraag met aandacht voor de wisselwerking en de ondersteuningsbehoeften van de leraar.

Het is voor een centrum niet altijd duidelijk met welk advies ze erin geslaagd zijn om het schoolteam sterker en deskundiger te maken in het hanteren van diversiteit. Geef daarom concrete feedback aan het centrum over welke vormen van consultatieve leerlingenbegeleiding de school als ondersteunend ervaart.

Aanbevelingen voor de centra

CLB-medewerkers ervaren door de druk van de individuele begeleidingen onvoldoende tijd om de kernopdracht 'versterking van het schoolteam' uit te voeren. Bovendien voelt niet elke CLB-medewerker zich competent om deze opdracht op te nemen. Optimaliseer de arbeidsorganisatie zodat er voldoende tijd is om de kernopdracht 'versterking van het schoolteam' volwaardig aan bod te laten komen. Zorg ervoor dat elke CLB-medewerker met deze opdracht voldoende expertise heeft om die kernopdracht op te nemen met een effect op de kwaliteit van de brede basiszorg en verhoogde zorg.

Om een goed zicht te hebben op de wisselwerking tussen de leerling en de leraar is het essentieel een betrouwbaar beeld te hebben over de interacties tussen beiden, de drempels waar de leerling in de leeromgeving over struikelt en de ondersteuning die de leraar nodig heeft om deze drempels weg te werken of te verkleinen. De verschillende kernopdrachten bieden het centrum de kans om hierover informatie te verzamelen en te integreren tot een overzichtelijk beeld over deze wisselwerking. Het beeld over de wisselwerking kan betrouwbaarder worden door het aan te vullen met informatie vanuit de samenwerking met de scholen, ondersteuners en pedagogische begeleiding.

8 Bijlagen

8.1 Overzicht stellingen

Deel 1 - Ervaringen met het CLB

- Stelling 4 - In onze samenwerking ervaren we dat de CLB-medewerkers zich onafhankelijk opstellen ten aanzien van onze school (Ze durven bijvoorbeeld kritisch zijn, in het belang van de leerling een ander advies geven dan het schoolteam).
- Stelling 5 - CLB-medewerkers slagen erin om ook de kwetsbare leerlingen van onze school te bereiken.
- Stelling 6 - De CLB-medewerkers zijn goed bereikbaar.
- Stelling 7 - We zijn tevreden over de arbeidsorganisatie (frequentie, intensiteit, overlegmomenten, continuïteit ...) waarmee het CLB zijn medewerkers voor onze leerlingen en het schoolteam beschikbaar maakt.
- Stelling 8 - We zijn tevreden over de expertise bij de CLB-medewerkers met wie we samenwerken.
- Stelling 9 - De samenwerking met het CLB helpt ons om jaar na jaar te groeien in het realiseren van een kwaliteitsvol beleid op leerlingenbegeleiding.
- Stelling 10 - We zijn over het algemeen tevreden over onze samenwerking met het CLB.

Deel 2 - Samenwerking naar aanleiding van een vraag of een melding

- Stelling 12 - De CLB-medewerkers verwachten van ons dat we de brede basis- en verhoogde zorg opnemen vooraleer zij met uitbreiding van zorg starten.
- Stelling 13 - De adviezen van de CLB-medewerkers helpen ons om op de school de begeleiding van een leerling vorm te geven.
- Stelling 14 - De termijn tussen het aanmelden van een leerling voor een handelingsgericht diagnostisch traject en de uitvoering van dit traject, is redelijk.
- Stelling 15 - De CLB-medewerkers betrekken consequent de verschillende betrokkenen (leerling, ouders, school, externe deskundige ...) om handelingsgerichte diagnostische trajecten uit te werken.
- Stelling 16 - De CLB-medewerkers spelen kort op de bal wanneer we hen betrekken bij de begeleiding van leerlingen die vaak afwezig zijn.
- Stelling 17 - De CLB-medewerkers helpen voorkomen dat het leerrecht van de leerling met een definitieve uitsluiting in het gedrang komt (Ze bespreken bijvoorbeeld met ons het respecteren van de procedure, het zoeken van een nieuwe school en het behouden van enige vorm van deelname aan onderwijs in afwachting van een nieuwe school). Als je geen weet hebt van definitieve uitsluiting op je school, selecteer dan NVT.
- Stelling 18 - De CLB-medewerkers contacteren elke anderstalige nieuwkomer (AN) kort na het melden van de inschrijving in onze school (Anderstalige nieuwkomers zijn kinderen en jongeren die maximaal één jaar ononderbroken in België wonen en die niet voldoende Nederlands spreken of begrijpen om de lessen te kunnen volgen). Gelieve NVT te selecteren als er zich nog geen inschrijving AN in je school voordeed sinds schooljaar 2019-2020.

- Stelling 19 - De CLB-medewerkers versterken met hun verplicht advies onze beeldvorming over de opvoedings- en onderwijsbehoeften van leerlingen (Verplichte adviezen zijn bijvoorbeeld nodig bij leerlingen voor wie zittenblijven of een vervroegde instap wordt overwogen of voor wie revalidatie tijdens de lesuren of een aanmelding naadloze flexibele trajecten (NAFT) nodig heeft).

Deel 3 - Samenwerking met het oog op het versterken van het beleid op de leerlingenbegeleiding

- Stelling 21 - De CLB-medewerkers brengen samen met ons in beeld welke drempels in de leeromgeving belemmerend zijn voor de ontwikkeling van sommige leerlingen op onze school.
- Stelling 22 - De manier waarop het CLB ons signalen geeft, maakt het schoolteam alerter voor wat nodig is om de brede basiszorg te versterken.
- Stelling 23 - De manier waarop het CLB onze verhoogde zorg ondersteunt, maakt ons deskundiger om leerlingen met succes te begeleiden in hun deelname aan onderwijs.
- Stelling 24 - De samenwerking met het CLB bevordert in onze school de wisselwerking tussen de leerlingenbegeleiding op niveau brede basiszorg, verhoogde zorg en uitbreiding van zorg.

Deel 4 - Samenwerking binnen een handelingsplanmatige aanpak (enkel voor buo)

- Stelling 25 - De CLB-medewerkers zijn systematisch betrokken bij meerdere fasen van de handelingsplanning.
- Stelling 26 - De inbreng van de CLB-medewerkers versterkt de multidisciplinaire beeldvorming over de opvoedings- en onderwijsbehoeften van een leerling.

8.2 De bevraging

Beste zorgcoördinator of leerlingenbegeleider

Beste multidisciplinair team, coördinator van een doelgroep of orthopedagoog

De onderwijsinspectie zal de komende jaren alle centra voor leerlingenbegeleiding (CLB's) doorlichten. Voorafgaand aan deze doorlichtingen, vragen we alle scholen om via een onlinebevraging informatie te geven over hun samenwerking met het CLB.

Naast de gesprekken en documentenanalyse van de CLB's, is die bevraging een belangrijke bron van informatie. Bovendien kunnen wij tijdens een doorlichting in een CLB niet met alle zorgcoördinatoren, leerlingenbegeleiders of multidisciplinaire teams in gesprek gaan. Gebruik deze kans om jullie ervaringen met ons te delen en geef het CLB via deze weg feedback die jullie samenwerking kan versterken.

De bevraging bestaat uit 24 stellingen. Het invullen van de bevraging duurt ongeveer een half uur. Je kan verschillende teamleden betrekken bij het invullen van de bevraging. We vragen echter om maar één vragenlijst af te ronden.

De vragenlijst is opgedeeld in vier delen.

In deel 1 polsen we naar jullie algemene ervaringen over de samenwerking met het CLB.

In deel 2 vragen we naar de samenwerking op het vlak van individuele leerlingenbegeleiding.

In deel 3 vragen we naar de samenwerking met als doel het beleid op de leerlingenbegeleiding op de school te versterken.

In deel 4 stellen we twee extra vragen aan scholen voor buitengewoon onderwijs.

We behandelen uw antwoorden vertrouwelijk. We verwerken de bevragingen anoniem in een rapport. Dat rapport bezorgen we aan het CLB en tijdens de doorlichting kunnen we hierover met het CLB in gesprek gaan.

Alvast bedankt voor uw medewerking!

De onderwijsinspectie

Deel 1: Algemeen beeld van jullie ervaringen met het CLB

1a	<p>Voor een school gewoon onderwijs: duid aan wat voor jullie van toepassing is. Ik ben zorgcoördinator of leerlingenbegeleider. Ik ben zorgcoördinator of leerlingenbegeleider en heb daarnaast nog een lesopdracht. We vullen deze bevraging samen met meerdere collega's in (zorgcoördinatoren, leerlingenbegeleiders ...). Andere: ...</p>
1b	<p>Voor een school voor buitengewoon onderwijs: duid aan wat voor jullie van toepassing is. Ik ben een orthopedagoog. Ik ben coördinator van een doelgroep. We zijn een multidisciplinair team.</p>
2	<p>Waarrond werken jullie hoofdzakelijk met het CLB samen? Meerdere antwoorden zijn mogelijk. Samenwerking naar aanleiding van een vraag of melding over een leerling. Samenwerking met het oog op het versterken van het zorgbeleid op de school. (Jullie krijgen bijvoorbeeld feedback over de noden van de leerlingenpopulatie en signalen over wat nodig is om de brede basiszorg te versterken.) Samenwerking in het kader van preventieve gezondheidszorg (vaccinaties, systematische contacten, profylactische maatregelen). Samenwerking in het kader van informatie over de structuur en de organisatie van het volledige onderwijsaanbod in Vlaanderen. Andere</p>
3	<p>Met welke CLB-medewerker(s) werken jullie vooral samen? Meerdere antwoorden zijn mogelijk. Maatschappelijk werker Psycho-pedagogisch consulent of -werker (bv. psycholoog) Paramedisch werker (bv. verpleegkundige) Arts Andere Weet ik niet</p>
4	<p>In onze samenwerking ervaren we dat de CLB-medewerkers zich onafhankelijk opstellen ten aanzien van onze school. (Ze durven bijvoorbeeld kritisch zijn en in het belang van de leerling een ander advies geven dan het schoolteam.)</p> <p> ☐ Niet akkoord ☐ Eerder niet akkoord ☐ Eerder wel akkoord ☐ Helemaal akkoord ☐ NVT of ik weet het antwoord niet </p>

5	<p>CLB-medewerkers slagen erin om ook de kwetsbare leerlingen van onze school te bereiken.</p> <p>Niet akkoord Eerder niet akkoord Eerder wel akkoord Helemaal akkoord NVT of ik weet het antwoord niet</p>
6	<p>De CLB-medewerkers zijn goed bereikbaar.</p> <p>Niet akkoord Eerder niet akkoord Eerder wel akkoord Helemaal akkoord NVT of ik weet het antwoord niet</p>
7	<p>We zijn tevreden over de arbeidsorganisatie (frequentie, intensiteit, overlegmomenten, continuïteit ...) waarmee het CLB zijn medewerkers voor onze leerlingen en het schoolteam beschikbaar maakt.</p> <p>Niet akkoord Eerder niet akkoord Eerder wel akkoord Helemaal akkoord NVT of ik weet het antwoord niet</p>
8	<p>We zijn tevreden over de expertise bij de CLB-medewerkers met wie we samenwerken.</p> <p>Niet akkoord Eerder niet akkoord Eerder wel akkoord Helemaal akkoord NVT of ik weet het antwoord niet</p>
9	<p>De samenwerking met het CLB helpt ons om jaar na jaar te groeien in het realiseren van een kwaliteitsvol beleid op leerlingenbegeleiding.</p> <p>Niet akkoord Eerder niet akkoord Eerder wel akkoord Helemaal akkoord NVT of ik weet het antwoord niet</p>
10	<p>We zijn over het algemeen tevreden over onze samenwerking met het CLB.</p> <p>Niet akkoord Eerder niet akkoord Eerder wel akkoord Helemaal akkoord NVT of ik weet het antwoord niet</p>
<p>In dit tekstvak kunnen jullie beknopt een toelichting geven over je algemene ervaringen met de samenwerking met het CLB.</p>	

Deel 2: Samenwerking naar aanleiding van een vraag of melding over een leerling

11	De CLB-medewerkers verwachten van ons dat we de brede basis- en verhoogde zorg opnemen, vooraleer zij met uitbreiding van zorg starten.	☐ Niet akkoord	☐ Eerder niet akkoord	☐ Eerder wel akkoord	☐ Helemaal akkoord	☐ NVT of ik weet het antwoord niet
12	De adviezen van de CLB-medewerkers helpen ons om op de school de begeleiding van een leerling vorm te geven.	☐ Niet akkoord	☐ Eerder niet akkoord	☐ Eerder wel akkoord	☐ Helemaal akkoord	☐ NVT of ik weet het antwoord niet
13	De termijn tussen het aanmelden van een leerling voor een handelingsgericht diagnostisch traject en de uitvoering van dit traject, is redelijk.	☐ Niet akkoord	☐ Eerder niet akkoord	☐ Eerder wel akkoord	☐ Helemaal akkoord	☐ NVT of ik weet het antwoord niet
14	De CLB-medewerkers betrekken consequent de verschillende betrokkenen (leerling, ouders, school, externe deskundige ...) om handelingsgerichte diagnostische trajecten uit te werken.	☐ Niet akkoord	☐ Eerder niet akkoord	☐ Eerder wel akkoord	☐ Helemaal akkoord	☐ NVT of ik weet het antwoord niet
15	De CLB-medewerkers spelen kort op de bal wanneer we hen betrekken bij de begeleiding van leerlingen die vaak afwezig zijn.	☐ Niet akkoord	☐ Eerder niet akkoord	☐ Eerder wel akkoord	☐ Helemaal akkoord	☐ NVT of ik weet het antwoord niet
16	De CLB-medewerkers helpen voorkomen dat het leerrecht van de leerling met een definitieve uitsluiting in het gedrang komt (Ze bespreken bijvoorbeeld met ons het respecteren van de procedure, het zoeken van een nieuwe school en het behouden van enige vorm van deelname aan onderwijs in afwachting van een nieuwe school). Als je geen weet hebt van definitieve uitsluiting op je school, selecteer dan NVT.	☐ Niet akkoord	☐ Eerder niet akkoord	☐ Eerder wel akkoord	☐ Helemaal akkoord	☐ NVT of ik weet het antwoord niet

17	<p>De CLB-medewerkers contacteren elke anderstalige nieuwkomer (AN) kort na het melden van de inschrijving (Anderstalige nieuwkomers zijn kinderen en jongeren die maximaal één jaar ononderbroken in België wonen en die niet voldoende Nederlands spreken of begrijpen om de lessen te kunnen volgen). Gelieve NVT te selecteren als er zich nog geen inschrijving AN in je school voordeed sinds schooljaar 2019-2020.</p>					
<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 20%; text-align: center;">Niet akkoord</td> <td style="width: 20%; text-align: center;">Eerder niet akkoord</td> <td style="width: 20%; text-align: center;">Eerder wel akkoord</td> <td style="width: 20%; text-align: center;">Helemaal akkoord</td> <td style="width: 20%; text-align: center;">NVT of ik weet het antwoord niet</td> </tr> </table>		Niet akkoord	Eerder niet akkoord	Eerder wel akkoord	Helemaal akkoord	NVT of ik weet het antwoord niet
Niet akkoord	Eerder niet akkoord	Eerder wel akkoord	Helemaal akkoord	NVT of ik weet het antwoord niet		

18	<p>De CLB-medewerkers versterken met hun verplicht advies onze beeldvorming over de opvoedings- en onderwijsbehoeften van leerlingen (Verplichte adviezen zijn bijvoorbeeld nodig bij leerlingen voor wie zittenblijven of een vervroegde instap wordt overwogen of voor wie revalidatie tijdens de lessen of een aanmelding naadloze flexibele trajecten (NAFT) nodig heeft).</p>					
<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 20%; text-align: center;">Niet akkoord</td> <td style="width: 20%; text-align: center;">Eerder niet akkoord</td> <td style="width: 20%; text-align: center;">Eerder wel akkoord</td> <td style="width: 20%; text-align: center;">Helemaal akkoord</td> <td style="width: 20%; text-align: center;">NVT of ik weet het antwoord niet</td> </tr> </table>		Niet akkoord	Eerder niet akkoord	Eerder wel akkoord	Helemaal akkoord	NVT of ik weet het antwoord niet
Niet akkoord	Eerder niet akkoord	Eerder wel akkoord	Helemaal akkoord	NVT of ik weet het antwoord niet		

	<p>In dit tekstvak kunnen jullie beknopt een toelichting geven over je samenwerking op het vlak van individuele leerlingenbegeleiding.</p>
--	--

Deel 3: Samenwerking met het oog op het versterken van beleid op leerlingenbegeleiding

19	De CLB-medewerkers brengen samen met ons in beeld welke drempels in de leeromgeving belemmerend zijn voor de ontwikkeling van sommige leerlingen op onze school.	Niet akkoord	Eerder niet akkoord	Eerder wel akkoord	Helemaal akkoord	NVT of ik weet het antwoord niet
20	De manier waarop het CLB ons signalen geeft, maakt het schoolteam alerter voor wat nodig is om de brede basiszorg te versterken.	Niet akkoord	Eerder niet akkoord	Eerder wel akkoord	Helemaal akkoord	NVT of ik weet het antwoord niet
21	De manier waarop het CLB onze verhoogde zorg ondersteunt, maakt ons deskundiger om leerlingen met succes te begeleiden in hun deelname aan onderwijs.	Niet akkoord	Eerder niet akkoord	Eerder wel akkoord	Helemaal akkoord	NVT of ik weet het antwoord niet
22	De samenwerking met het CLB bevordert in onze school de wisselwerking tussen de leerlingenbegeleiding op niveau brede basiszorg, verhoogde zorg en uitbreiding van zorg.	Niet akkoord	Eerder niet akkoord	Eerder wel akkoord	Helemaal akkoord	NVT of ik weet het antwoord niet
In dit tekstvak kunnen jullie beknopt een toelichting geven over je samenwerking met het oog op de versterking van het zorgbeleid.						

Deel 4: Samenwerking binnen een handelingsplanmatige aanpak

Beantwoord deze stellingen enkel als jullie school buitengewoon onderwijs aanbiedt.

23	De CLB-medewerkers zijn systematisch betrokken bij meerdere fasen van de handelingsplanning.					
<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 20%; padding: 2px;">Niet akkoord</td> <td style="width: 20%; padding: 2px;">Eerder niet akkoord</td> <td style="width: 20%; padding: 2px;">Eerder wel akkoord</td> <td style="width: 20%; padding: 2px;">Helemaal akkoord</td> <td style="width: 20%; padding: 2px;">NVT of ik weet het antwoord niet</td> </tr> </table>		Niet akkoord	Eerder niet akkoord	Eerder wel akkoord	Helemaal akkoord	NVT of ik weet het antwoord niet
Niet akkoord	Eerder niet akkoord	Eerder wel akkoord	Helemaal akkoord	NVT of ik weet het antwoord niet		
24	De inbreng van de CLB-medewerkers versterkt de multidisciplinaire beeldvorming over de opvoedings- en onderwijsbehoeften van een leerling.					
<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 20%; padding: 2px;">Niet akkoord</td> <td style="width: 20%; padding: 2px;">Eerder niet akkoord</td> <td style="width: 20%; padding: 2px;">Eerder wel akkoord</td> <td style="width: 20%; padding: 2px;">Helemaal akkoord</td> <td style="width: 20%; padding: 2px;">NVT of ik weet het antwoord niet</td> </tr> </table>		Niet akkoord	Eerder niet akkoord	Eerder wel akkoord	Helemaal akkoord	NVT of ik weet het antwoord niet
Niet akkoord	Eerder niet akkoord	Eerder wel akkoord	Helemaal akkoord	NVT of ik weet het antwoord niet		
<p>In dit tekstvak kunnen jullie beknopt een toelichting geven over je samenwerking binnen een handelingsplanmatige aanpak.</p>						

8.3 Rapportoverzicht van alle resultaten

Het volledige rapportoverzicht is beschikbaar vanaf de volgende pagina.

Bevraging scholen samenwerking CLB - macrorapport

Schooljaar 2021-2022

1. Leeswijzer
2. Responsgraad
3. Samenvattend beeld en opvallende vaststellingen
4. Clustering van antwoorden
 - 4.1 Uitspraken over tevredenheid
 - 4.2 Uitspraken over effecten
 - 4.3 Uitspraken over werkingsprincipes
5. Overzicht per stelling
 - 5.1 Algemeen beeld van de ervaringen met het CLB
 - 5.2 Samenwerking naar aanleiding van een vraag of melding over een leerling
 - 5.3 Samenwerking met het oog op het versterken van het beleid leerlingenbegeleiding
 - 5.4 Samenwerking binnen een handelingsplanmatige aanpak (buo)

1. Leeswijzer

Leeswijzer

Rapportindeling

Dit rapport start na een korte leeswijzer (**luik 1**) met een overzicht van de responsgraad van de bevraging (**luik 2**).

De bevraging bestaat in hoofdzaak uit een aantal stellingen waarmee de respondenten 'helemaal akkoord', 'eerder akkoord', 'eerder niet akkoord' of 'niet akkoord' kunnen gaan. We brengen in **luik 3** van het rapport een samenvattend beeld hiervan en de meest in het oog springende resultaten: de vragen waarbij meer dan 75 % van de respondenten 'helemaal akkoord / eerder akkoord' of meer dan 25 % van de respondenten '(eerder) niet akkoord' antwoordde.

We vervolgen met een overzicht van de resultaten van de bevraging, geclusterd volgens de rubrieken 'tevredenheid', 'effecten', 'werkingsprincipes' en 'beleving van tijdig handelen' (**luik 4**) en sluiten af met de gedetailleerde antwoorden per stelling (**luik 5**) volgens de chronologie van de bevraging.

Werkwijze: één respondent per administratieve school

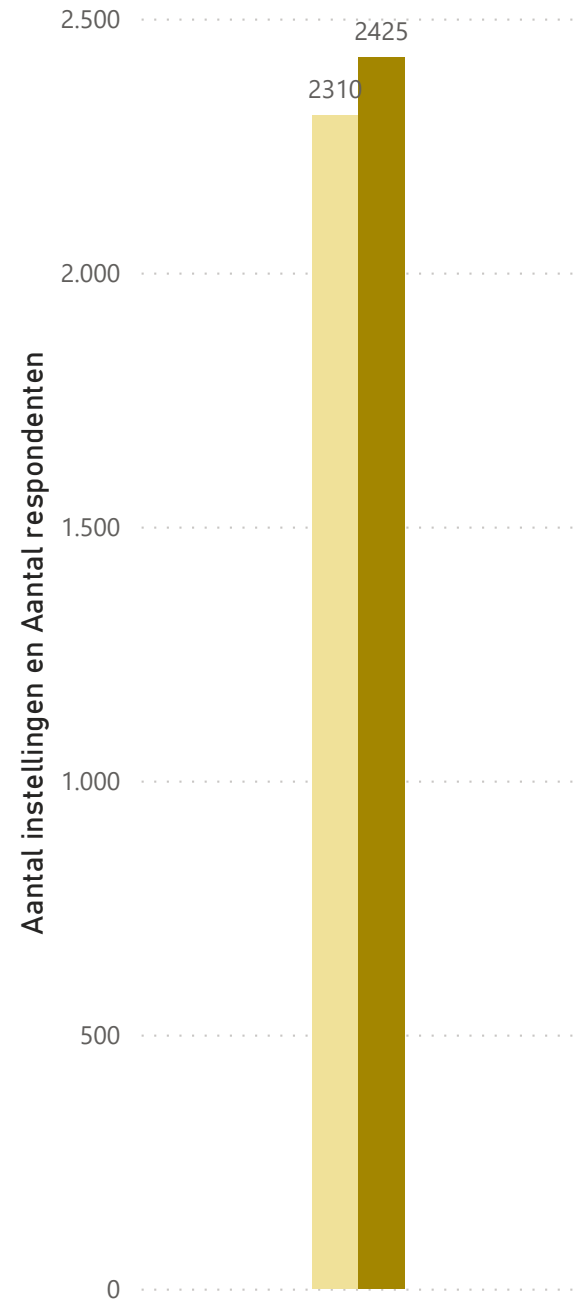
We stuurden een bevraging uit naar elke school (administratieve instelling met instellingsnummer) en hielden geen rekening met eventuele pedagogische eenheden. Ook de verwerking van de antwoorden is gebaseerd op de administratieve gegevens.

Bij het bezorgen van de bevraging gaven we uitdrukkelijk aan dat het de bedoeling is dat één respondent (N) per school de bevraging invult. We nemen bij het begin van luik 2 zowel het aantal deelnemende scholen als het aantal respondenten op, zodat het duidelijk zichtbaar is indien er toch meerdere respondenten per school de bevraging invulden.

2. Responsgraad

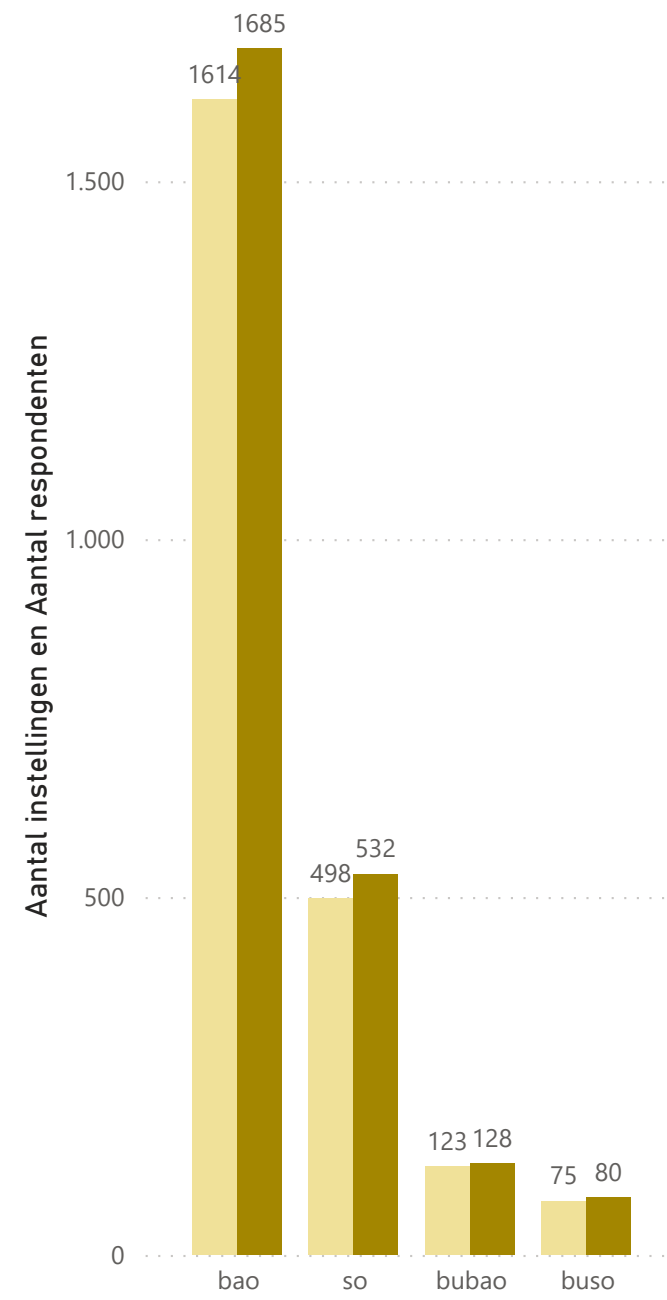
2.1 Aantal respondent(en) en aantal scholen uit het werkgebied die de bevraging hebben ingevuld.

● Aantal instellingen ● Aantal respondenten

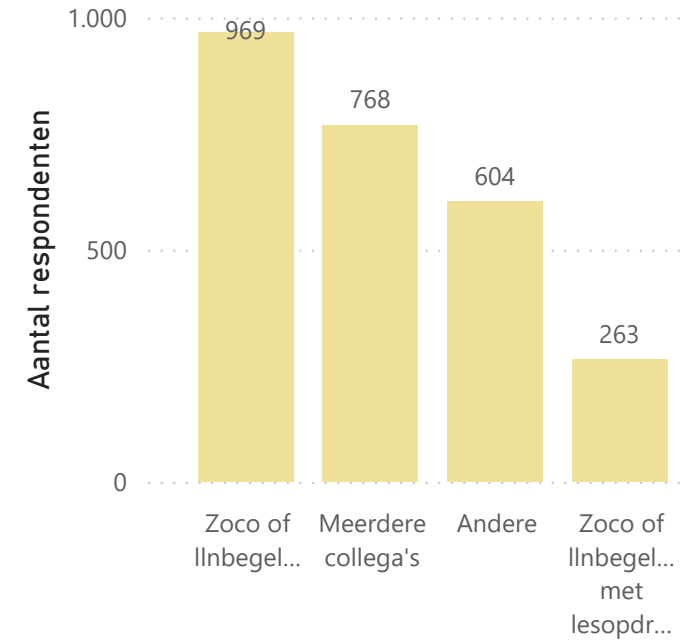

2.2 Aantal respondent(en) en aantal scholen uit het werkgebied die de bevraging hebben ingevuld (per onderwijsniveau).

● Aantal instellingen ● Aantal respondenten

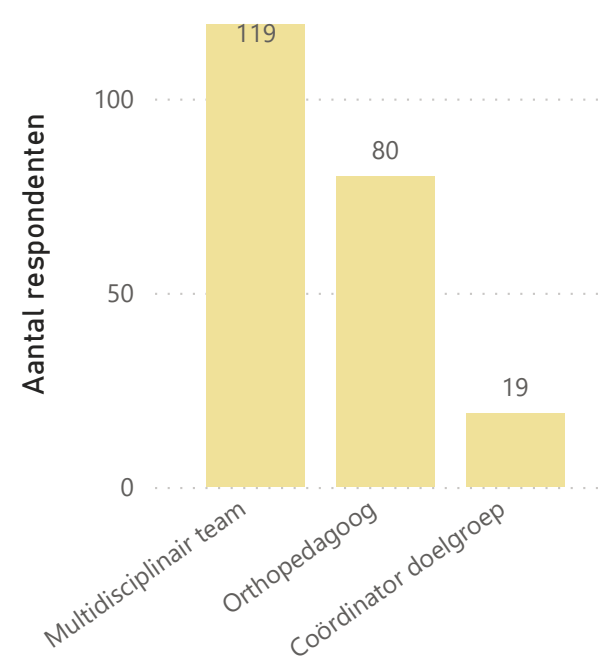
2.3 Deze vragenlijst werd in gewoon onderwijs ingevuld door ...

2.4 Deze vragenlijst werd in gewoon onderwijs ingevuld door ...

SoortOnderwijs	
ba0	1675
Andere	467
Meerdere collega's	547
Zoco of Inbegeleider	790
Zoco of Inbegeleider met lesopdracht	181
so	526
Andere	137
Meerdere collega's	221
Zoco of Inbegeleider	179
Zoco of Inbegeleider met lesopdracht	82
Totaal	2201

2.5 Deze vragenlijst werd in buo ingevuld door ...

2.6 Deze vragenlijst werd in buo ingevuld door ...

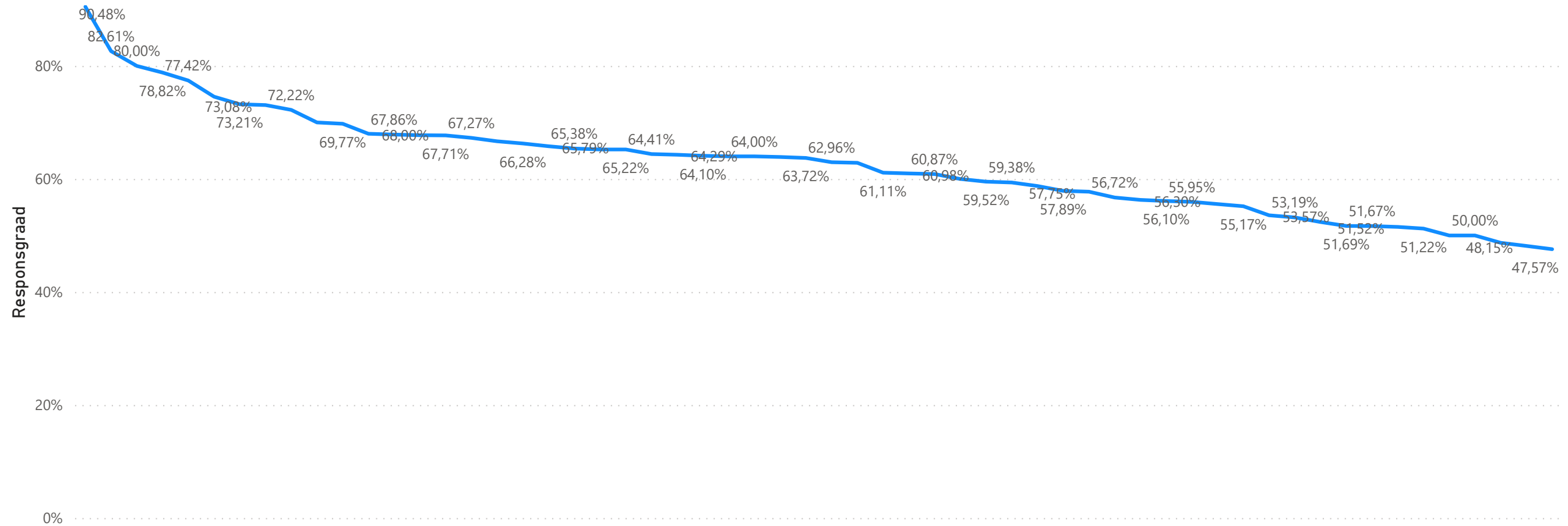
SoortOnderwijs	
bubao	126
Coördinator doelgroep	15
Multidisciplinair team	72
Orthopedagoog	50
buso	78
Coördinator doelgroep	4
Multidisciplinair team	47
Orthopedagoog	30
Totaal	204

Respondenten konden meerdere antwoorden aanduiden bij de vraag door wie de bevraging ingevuld werd. Bij de totalen worden ze maar één maal meegeteld.

2.7 Reponsgraad algemeen: aantal deelnemende scholen vs. populatie

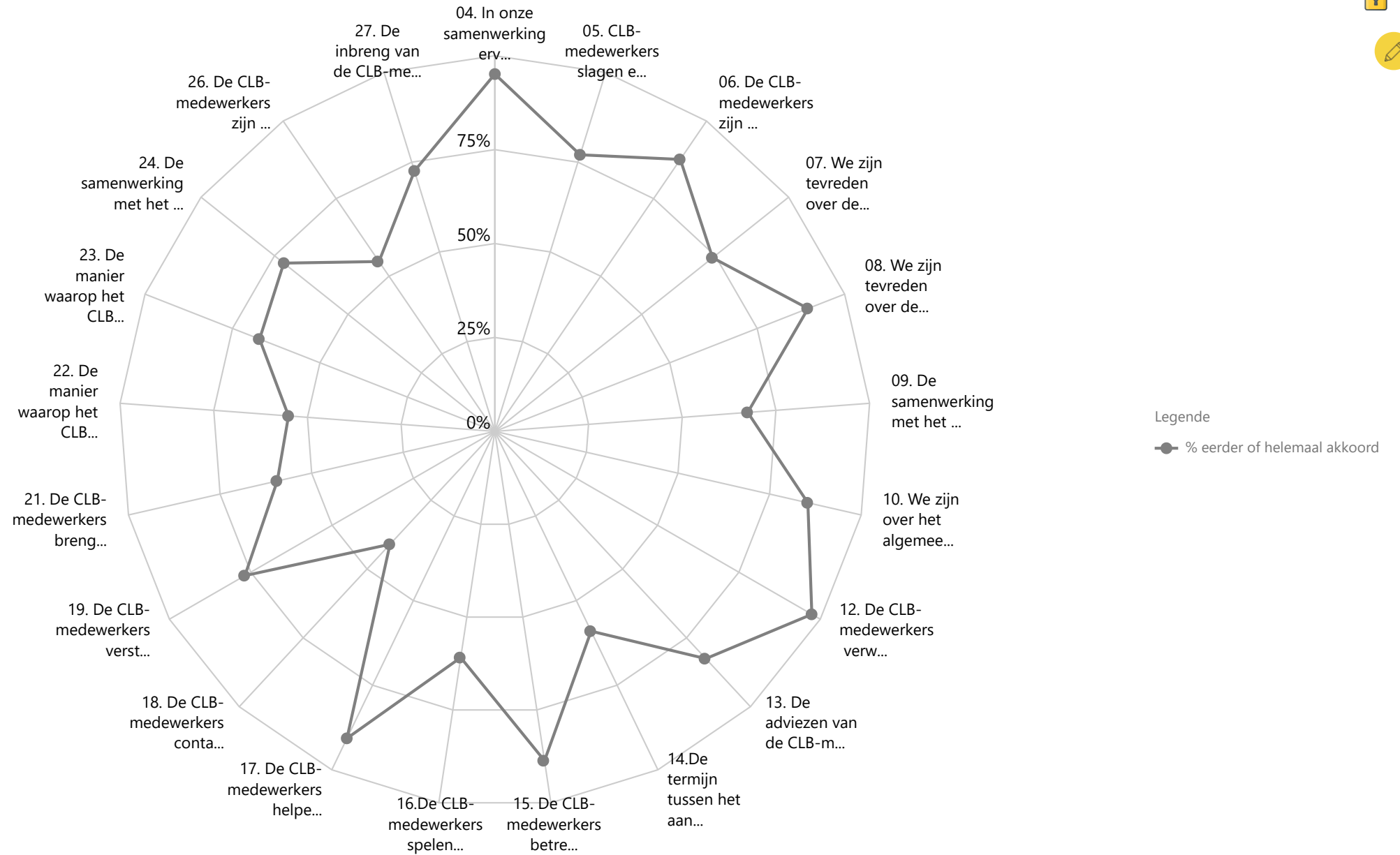
Onderwijsniveau	Aantal deelnemende scholen	Populatie	Reponsgraad
☐ Gewoon onderwijs	2112	3477	60,74%
bao	1614	2504	64,46%
so	498	973	51,18%
☐ Buitengewoon onderwijs	198	337	58,75%
bubao	123	199	61,81%
buso	75	138	54,35%
Totaal	2310	3814	60,57%

2.8 Reponsgraad per CLB in afnemende volgorde

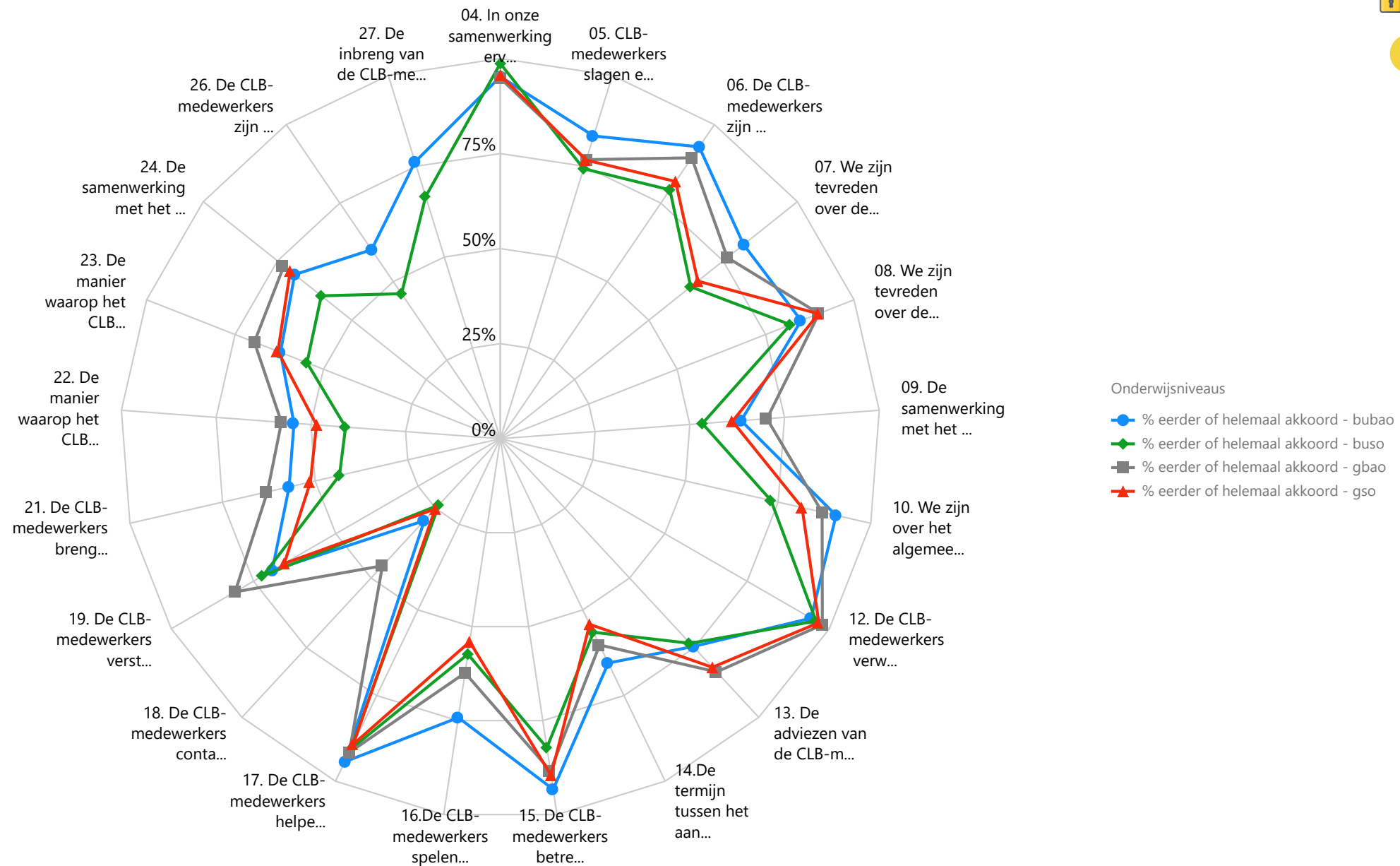
3. Samenvattend beeld en opvallende vaststellingen

3.1.a Samenvattend beeld

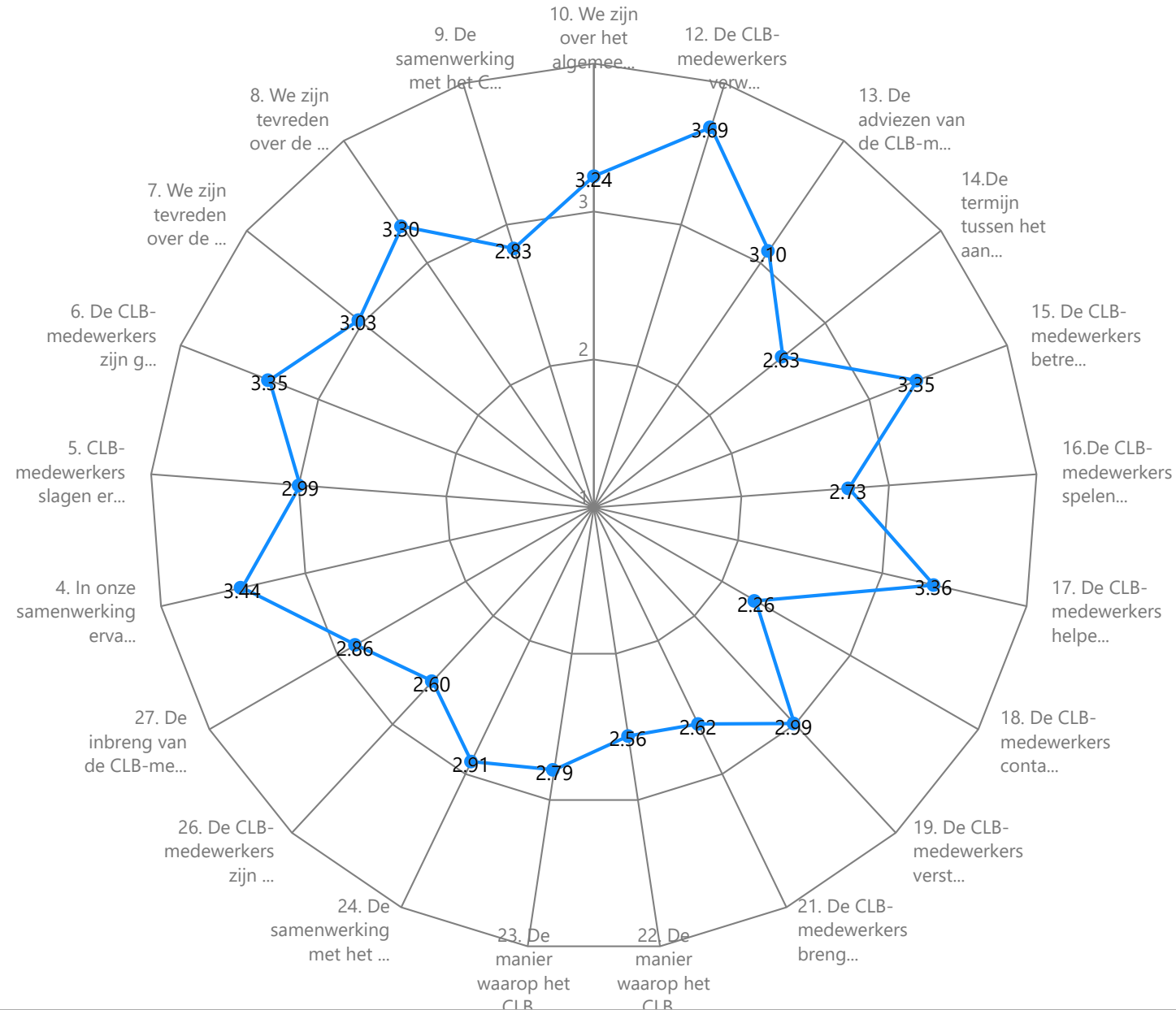
Deze grafiek geeft een overzicht van het **percentage scholen dat (eerder tot helemaal) akkoord ging met de stellingen**. Zo ging 95 % van de scholen eerder tot helemaal akkoord met stelling 4, 77 % van de scholen met stelling 5 enzvoort. Als scholen kozen voor 'n.v.t. of ik weet het niet' wordt dit buiten beschouwing gelaten in deze grafiek. Achteraan dit luik vindt u de gestelde vragen terug.

3.1.b Samenvattend beeld

Deze grafiek geeft een overzicht per onderwijsniveau van het **percentage scholen dat (eerder tot helemaal) akkoord ging met de stellingen**. Als scholen kozen voor 'n.v.t. of ik weet het niet' wordt dit buiten beschouwing gelaten in deze grafiek. Achteraan dit luik vindt u de gestelde vragen terug.

3.1.c Samenvattend beeld

Deze grafiek correspondeert met de grafiek in de rapporten op niveau van de individuele CLB's en geeft een overzicht van de **gemiddelde scores per vraag**. We kenden score 1 toe aan de antwoorden 'niet akkoord', score 2 aan 'eerder niet akkoord', score 3 aan 'eerder akkoord' en score 4 aan 'helemaal akkoord'. Als er gekozen werd voor 'n.v.t. of ik weet het niet' lieten we dit in deze overzichtsgrafiek buiten beschouwing. Achteraan dit luik vindt u de gestelde vragen terug.

Overzicht items bevraging

Ervaringen met het CLB

4. In onze samenwerking ervaren we dat de CLB-medewerkers zich onafhankelijk opstellen ten aanzien van onze school. (Ze durven bijvoorbeeld kritisch zijn, in het belang van de leerling een ander advies geven dan het schoolteam.)
5. CLB-medewerkers slagen erin om ook de kwetsbare leerlingen van onze school te bereiken.
6. De CLB-medewerkers zijn goed bereikbaar.
7. We zijn tevreden over de arbeidsorganisatie (frequentie, intensiteit, overlegmomenten, continuïteit ...) waarmee het CLB zijn medewerkers voor onze leerlingen en het schoolteam beschikbaar maakt.
8. We zijn tevreden over de expertise bij de CLB-medewerkers met wie we samenwerken.
9. De samenwerking met het CLB helpt ons om jaar na jaar te groeien in het realiseren van een kwaliteitsvol beleid op leerlingenbegeleiding.
10. We zijn over het algemeen tevreden over onze samenwerking met het CLB.

Samenwerking naar aanleiding van een vraag of een melding

12. De CLB-medewerkers verwachten van ons dat we de brede basis- en verhoogde zorg opnemen vooraleer zij met uitbreiding van zorg starten.
13. De adviezen van de CLB-medewerkers helpen ons om op de school de begeleiding van een leerling vorm te geven.
14. De termijn tussen het aanmelden van een leerling voor een handelingsgericht diagnostisch traject en de uitvoering van dit traject, is redelijk.
15. De CLB-medewerkers betrekken consequent de verschillende betrokkenen (leerling, ouders, school, externe deskundige ...) om handelingsgerichte diagnostische trajecten uit te werken.
16. De CLB-medewerkers spelen kort op de bal wanneer we hen betrekken bij de begeleiding van leerlingen die vaak afwezig zijn.
17. De CLB-medewerkers helpen voorkomen dat het leerrecht van de leerling met een definitieve uitsluiting in het gedrang komt. (Ze bespreken bijvoorbeeld met ons het respecteren van de procedure, het zoeken van een nieuwe school en het behouden van enige vorm van deelname aan onderwijs in afwachting van een nieuwe school.)
Als je geen weet hebt van definitieve uitsluiting op je school, selecteer dan NVT.
18. De CLB-medewerkers contacteren elke anderstalige nieuwkomer (AN) kort na het melden van de inschrijving in onze school. (Anderstalige nieuwkomers zijn kinderen en jongeren die maximaal één jaar ononderbroken in België wonen en die niet voldoende Nederlands spreken of begrijpen om de lessen te kunnen volgen.) Gelieve NVT te selecteren als er zich nog geen inschrijving AN in je school voordeed sinds schooljaar 2019-2020.
19. De CLB-medewerkers versterken met hun verplicht advies onze beeldvorming over de opvoedings- en onderwijsbehoeften van leerlingen. (Verplichte adviezen zijn bijvoorbeeld nodig bij leerlingen voor wie zittenblijven of een vervroegde instap wordt overwogen of voor wie revalidatie tijdens de lessen of een aanmelding naadloze flexibele trajecten (NAFT) nodig heeft.)

Samenwerking met het oog op het versterken van het beleid op de leerlingenbegeleiding

21. De CLB-medewerkers brengen samen met ons in beeld welke drempels in de leeromgeving belemmerend zijn voor de ontwikkeling van sommige leerlingen op onze school.
22. De manier waarop het CLB ons signalen geeft, maakt het schoolteam alerter voor wat nodig is om de brede basiszorg te versterken.
23. De manier waarop het CLB onze verhoogde zorg ondersteunt, maakt ons deskundiger om leerlingen met succes te begeleiden in hun deelname aan onderwijs.
24. De samenwerking met het CLB bevordert in onze school de wisselwerking tussen de leerlingenbegeleiding op niveau brede basiszorg, verhoogde zorg en uitbreiding van zorg.

Samenwerking binnen een handelingsplanmatige aanpak (enkel voor buo)

26. De CLB-medewerkers zijn systematisch betrokken bij meerdere fasen van de handelingsplanning.
27. De inbreng van de CLB-medewerkers versterkt de multidisciplinaire beeldvorming over de opvoedings- en onderwijsbehoeften van een leerling.

3.2.a Vragen waarmee minstens 75 % van de respondenten helemaal of eerder akkoord ging.

Vraag	Aantal respondenten	Percentage respondenten
12. De CLB-medewerkers verwachten van ons dat we de brede basis- en verhoogde zorg opnemen vooraleer zij met uitbreiding van zorg starten.	2419	96%
4. In onze samenwerking ervaren we dat de CLB-medewerkers zich onafhankelijk opstellen ten aanzien van onze school. (Ze durven bijvoorbeeld kritisch zijn, in het belang van de leerling een ander advies geven dan het schoolteam.)	2418	94%
8. We zijn tevreden over de expertise bij de CLB-medewerkers met wie we samenwerken.	2420	89%
6. De CLB-medewerkers zijn goed bereikbaar.	2413	87%
15. De CLB-medewerkers betrekken consequent de verschillende betrokkenen (leerling, ouders, school, externe deskundige ...) om handelingsgerichte diagnostische trajecten uit te werken.	2418	87%
10. We zijn over het algemeen tevreden over onze samenwerking met het CLB.	2404	85%
13. De adviezen van de CLB-medewerkers helpen ons om op de school de begeleiding van een leerling vorm te geven.	2421	82%
5. CLB-medewerkers slagen erin om ook de kwetsbare leerlingen van onze school te bereiken.	2418	75%

Toelichting: Vragen waarop minstens 75 % van de respondenten 'eerder akkoord' of 'helemaal akkoord' antwoordden. Rechts vind je het totaal aantal respondenten dat een antwoord gaf op de vraag en het % respondenten dat aangaf eerder of helemaal akkoord te zijn. Als er minder dan 5 respondenten de vraag beantwoordden namen we de vraag hier niet op.

3.2.b Vragen waarmee minstens 25 % van de respondenten (eerder) niet akkoord ging.

Vraag	Aantal respondenten	Percentage respondenten
26. De CLB-medewerkers zijn systematisch betrokken bij meerdere fasen van de handelingsplanning.	206	44,17%
22. De manier waarop het CLB ons signalen geeft, maakt het schoolteam alerter voor wat nodig is om de brede basiszorg te versterken.	2421	42,92%
14. De termijn tussen het aanmelden van een leerling voor een handelingsgericht diagnostisch traject en de uitvoering van dit traject, is redelijk.	2419	40,26%
21. De CLB-medewerkers brengen samen met ons in beeld welke drempels in de leeromgeving belemmerend zijn voor de ontwikkeling van sommige leerlingen op onze school.	2421	38,87%
16. De CLB-medewerkers spelen kort op de bal wanneer we hen betrekken bij de begeleiding van leerlingen die vaak afwezig zijn.	2415	34,45%
23. De manier waarop het CLB onze verhoogde zorg ondersteunt, maakt ons deskundiger om leerlingen met succes te begeleiden in hun deelname aan onderwijs.	2420	31,98%
9. De samenwerking met het CLB helpt ons om jaar na jaar te groeien in het realiseren van een kwaliteitsvol beleid op leerlingenbegeleiding.	2414	31,23%
18. De CLB-medewerkers contacteren elke anderstalige nieuwkomer (AN) kort na het melden van de inschrijving in onze school. (Anderstalige nieuwkomers zijn kinderen en jongeren die maximaal één jaar ononderbroken in België wonen en die niet voldoende Nederlands spreken of begrijpen om de lessen te kunnen volgen.) Gelieve NVT te selecteren als er zich nog geen inschrijving AN in je school voordeed sinds schooljaar 2019-2020.	2417	30,95%
27. De inbreng van de CLB-medewerkers versterkt de multidisciplinaire beeldvorming over de opvoedings- en onderwijsbehoeften van een leerling.	206	27,18%
24. De samenwerking met het CLB bevordert in onze school de wisselwerking tussen de leerlingenbegeleiding op niveau brede basiszorg, verhoogde zorg en uitbreiding van zorg.	2417	27,02%
7. We zijn tevreden over de arbeidsorganisatie (frequentie, intensiteit, overlegmomenten, continuïteit ...) waarmee het CLB zijn medewerkers voor onze leerlingen en het schoolteam beschikbaar maakt.	2416	25,87%

Toelichting: Vragen waarop meer dan 25 % van de respondenten 'eerder niet akkoord' of 'niet akkoord' antwoordden. Rechts vind je het totaal aantal respondenten dat een antwoord gaf op de vraag versus het % respondenten dat aangaf 'niet akkoord' of 'eerder niet akkoord' te zijn. Als er minder dan 5 respondenten de vraag beantwoordden namen we de vraag hier niet op.

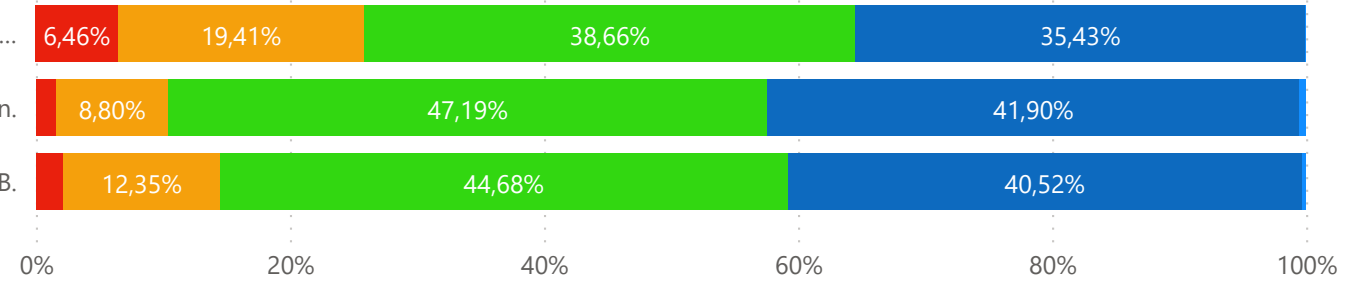
4. Clustering van antwoorden

4.1.a Samenvattend beeld voor de cluster tevredenheid

7. We zijn tevreden over de arbeidsorganisatie (frequentie, intensiteit, overlegmomenten, continuïteit ...) waarmee h...

8. We zijn tevreden over de expertise bij de CLB-medewerkers met wie we samenwerken.

10. We zijn over het algemeen tevreden over onze samenwerking met het CLB.

● 1) Niet akkoord ● 2) Eerder niet akkoord ● 3) Eerder wel akkoord ● 4) Helemaal akkoord ● 5) Nvt of ik weet het niet

4.1.b Gedetailleerd beeld voor de cluster tevredenheid

Vraag	Mogelijke antwoorden Onderwijsniveau	1) Niet akkoord		2) Eerder niet akkoord		3) Eerder wel akkoord		4) Helemaal akkoord		5) Nvt of ik weet het niet		Totaal		
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
☐ 7. We zijn tevreden over de arbeidsorganisatie (frequentie, intensiteit, overlegmomenten, continuïteit ...) waarmee het CLB zijn medewerkers voor onze leerlingen en het schoolteam beschikbaar maakt.	bubao	4	3,15%	19	14,96%	66	51,97%	38	29,92%			127	100,00%	
	buso	12	15,38%	16	20,51%	27	34,62%	23	29,49%			78	100,00%	
	gbao	101	6,01%	295	17,56%	624	37,14%	659	39,23%	1	0,06%	1680	100,00%	
	gso	39	7,34%	139	26,18%	217	40,87%	136	25,61%			531	100,00%	
	Totaal	156	6,46%	469	19,41%	934	38,66%	856	35,43%	1	0,04%	2416	100,00%	
☐ 8. We zijn tevreden over de expertise bij de CLB-medewerkers met wie we samenwerken.	bubao	1	0,78%	18	14,06%	57	44,53%	51	39,84%	1	0,78%	128	100,00%	
	buso	2	2,56%	12	15,38%	36	46,15%	28	35,90%			78	100,00%	
	gbao	27	1,60%	139	8,26%	801	47,59%	708	42,07%	8	0,48%	1683	100,00%	
	gso	9	1,69%	44	8,29%	248	46,70%	227	42,75%	3	0,56%	531	100,00%	
	Totaal	39	1,61%	213	8,80%	1142	47,19%	1014	41,90%	12	0,50%	2420	100,00%	
☐ 10. We zijn over het algemeen tevreden over onze samenwerking met het CLB.	bubao	1	0,78%	11	8,59%	64	50,00%	52	40,63%			128	100,00%	
	buso	4	5,13%	17	21,79%	32	41,03%	25	32,05%			78	100,00%	
	gbao	33	1,97%	186	11,10%	734	43,82%	715	42,69%	7	0,42%	1675	100,00%	
	gso	14	2,68%	83	15,87%	244	46,65%	182	34,80%			523	100,00%	
	Totaal	52	2,16%	297	12,35%	1074	44,68%	974	40,52%	7	0,29%	2404	100,00%	
Totaal			247	3,41%	979	13,52%	3150	43,51%	2844	39,28%	20	0,28%	7240	100,00%

De grafiek bovenaan geeft een overzicht van de percentages gekozen antwoorden 'niet akkoord', 'eerder niet akkoord', 'eerder akkoord', 'helemaal akkoord' en 'niet van toepassing of ik weet het niet' voor de cluster tevredenheid. In de tabel vindt u het aantal (N) en het percentage (%) respondenten per onderwijsniveau dat voor een antwoordmogelijkheid koos terug. De percentages in de tabel krijgen een donkerder achtergrondkleur naargelang de percentages stijgen.

4.2.a Samenvattend beeld cluster effecten

5. CLB-medewerkers slagen erin om ook de kwetsbare leerlingen van onze school te bereiken.

9. De samenwerking met het CLB helpt ons om jaar na jaar te groeien in het realiseren van een kwaliteitsvol beleid ...

13. De adviezen van de CLB-medewerkers helpen ons om op de school de begeleiding van een leerling vorm te gev...

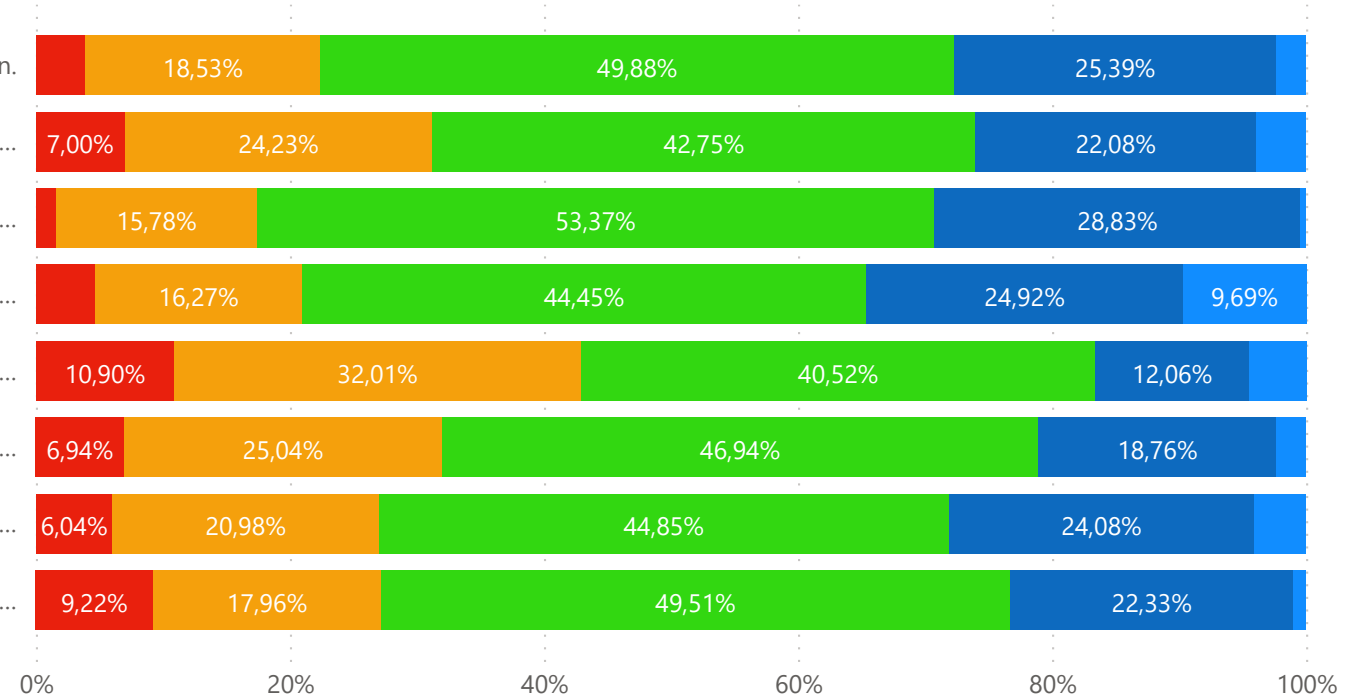
19. De CLB-medewerkers versterken met hun verplicht advies onze beeldvorming over de opvoedings- en onderwij...

22. De manier waarop het CLB ons signalen geeft, maakt het schoolteam alerter voor wat nodig is om de brede basi...

23. De manier waarop het CLB onze verhoogde zorg ondersteunt, maakt ons deskundiger om leerlingen met succes...

24. De samenwerking met het CLB bevordert in onze school de wisselwerking tussen de leerlingenbegeleiding op ni...

27. De inbreng van de CLB-medewerkers versterkt de multidisciplinaire beeldvorming over de opvoedings- en onde...

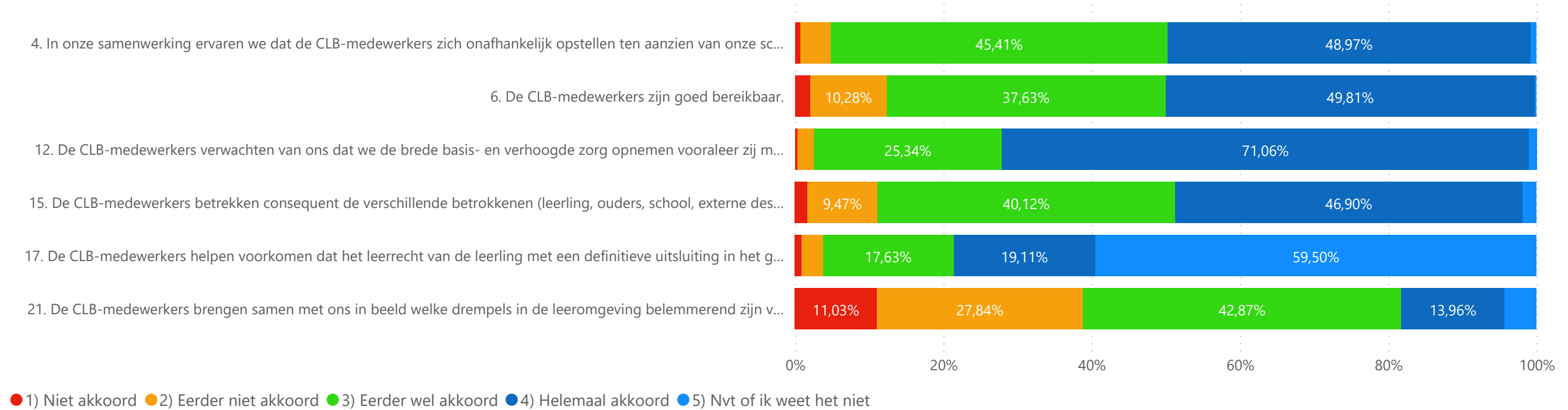
● 1) Niet akkoord ● 2) Eerder niet akkoord ● 3) Eerder wel akkoord ● 4) Helemaal akkoord ● 5) Nvt of ik weet het niet

Deze grafiek geeft een overzicht van de percentages gekozen antwoorden 'niet akkoord', 'eerder niet akkoord', 'eerder akkoord', 'helemaal akkoord' en 'niet van toepassing of ik weet het niet' voor de rubriek effecten.

4.2.b Gedetailleerd beeld voor de cluster effecten

Vraag	Mogelijke antwoorden Onderwijsniveau	1) Niet akkoord		2) Eerder niet akkoord		3) Eerder wel akkoord		4) Helemaal akkoord		5) Nvt of ik weet het niet		Totaal		
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
☐ 5. CLB-medewerkers slagen erin om ook de kwetsbare leerlingen van onze school te bereiken.	bubao	2	1,56%	19	14,84%	62	48,44%	43	33,59%	2	1,56%	128	100,00%	
	buso	7	9,09%	12	15,58%	30	38,96%	25	32,47%	3	3,90%	77	100,00%	
	gbao	63	3,74%	318	18,89%	861	51,16%	401	23,83%	40	2,38%	1683	100,00%	
	gso	22	4,15%	99	18,68%	253	47,74%	145	27,36%	11	2,08%	530	100,00%	
	Totaal	94	3,89%	448	18,53%	1206	49,88%	614	25,39%	56	2,32%	2418	100,00%	
☐ 9. De samenwerking met het CLB helpt ons om jaar na jaar te groeien in het realiseren van een kwaliteitsvol beleid op leerlingenbegeleiding.	bubao	10	7,81%	33	25,78%	52	40,63%	23	17,97%	10	7,81%	128	100,00%	
	buso	10	12,82%	25	32,05%	25	32,05%	15	19,23%	3	3,85%	78	100,00%	
	gbao	100	5,96%	380	22,63%	753	44,85%	387	23,05%	59	3,51%	1679	100,00%	
	gso	49	9,26%	147	27,79%	202	38,19%	108	20,42%	23	4,35%	529	100,00%	
	Totaal	169	7,00%	585	24,23%	1032	42,75%	533	22,08%	95	3,94%	2414	100,00%	
☐ 13. De adviezen van de CLB-medewerkers helpen ons om op de school de begeleiding van een leerling vorm te geven.	bubao	3	2,38%	28	22,22%	61	48,41%	30	23,81%	4	3,17%	126	100,00%	
	buso	3	3,80%	18	22,78%	45	56,96%	13	16,46%			79	100,00%	
	gbao	20	1,19%	254	15,07%	909	53,95%	498	29,55%	4	0,24%	1685	100,00%	
	gso	13	2,45%	82	15,44%	277	52,17%	157	29,57%	2	0,38%	531	100,00%	
	Totaal	39	1,61%	382	15,78%	1292	53,37%	698	28,83%	10	0,41%	2421	100,00%	
☐ 19. De CLB-medewerkers versterken met hun verplicht advies onze beeldvorming over de opvoedings- en onderwijsbehoeften van leerlingen. (Verplichte adviezen zijn bijvoorbeeld nodig bij leerlingen voor wie zittenblijven of een vervroegde instap wordt overwogen of voor wie revalidatie tijdens de lessen of een aanmelding naadloze flexibele trajecten (NAFT) nodig heeft.)	bubao	4	3,17%	19	15,08%	33	26,19%	19	15,08%	51	40,48%	126	100,00%	
	buso	7	8,86%	10	12,66%	32	40,51%	12	15,19%	18	22,78%	79	100,00%	
	gbao	59	3,51%	248	14,75%	795	47,29%	481	28,61%	98	5,83%	1681	100,00%	
	gso	43	8,11%	116	21,89%	214	40,38%	90	16,98%	67	12,64%	530	100,00%	
	Totaal	113	4,68%	393	16,27%	1074	44,45%	602	24,92%	234	9,69%	2416	100,00%	
☐ 22. De manier waarop het CLB ons signalen geeft, maakt het schoolteam alerter voor wat nodig is om de brede basiszorg te versterken.	bubao	14	11,02%	37	29,13%	47	37,01%	14	11,02%	15	11,81%	127	100,00%	
	buso	18	22,78%	24	30,38%	27	34,18%	2	2,53%	8	10,13%	79	100,00%	
	gbao	154	9,14%	531	31,53%	725	43,05%	212	12,59%	62	3,68%	1684	100,00%	
	gso	78	14,69%	183	34,46%	182	34,27%	64	12,05%	24	4,52%	531	100,00%	
	Totaal	264	10,90%	775	32,01%	981	40,52%	292	12,06%	109	4,50%	2421	100,00%	
☐ 23. De manier waarop het CLB onze verhoogde zorg ondersteunt, maakt ons deskundiger om leerlingen met succes te begeleiden in hun deelname aan onderwijs.	bubao	9	7,09%	33	25,98%	48	37,80%	21	16,54%	16	12,60%	127	100,00%	
	buso	11	13,92%	23	29,11%	34	43,04%	7	8,86%	4	5,06%	79	100,00%	
	gbao	93	5,53%	412	24,48%	827	49,14%	326	19,37%	25	1,49%	1683	100,00%	
	gso	55	10,36%	138	25,99%	227	42,75%	100	18,83%	11	2,07%	531	100,00%	
	Totaal	168	6,94%	606	25,04%	1136	46,94%	454	18,76%	56	2,31%	2420	100,00%	
☐ 24. De samenwerking met het CLB bevordert in onze school de wisselwerking tussen de leerlingenbegeleiding op niveau brede basiszorg, verhoogde zorg en uitbreiding van zorg.	bubao	5	3,94%	27	21,26%	54	42,52%	18	14,17%	23	18,11%	127	100,00%	
	buso	14	17,72%	15	18,99%	35	44,30%	9	11,39%	6	7,59%	79	100,00%	
	gbao	83	4,94%	360	21,43%	771	45,89%	419	24,94%	47	2,80%	1680	100,00%	
	gso	44	8,29%	105	19,77%	224	42,18%	136	25,61%	22	4,14%	531	100,00%	
	Totaal	146	6,04%	507	20,98%	1084	44,85%	582	24,08%	98	4,05%	2417	100,00%	
☐ 27. De inbreng van de CLB-medewerkers versterkt de multidisciplinaire beeldvorming over de opvoedings- en onderwijsbehoeften van een leerling.	bubao	6	4,72%	24	18,90%	67	52,76%	29	22,83%	1	0,79%	127	100,00%	
	buso	13	16,46%	13	16,46%	35	44,30%	17	21,52%	1	1,27%	79	100,00%	
	Totaal	19	9,22%	37	17,96%	102	49,51%	46	22,33%	2	0,97%	206	100,00%	
Totaal			1012	5,91%	3733	21,79%	7907	46,15%	3821	22,30%	660	3,85%	17133	100,00%

4.3.a Samenvattend beeld cluster werkingsprincipes

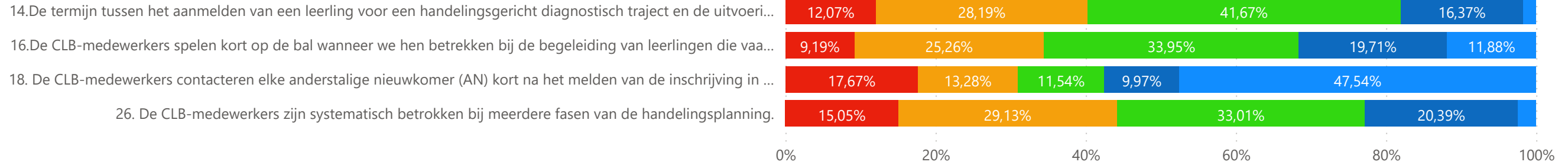

Deze grafiek geeft een overzicht van de percentages gekozen antwoorden 'niet akkoord', 'eerder niet akkoord', 'eerder akkoord', 'helemaal akkoord' en 'niet van toepassing of ik weet het niet' voor de cluster werkingsprincipes.

4.3.b Gedetailleerd beeld voor de cluster werkingsprincipes

Vraag	Mogelijke antwoorden Onderwijsniveau	1) Niet akkoord		2) Eerder niet akkoord		3) Eerder wel akkoord		4) Helemaal akkoord		5) Nvt of ik weet het niet		Totaal	
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
☐ 4. In onze samenwerking ervaren we dat de CLB-medewerkers zich onafhankelijk opstellen ten aanzien van onze school. (Ze durven bijvoorbeeld kritisch zijn, in het belang van de leerling een ander advies geven dan het schoolteam.)	bubao	2	1,59%	4	3,17%	52	41,27%	68	53,97%			126	100,00%
	buso			1	1,28%	37	47,44%	38	48,72%	2	2,56%	78	100,00%
	gbao	15	0,89%	72	4,28%	771	45,81%	812	48,25%	13	0,77%	1683	100,00%
	gso	1	0,19%	22	4,14%	238	44,82%	266	50,09%	4	0,75%	531	100,00%
	Totaal	18	0,74%	99	4,09%	1098	45,41%	1184	48,97%	19	0,79%	2418	100,00%
☐ 6. De CLB-medewerkers zijn goed bereikbaar.	bubao	2	1,56%	7	5,47%	53	41,41%	65	50,78%	1	0,78%	128	100,00%
	buso	4	5,19%	12	15,58%	31	40,26%	30	38,96%			77	100,00%
	gbao	24	1,43%	153	9,12%	606	36,11%	891	53,10%	4	0,24%	1678	100,00%
	gso	20	3,77%	76	14,34%	218	41,13%	216	40,75%			530	100,00%
	Totaal	50	2,07%	248	10,28%	908	37,63%	1202	49,81%	5	0,21%	2413	100,00%
☐ 12. De CLB-medewerkers verwachten van ons dat we de brede basis- en verhoogde zorg opnemen vooraleer zij met uitbreiding van zorg starten.	bubao	2	1,60%	4	3,20%	32	25,60%	70	56,00%	17	13,60%	125	100,00%
	buso	1	1,27%	2	2,53%	24	30,38%	47	59,49%	5	6,33%	79	100,00%
	gbao	4	0,24%	32	1,90%	408	24,23%	1239	73,57%	1	0,06%	1684	100,00%
	gso	1	0,19%	16	3,01%	149	28,06%	363	68,36%	2	0,38%	531	100,00%
	Totaal	8	0,33%	54	2,23%	613	25,34%	1719	71,06%	25	1,03%	2419	100,00%
☐ 15. De CLB-medewerkers betrekken consequent de verschillende betrokkenen (leerling, ouders, school, externe deskundige ...) om handelingsgerichte diagnostische trajecten uit te werken.	bubao	1	0,79%	7	5,56%	53	42,06%	58	46,03%	7	5,56%	126	100,00%
	buso	4	5,06%	9	11,39%	31	39,24%	29	36,71%	6	7,59%	79	100,00%
	gbao	25	1,49%	169	10,05%	654	38,88%	817	48,57%	17	1,01%	1682	100,00%
	gso	10	1,88%	44	8,29%	232	43,69%	230	43,31%	15	2,82%	531	100,00%
	Totaal	40	1,65%	229	9,47%	970	40,12%	1134	46,90%	45	1,86%	2418	100,00%
☐ 17. De CLB-medewerkers helpen voorkomen dat het leerrecht van de leerling met een definitieve uitsluiting in het gedrang komt. (Ze bespreken bijvoorbeeld met ons het respecteren van de procedure, het zoeken van een nieuwe school en het behouden van enige vorm van deelname aan onderwijs in afwachting van een nieuwe school.) Als je geen weet hebt van definitieve uitsluiting op je school, selecteer dan NVT.	bubao			3	2,38%	29	23,02%	21	16,67%	73	57,94%	126	100,00%
	buso	2	2,53%	4	5,06%	33	41,77%	25	31,65%	15	18,99%	79	100,00%
	gbao	12	0,71%	26	1,55%	180	10,70%	236	14,03%	1228	73,01%	1682	100,00%
	gso	7	1,32%	37	6,98%	184	34,72%	180	33,96%	122	23,02%	530	100,00%
	Totaal	21	0,87%	70	2,90%	426	17,63%	462	19,11%	1438	59,50%	2417	100,00%
☐ 21. De CLB-medewerkers brengen samen met ons in beeld welke drempels in de leeromgeving belemmerend zijn voor de ontwikkeling van sommige leerlingen op onze school.	bubao	13	10,24%	36	28,35%	51	40,16%	14	11,02%	13	10,24%	127	100,00%
	buso	17	21,52%	26	32,91%	31	39,24%	2	2,53%	3	3,80%	79	100,00%
	gbao	157	9,32%	443	26,31%	758	45,01%	258	15,32%	68	4,04%	1684	100,00%
	gso	80	15,07%	169	31,83%	198	37,29%	64	12,05%	20	3,77%	531	100,00%
	Totaal	267	11,03%	674	27,84%	1038	42,87%	338	13,96%	104	4,30%	2421	100,00%
Totaal		404	2,79%	1374	9,47%	5053	34,83%	6039	41,63%	1636	11,28%	14506	100,00%

4.4.a Samenvattend beeld voor de cluster beleving van tijdig handelen

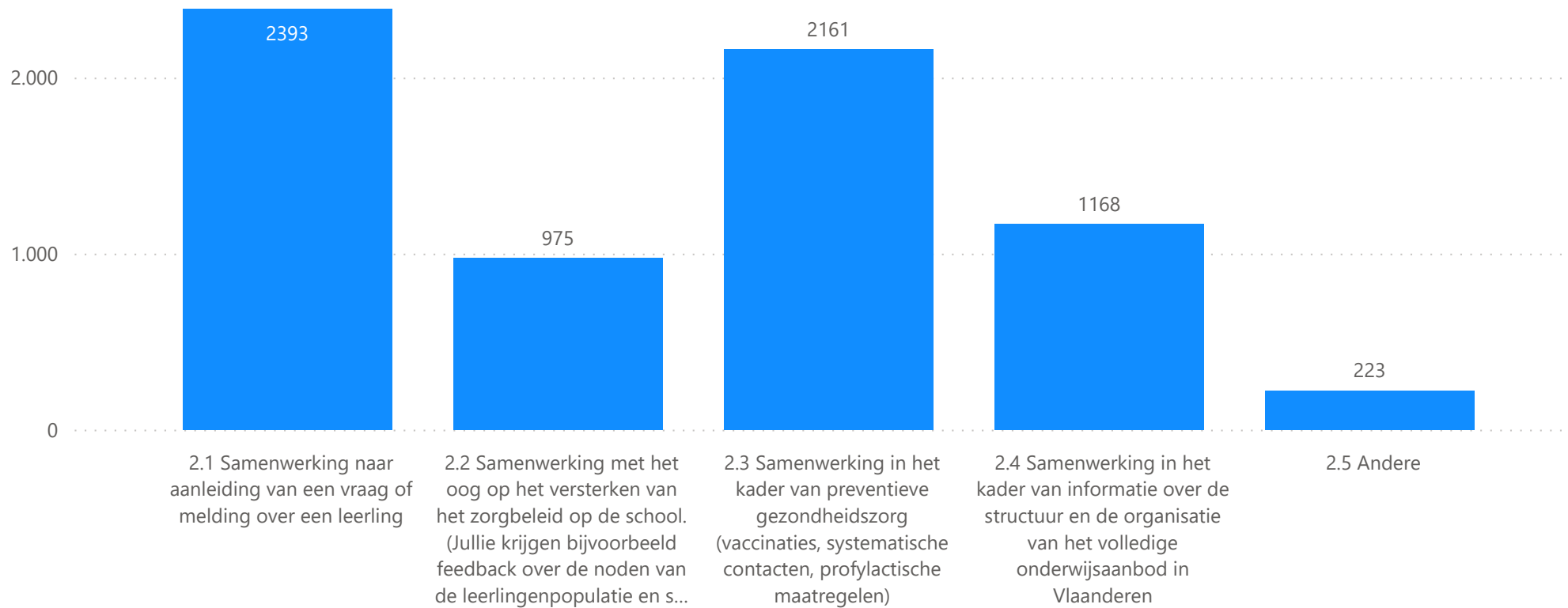
● 1) Niet akkoord ● 2) Eerder niet akkoord ● 3) Eerder wel akkoord ● 4) Helemaal akkoord ● 5) Nvt of ik weet het niet

4.4.b Gedetailleerd beeld voor de cluster beleving van tijdig handelen

Vraag	Mogelijke antwoorden Onderwijsniveau	1) Niet akkoord		2) Eerder niet akkoord		3) Eerder wel akkoord		4) Helemaal akkoord		5) Nvt of ik weet het niet		Totaal	
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
☐ 14. De termijn tussen het aanmelden van een leerling voor een handelingsgericht diagnostisch traject en de uitvoering van dit traject, is redelijk.	bubao	9	7,14%	30	23,81%	51	40,48%	23	18,25%	13	10,32%	126	100,00%
	buso	8	10,26%	22	28,21%	30	38,46%	9	11,54%	9	11,54%	78	100,00%
	gbao	192	11,40%	473	28,09%	703	41,75%	304	18,05%	12	0,71%	1684	100,00%
	gso	83	15,63%	157	29,57%	224	42,18%	60	11,30%	7	1,32%	531	100,00%
	Totaal	292	12,07%	682	28,19%	1008	41,67%	396	16,37%	41	1,69%	2419	100,00%
☐ 16. De CLB-medewerkers spelen kort op de bal wanneer we hen betrekken bij de begeleiding van leerlingen die vaak afwezig zijn.	bubao	5	3,97%	27	21,43%	51	40,48%	41	32,54%	2	1,59%	126	100,00%
	buso	13	16,46%	19	24,05%	27	34,18%	16	20,25%	4	5,06%	79	100,00%
	gbao	137	8,15%	403	23,99%	556	33,10%	337	20,06%	247	14,70%	1680	100,00%
	gso	67	12,64%	161	30,38%	186	35,09%	82	15,47%	34	6,42%	530	100,00%
	Totaal	222	9,19%	610	25,26%	820	33,95%	476	19,71%	287	11,88%	2415	100,00%
☐ 18. De CLB-medewerkers contacteren elke anderstalige nieuwkomer (AN) kort na het melden van de inschrijving in onze school. (Anderstalige nieuwkomers zijn kinderen en jongeren die maximaal één jaar ononderbroken in België wonen en die niet voldoende Nederlands spreken of begrijpen om de lessen te kunnen volgen.) Gelieve NVT te selecteren als er zich nog geen inschrijving AN in je school voordeed sinds schooljaar 2019-2020.	bubao	5	3,97%	7	5,56%	1	0,79%	4	3,17%	109	86,51%	126	100,00%
	buso	8	10,13%	8	10,13%	2	2,53%	3	3,80%	58	73,42%	79	100,00%
	gbao	293	17,43%	240	14,28%	235	13,98%	212	12,61%	701	41,70%	1681	100,00%
	gso	121	22,79%	66	12,43%	41	7,72%	22	4,14%	281	52,92%	531	100,00%
	Totaal	427	17,67%	321	13,28%	279	11,54%	241	9,97%	1149	47,54%	2417	100,00%
☐ 26. De CLB-medewerkers zijn systematisch betrokken bij meerdere fasen van de handelingsplanning.	bubao	13	10,24%	36	28,35%	46	36,22%	28	22,05%	4	3,15%	127	100,00%
	buso	18	22,78%	24	30,38%	22	27,85%	14	17,72%	1	1,27%	79	100,00%
	Totaal	31	15,05%	60	29,13%	68	33,01%	42	20,39%	5	2,43%	206	100,00%
Totaal	972	13,03%	1673	22,44%	2175	29,17%	1155	15,49%	1482	19,87%	7457	100,00%	

5. Overzicht per stelling

5.0.a Waarrond werken de scholen hoofdzakelijk samen met het CLB?

Onderwijsniveau Vraag	bao		bubao		buso		so		Totaal	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
2.1 Samenwerking naar aanleiding van een vraag of melding over een leerling	1665	99,17%	125	99,21%	76	97,44%	527	99,06%	2393	99,09%
2.2 Samenwerking met het oog op het versterken van het zorgbeleid op de school. (Jullie krijgen bijvoorbeeld feedback over de noden van de leerlingenpopulatie en signalen over wat nodig is om de brede basiszorg te versterken.)	672	40,02%	37	29,37%	18	23,08%	248	46,62%	975	40,37%
2.3 Samenwerking in het kader van preventieve gezondheidszorg (vaccinaties, systematische contacten, profylactische maatregelen)	1524	90,77%	117	92,86%	64	82,05%	456	85,71%	2161	89,48%
2.4 Samenwerking in het kader van informatie over de structuur en de organisatie van het volledige onderwijsaanbod in Vlaanderen	779	46,40%	76	60,32%	30	38,46%	283	53,20%	1168	48,36%
2.5 Andere	134	7,98%	21	16,67%	10	12,82%	58	10,90%	223	9,23%
Totaal	1679	100,00%	126	100,00%	78	100,00%	532	100,00%	2415	100,00%

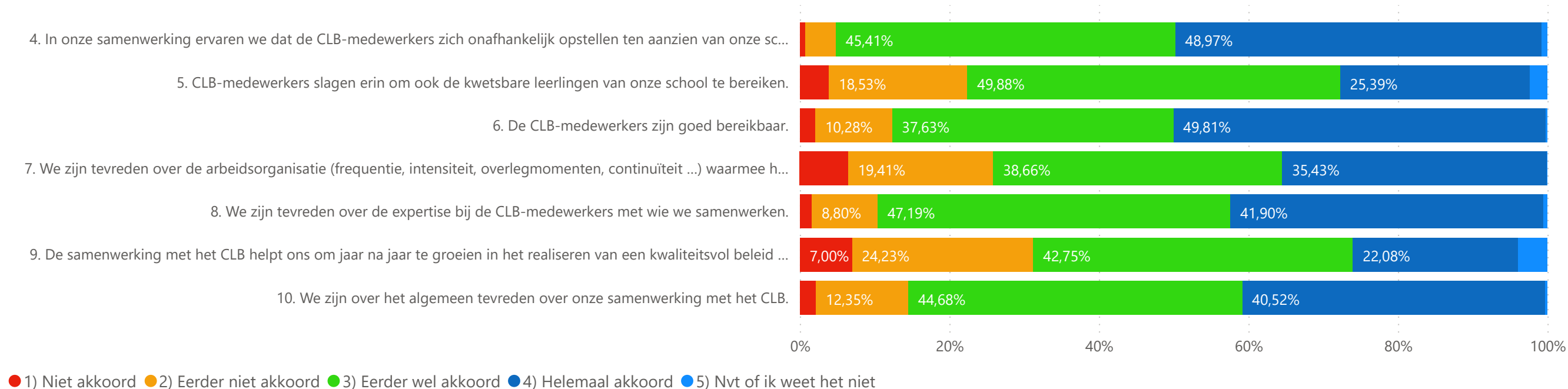
5.0.b Met welke CLB-medewerkers werken de scholen samen?

Onderwijsniveau	bao		bubao		buso		so		Totaal	
Vraag	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
3.1 Maatschappelijk werker	1177	70,14%	90	70,31%	56	71,79%	417	78,68%	1740	72,08%
3.2 Psycho-pedagogisch consulent of -werker (bv. psycholoog)	1400	83,43%	115	89,84%	65	83,33%	423	79,81%	2003	82,97%
3.3 Paramedisch werker (bv. verpleegkundige)	1195	71,22%	91	71,09%	39	50,00%	245	46,23%	1570	65,04%
3.4 Arts	786	46,84%	64	50,00%	31	39,74%	222	41,89%	1103	45,69%
3.5 Andere	142	8,46%	7	5,47%	1	1,28%	26	4,91%	176	7,29%
3.6 Weet ik niet	36	2,15%	1	0,78%	1	1,28%	11	2,08%	49	2,03%
Totaal	1678	100,00%	128	100,00%	78	100,00%	530	100,00%	2414	100,00%

5.0.c Met hoeveel verschillende CLB-medewerkers werken de scholen samen?

Onderwijsniveau	bubao		buso		gbao		gso		Totaal	
Aantal verschillende medewerkers waarmee ze samenwerken	aantal scholen	% scholen	aantal scholen	% scholen	aantal scholen	% scholen	aantal scholen	% scholen	aantal scholen	% scholen
1	15	12,30%	15	20,55%	226	14,22%	94	19,11%	350	15,38%
2	25	20,49%	20	27,40%	339	21,33%	148	30,08%	532	23,37%
3	39	31,97%	24	32,88%	454	28,57%	126	25,61%	643	28,25%
4	40	32,79%	14	19,18%	510	32,10%	113	22,97%	677	29,75%
5	3	2,46%			60	3,78%	11	2,24%	74	3,25%
Totaal	122	100,00%	73	100,00%	1589	100,00%	492	100,00%	2276	100,00%

5.1.a Samenvattend beeld: ervaringen met het CLB

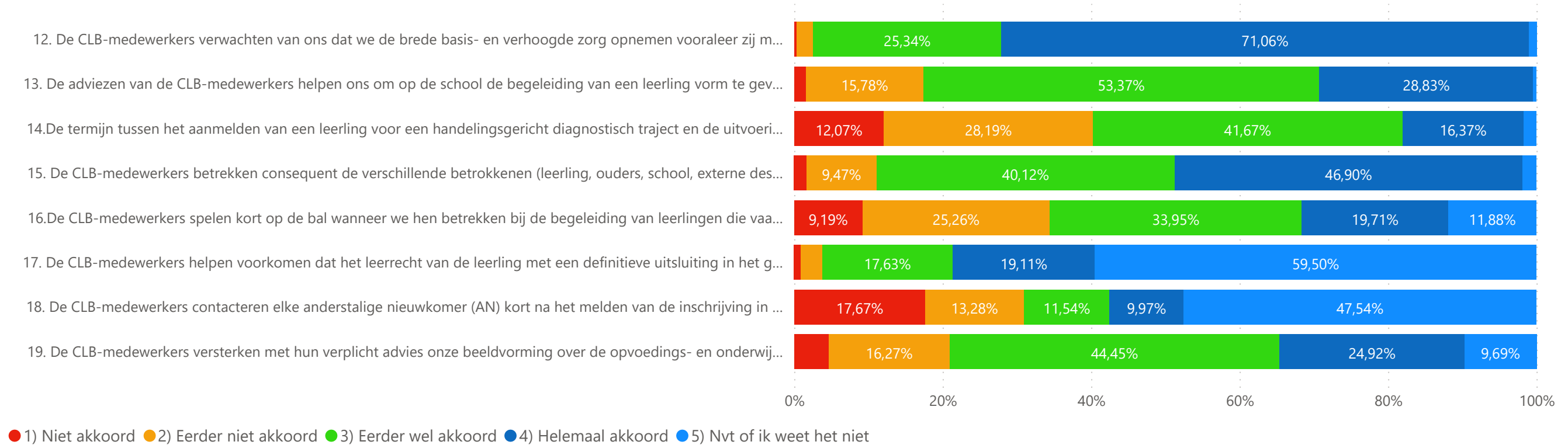

Deze grafiek geeft een overzicht van de percentages gekozen antwoorden 'niet akkoord', 'eerder niet akkoord', 'eerder akkoord', 'helemaal akkoord' en 'niet van toepassing of ik weet het niet' voor de rubriek 'algemeen beeld: ervaringen met het CLB'.

5.1.b Gedetailleerd beeld: ervaringen met het CLB

Vraag	Antwoordmogelijkheden Onderwijsniveau	1) Niet akkoord		2) Eerder niet akkoord		3) Eerder wel akkoord		4) Helemaal akkoord		5) Nvt of ik weet het niet		Totaal		
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
☐ 4. In onze samenwerking ervaren we dat de CLB-medewerkers zich onafhankelijk opstellen ten aanzien van onze school. (Ze durven bijvoorbeeld kritisch zijn, in het belang van de leerling een ander advies geven dan het schoolteam.)	bubao	2	1,59%	4	3,17%	52	41,27%	68	53,97%			126	100,00%	
	buso			1	1,28%	37	47,44%	38	48,72%	2	2,56%	78	100,00%	
	gbao	15	0,89%	72	4,28%	771	45,81%	812	48,25%	13	0,77%	1683	100,00%	
	gso	1	0,19%	22	4,14%	238	44,82%	266	50,09%	4	0,75%	531	100,00%	
	Totaal	18	0,74%	99	4,09%	1098	45,41%	1184	48,97%	19	0,79%	2418	100,00%	
☐ 5. CLB-medewerkers slagen erin om ook de kwetsbare leerlingen van onze school te bereiken.	bubao	2	1,56%	19	14,84%	62	48,44%	43	33,59%	2	1,56%	128	100,00%	
	buso	7	9,09%	12	15,58%	30	38,96%	25	32,47%	3	3,90%	77	100,00%	
	gbao	63	3,74%	318	18,89%	861	51,16%	401	23,83%	40	2,38%	1683	100,00%	
	gso	22	4,15%	99	18,68%	253	47,74%	145	27,36%	11	2,08%	530	100,00%	
	Totaal	94	3,89%	448	18,53%	1206	49,88%	614	25,39%	56	2,32%	2418	100,00%	
☐ 6. De CLB-medewerkers zijn goed bereikbaar.	bubao	2	1,56%	7	5,47%	53	41,41%	65	50,78%	1	0,78%	128	100,00%	
	buso	4	5,19%	12	15,58%	31	40,26%	30	38,96%			77	100,00%	
	gbao	24	1,43%	153	9,12%	606	36,11%	891	53,10%	4	0,24%	1678	100,00%	
	gso	20	3,77%	76	14,34%	218	41,13%	216	40,75%			530	100,00%	
	Totaal	50	2,07%	248	10,28%	908	37,63%	1202	49,81%	5	0,21%	2413	100,00%	
☐ 7. We zijn tevreden over de arbeidsorganisatie (frequentie, intensiteit, overlegmomenten, continuïteit ...) waarmee het CLB zijn medewerkers voor onze leerlingen en het schoolteam beschikbaar maakt.	bubao	4	3,15%	19	14,96%	66	51,97%	38	29,92%			127	100,00%	
	buso	12	15,38%	16	20,51%	27	34,62%	23	29,49%			78	100,00%	
	gbao	101	6,01%	295	17,56%	624	37,14%	659	39,23%	1	0,06%	1680	100,00%	
	gso	39	7,34%	139	26,18%	217	40,87%	136	25,61%			531	100,00%	
	Totaal	156	6,46%	469	19,41%	934	38,66%	856	35,43%	1	0,04%	2416	100,00%	
☐ 8. We zijn tevreden over de expertise bij de CLB-medewerkers met wie we samenwerken.	bubao	1	0,78%	18	14,06%	57	44,53%	51	39,84%	1	0,78%	128	100,00%	
	buso	2	2,56%	12	15,38%	36	46,15%	28	35,90%			78	100,00%	
	gbao	27	1,60%	139	8,26%	801	47,59%	708	42,07%	8	0,48%	1683	100,00%	
	gso	9	1,69%	44	8,29%	248	46,70%	227	42,75%	3	0,56%	531	100,00%	
	Totaal	39	1,61%	213	8,80%	1142	47,19%	1014	41,90%	12	0,50%	2420	100,00%	
☐ 9. De samenwerking met het CLB helpt ons om jaar na jaar te groeien in het realiseren van een kwaliteitsvol beleid op leerlingenbegeleiding.	bubao	10	7,81%	33	25,78%	52	40,63%	23	17,97%	10	7,81%	128	100,00%	
	buso	10	12,82%	25	32,05%	25	32,05%	15	19,23%	3	3,85%	78	100,00%	
	gbao	100	5,96%	380	22,63%	753	44,85%	387	23,05%	59	3,51%	1679	100,00%	
	gso	49	9,26%	147	27,79%	202	38,19%	108	20,42%	23	4,35%	529	100,00%	
	Totaal	169	7,00%	585	24,23%	1032	42,75%	533	22,08%	95	3,94%	2414	100,00%	
☐ 10. We zijn over het algemeen tevreden over onze samenwerking met het CLB.	bubao	1	0,78%	11	8,59%	64	50,00%	52	40,63%			128	100,00%	
	buso	4	5,13%	17	21,79%	32	41,03%	25	32,05%			78	100,00%	
	gbao	33	1,97%	186	11,10%	734	43,82%	715	42,69%	7	0,42%	1675	100,00%	
	gso	14	2,68%	83	15,87%	244	46,65%	182	34,80%			523	100,00%	
	Totaal	52	2,16%	297	12,35%	1074	44,68%	974	40,52%	7	0,29%	2404	100,00%	
Totaal			578	3,42%	2359	13,96%	7394	43,74%	6377	37,73%	195	1,15%	16903	100,00%

5.2.a Samenvattend beeld: samenwerking naar aanleiding van een vraag of een melding

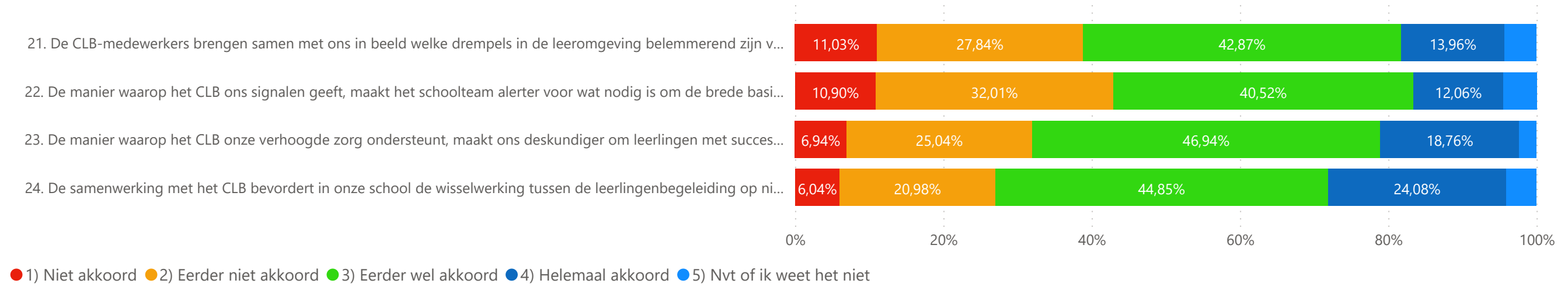

Deze grafiek geeft een overzicht van de percentages gekozen antwoorden 'niet akkoord', 'eerder niet akkoord', 'eerder akkoord', 'helemaal akkoord' en 'niet van toepassing of ik weet het niet' voor de rubriek samenwerking naar aanleiding van een vraag of een melding.

5.2 Samenwerking naar aanleiding van een vraag of melding

Vraag	Antwoorden Niveau	1) Niet akkoord		2) Eerder niet akkoord		3) Eerder wel akkoord		4) Helemaal akkoord		5) Nvt of ik weet het niet		Totaal	
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
☐ 12. De CLB-medewerkers verwachten van ons dat we de brede basis- en verhoogde zorg opnemen vooraleer zij met uitbreiding van zorg starten.	bubao	2	1,60%	4	3,20%	32	25,60%	70	56,00%	17	13,60%	125	100,00%
	buso	1	1,27%	2	2,53%	24	30,38%	47	59,49%	5	6,33%	79	100,00%
	gbao	4	0,24%	32	1,90%	408	24,23%	1239	73,57%	1	0,06%	1684	100,00%
	gso	1	0,19%	16	3,01%	149	28,06%	363	68,36%	2	0,38%	531	100,00%
	Totaal	8	0,33%	54	2,23%	613	25,34%	1719	71,06%	25	1,03%	2419	100,00%
☐ 13. De adviezen van de CLB-medewerkers helpen ons om op de school de begeleiding van een leerling vorm te geven.	bubao	3	2,38%	28	22,22%	61	48,41%	30	23,81%	4	3,17%	126	100,00%
	buso	3	3,80%	18	22,78%	45	56,96%	13	16,46%			79	100,00%
	gbao	20	1,19%	254	15,07%	909	53,95%	498	29,55%	4	0,24%	1685	100,00%
	gso	13	2,45%	82	15,44%	277	52,17%	157	29,57%	2	0,38%	531	100,00%
	Totaal	39	1,61%	382	15,78%	1292	53,37%	698	28,83%	10	0,41%	2421	100,00%
☐ 14. De termijn tussen het aanmelden van een leerling voor een handelingsgericht diagnostisch traject en de uitvoering van dit traject, is redelijk.	bubao	9	7,14%	30	23,81%	51	40,48%	23	18,25%	13	10,32%	126	100,00%
	buso	8	10,26%	22	28,21%	30	38,46%	9	11,54%	9	11,54%	78	100,00%
	gbao	192	11,40%	473	28,09%	703	41,75%	304	18,05%	12	0,71%	1684	100,00%
	gso	83	15,63%	157	29,57%	224	42,18%	60	11,30%	7	1,32%	531	100,00%
	Totaal	292	12,07%	682	28,19%	1008	41,67%	396	16,37%	41	1,69%	2419	100,00%
☐ 15. De CLB-medewerkers betrekken consequent de verschillende betrokkenen (leerling, ouders, school, externe deskundige ...) om handelingsgerichte diagnostische trajecten uit te werken.	bubao	1	0,79%	7	5,56%	53	42,06%	58	46,03%	7	5,56%	126	100,00%
	buso	4	5,06%	9	11,39%	31	39,24%	29	36,71%	6	7,59%	79	100,00%
	gbao	25	1,49%	169	10,05%	654	38,88%	817	48,57%	17	1,01%	1682	100,00%
	gso	10	1,88%	44	8,29%	232	43,69%	230	43,31%	15	2,82%	531	100,00%
	Totaal	40	1,65%	229	9,47%	970	40,12%	1134	46,90%	45	1,86%	2418	100,00%
☐ 16. De CLB-medewerkers spelen kort op de bal wanneer we hen betrekken bij de begeleiding van leerlingen die vaak afwezig zijn.	bubao	5	3,97%	27	21,43%	51	40,48%	41	32,54%	2	1,59%	126	100,00%
	buso	13	16,46%	19	24,05%	27	34,18%	16	20,25%	4	5,06%	79	100,00%
	gbao	137	8,15%	403	23,99%	556	33,10%	337	20,06%	247	14,70%	1680	100,00%
	gso	67	12,64%	161	30,38%	186	35,09%	82	15,47%	34	6,42%	530	100,00%
	Totaal	222	9,19%	610	25,26%	820	33,95%	476	19,71%	287	11,88%	2415	100,00%
☐ 17. De CLB-medewerkers helpen voorkomen dat het leerrecht van de leerling met een definitieve uitsluiting in het gedrang komt. (Ze bespreken bijvoorbeeld met ons het respecteren van de procedure, het zoeken van een nieuwe school en het behouden van enige vorm van deelname aan onderwijs in afwachting van een nieuwe school.) Als je geen weet hebt van definitieve uitsluiting op je school, selecteer dan NVT.	bubao			3	2,38%	29	23,02%	21	16,67%	73	57,94%	126	100,00%
	buso	2	2,53%	4	5,06%	33	41,77%	25	31,65%	15	18,99%	79	100,00%
	gbao	12	0,71%	26	1,55%	180	10,70%	236	14,03%	1228	73,01%	1682	100,00%
	gso	7	1,32%	37	6,98%	184	34,72%	180	33,96%	122	23,02%	530	100,00%
	Totaal	21	0,87%	70	2,90%	426	17,63%	462	19,11%	1438	59,50%	2417	100,00%
☐ 18. De CLB-medewerkers contacteren elke anderstalige nieuwkomer (AN) kort na het melden van de inschrijving in onze school. (Anderstalige nieuwkomers zijn kinderen en jongeren die maximaal één jaar ononderbroken in België wonen en die niet voldoende Nederlands spreken of begrijpen om de lessen te kunnen volgen.) Gelieve NVT te selecteren als er zich nog geen inschrijving AN in je school voordeed sinds schooljaar 2019-2020.	bubao	5	3,97%	7	5,56%	1	0,79%	4	3,17%	109	86,51%	126	100,00%
	buso	8	10,13%	8	10,13%	2	2,53%	3	3,80%	58	73,42%	79	100,00%
	gbao	293	17,43%	240	14,28%	235	13,98%	212	12,61%	701	41,70%	1681	100,00%
	gso	121	22,79%	66	12,43%	41	7,72%	22	4,14%	281	52,92%	531	100,00%
	Totaal	427	17,67%	321	13,28%	279	11,54%	241	9,97%	1149	47,54%	2417	100,00%
☐ 19. De CLB-medewerkers versterken met hun verplicht advies onze beeldvorming over de opvoedings- en onderwijsbehoeften van leerlingen. (Verplichte adviezen zijn bijvoorbeeld nodig bij leerlingen voor wie zittenblijven of een vervroegde instap wordt overwogen of voor wie revalidatie tijdens de lessen of een aanmelding naadloze flexibele trajecten (NAFT) nodig heeft.)	bubao	4	3,17%	19	15,08%	33	26,19%	19	15,08%	51	40,48%	126	100,00%
	buso	7	8,86%	10	12,66%	32	40,51%	12	15,19%	18	22,78%	79	100,00%
	gbao	59	3,51%	248	14,75%	795	47,29%	481	28,61%	98	5,83%	1681	100,00%
	gso	43	8,11%	116	21,89%	214	40,38%	90	16,98%	67	12,64%	530	100,00%
	Totaal	113	4,68%	393	16,27%	1074	44,45%	602	24,92%	234	9,69%	2416	100,00%
Totaal		1162	30,57%	2741	63,11%	6482	92,73%	5728	88,89%	3229	79,88%	19342	100,00%

5.3.a Samenvattend beeld: samenwerking met het oog op het versterken van het beleid op de leerlingenbegeleiding

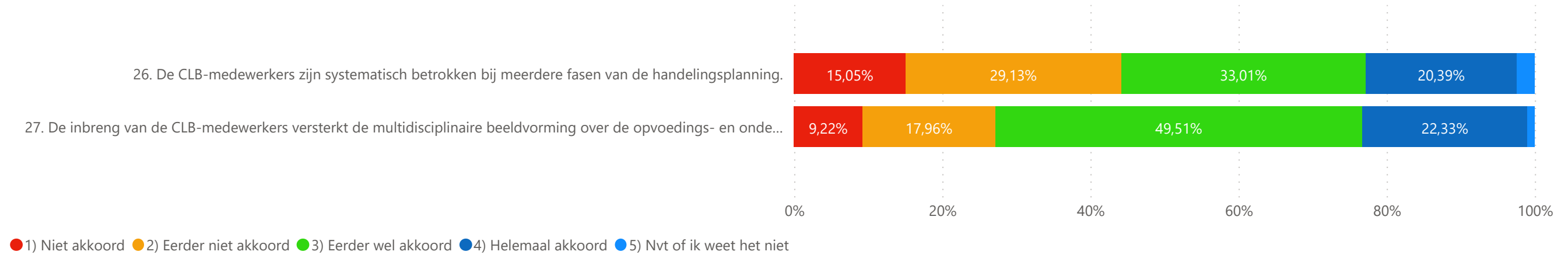

Deze grafiek geeft een overzicht van de percentages gekozen antwoorden 'niet akkoord', 'eerder niet akkoord', 'eerder akkoord', 'helemaal akkoord' en 'niet van toepassing of ik weet het niet' voor de rubriek samenwerking met het oog op het versterken van het beleid op de leerlingenbegeleiding.

5.3.b Gedetailleerd beeld: samenwerking met het oog op het versterken van het beleid op leerlingenbegeleiding

Vraag	Antwoordmogelijkheden Onderwijsniveau	1) Niet akkoord		2) Eerder niet akkoord		3) Eerder wel akkoord		4) Helemaal akkoord		5) Nvt of ik weet het niet		Totaal	
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
☐ 21. De CLB-medewerkers brengen samen met ons in beeld welke drempels in de leeromgeving belemmerend zijn voor de ontwikkeling van sommige leerlingen op onze school.	bubao	13	10,24%	36	28,35%	51	40,16%	14	11,02%	13	10,24%	127	100,00%
	buso	17	21,52%	26	32,91%	31	39,24%	2	2,53%	3	3,80%	79	100,00%
	gbao	157	9,32%	443	26,31%	758	45,01%	258	15,32%	68	4,04%	1684	100,00%
	gso	80	15,07%	169	31,83%	198	37,29%	64	12,05%	20	3,77%	531	100,00%
	Totaal	267	11,03%	674	27,84%	1038	42,87%	338	13,96%	104	4,30%	2421	100,00%
☐ 22. De manier waarop het CLB ons signalen geeft, maakt het schoolteam alerter voor wat nodig is om de brede basiszorg te versterken.	bubao	14	11,02%	37	29,13%	47	37,01%	14	11,02%	15	11,81%	127	100,00%
	buso	18	22,78%	24	30,38%	27	34,18%	2	2,53%	8	10,13%	79	100,00%
	gbao	154	9,14%	531	31,53%	725	43,05%	212	12,59%	62	3,68%	1684	100,00%
	gso	78	14,69%	183	34,46%	182	34,27%	64	12,05%	24	4,52%	531	100,00%
	Totaal	264	10,90%	775	32,01%	981	40,52%	292	12,06%	109	4,50%	2421	100,00%
☐ 23. De manier waarop het CLB onze verhoogde zorg ondersteunt, maakt ons deskundiger om leerlingen met succes te begeleiden in hun deelname aan onderwijs.	bubao	9	7,09%	33	25,98%	48	37,80%	21	16,54%	16	12,60%	127	100,00%
	buso	11	13,92%	23	29,11%	34	43,04%	7	8,86%	4	5,06%	79	100,00%
	gbao	93	5,53%	412	24,48%	827	49,14%	326	19,37%	25	1,49%	1683	100,00%
	gso	55	10,36%	138	25,99%	227	42,75%	100	18,83%	11	2,07%	531	100,00%
	Totaal	168	6,94%	606	25,04%	1136	46,94%	454	18,76%	56	2,31%	2420	100,00%
☐ 24. De samenwerking met het CLB bevordert in onze school de wisselwerking tussen de leerlingenbegeleiding op niveau brede basiszorg, verhoogde zorg en uitbreiding van zorg.	bubao	5	3,94%	27	21,26%	54	42,52%	18	14,17%	23	18,11%	127	100,00%
	buso	14	17,72%	15	18,99%	35	44,30%	9	11,39%	6	7,59%	79	100,00%
	gbao	83	4,94%	360	21,43%	771	45,89%	419	24,94%	47	2,80%	1680	100,00%
	gso	44	8,29%	105	19,77%	224	42,18%	136	25,61%	22	4,14%	531	100,00%
	Totaal	146	6,04%	507	20,98%	1084	44,85%	582	24,08%	98	4,05%	2417	100,00%
Totaal		845	8,73%	2562	26,47%	4239	43,80%	1666	17,21%	367	3,79%	9679	100,00%

5.4.a Samenvattend beeld: samenwerking binnen een handelingsplanmatige aanpak (enkel voor buo)

Deze grafiek geeft een overzicht van de percentages gekozen antwoorden 'niet akkoord', 'eerder niet akkoord', 'eerder akkoord', 'helemaal akkoord' en 'niet van toepassing of ik weet het niet' voor de rubriek samenwerking binnen een handelingsplanmatige aanpak (enkel voor buo).

5.4.b Gedetailleerd beeld: samenwerking binnen een handelingsplanmatige aanpak (enkel voor het buitengewoon onderwijs)

Vraag	Antwoordmogelijkheden Onderwijsniveau	1) Niet akkoord		2) Eerder niet akkoord		3) Eerder wel akkoord		4) Helemaal akkoord		5) Nvt of ik weet het niet		Totaal	
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
☐ 26. De CLB-medewerkers zijn systematisch betrokken bij meerdere fasen van de handelingsplanning.	bubao	13	10,24%	36	28,35%	46	36,22%	28	22,05%	4	3,15%	127	100,00%
	buso	18	22,78%	24	30,38%	22	27,85%	14	17,72%	1	1,27%	79	100,00%
	Totaal	31	15,05%	60	29,13%	68	33,01%	42	20,39%	5	2,43%	206	100,00%
☐ 27. De inbreng van de CLB-medewerkers versterkt de multidisciplinaire beeldvorming over de opvoedings- en onderwijsbehoeften van een leerling.	bubao	6	4,72%	24	18,90%	67	52,76%	29	22,83%	1	0,79%	127	100,00%
	buso	13	16,46%	13	16,46%	35	44,30%	17	21,52%	1	1,27%	79	100,00%
	Totaal	19	9,22%	37	17,96%	102	49,51%	46	22,33%	2	0,97%	206	100,00%
Totaal		50	12,14%	97	23,54%	170	41,26%	88	21,36%	7	1,70%	412	100,00%